

ОБЩИНА
ХИСАРЯ

ПРОГРАМА

ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА

ОБЩИНА ХИСАРЯ

2021-2027 Г.

ПРИЕТА С РЕШЕНИЕ НА ОБЩНСКИ СЪВЕТ – ХИСАРЯ
№.....

СЪДЪРЖАНИЕ

Въведение	3
Раздел I. Анализ на средата	6
1. Природо-географски фактори	6
1.1. Географска характеристика, местоположение и граници	6
1.2. Административно – териториална характеристика	6
1.3. Релеф, поземлени и горски ресурси	8
1.4. Почви и полезни изкопаеми	9
1.5. Климат	10
1.6. Води и хидрографска мрежа	13
2. Социално-икономически фактори	16
2.1. Демографски и социални характеристики	16
2.2. Икономически показатели	18
3. Анализ по компоненти на околната среда	32
3.1. Атмосферен въздух	32
3.2. Води	35
3.3. Земи и почви	54
3.4. Зелена система и биоразнообразие	58
4. Анализ по фактори на въздействие върху околната среда.....	74
4.1. Отпадъци	74
4.2. Шум	83
4.3. Здравно-хигиенни аспекти на околната среда	85
5. Управленски и финансови фактори	87
5.1. Структура на управлението на дейности, свързани с ОС	87
5.2. Сътрудничество с други институции и организации	89
5.3. Общински бюджет и финансиране на дейностите по ОС	90
5.4. Информиране на обществеността	94
Раздел II. SWOT АНАЛИЗ	94
Раздел III. Визия за околната среда на общината.....	96
Раздел IV. Цели на програмата за опазване на околната среда	97
1. Генерална стратегическа цел.....	97
2. Специфични цели	97
Раздел V. План за действие	99
Раздел VI. Организация за изпълнението на програмата	111
Раздел VII. Мониторинг и контрол	112
Раздел VIII. Нормативна и стратегическа рамка	113
Списък на таблиците, фигурите, схемите	118
Списък на често използваните съкращения	119

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1 - Раздел „Лечебни растения“ към Програма за опазване на околната среда на община Хисаря 2021-2027 Г.

ВЪВЕДЕНИЕ

Програмата за опазване на околната среда (ПООС) очертава целите и действията, насочени към опазване, възстановяване и възпроизводство на естествената околна среда, поддържане на разнообразието на живата природа, разумното използване на природните богатства и ресурси в контекста на устойчивото развитие на община Хисаря.

Програмата се основава на концепцията, че предотвратяването на отрицателните изменения на екосистемите и нарушаването на техните функции в следствие на антропогенни въздействия е ключов фактор за постигане на глобалната цел на политиката по устойчиво развитие – подобряване на качеството на живот и благосъстоянието. В този смисъл ПООС цели не само по-устойчива околна среда, но и по-добро качество на живот на населението. Друг значим аспект за формиране на общинската екологична политика е оценката на очакваните климатични промени и влиянието им върху територията на община Хисаря. Те са свързани най-вече с промяната в режима на температурите и валежите, загубата на биологично разнообразие, щетите върху селското и горското стопанство от засушавания, пожари и др., нарастването на честотата и интензитета на екстремните климатични условия, както и защитата на населението от природни бедствия и катастрофични събития.

Настоящата Програма за опазване на околната среда за периода 2021-2027 г. е разработена в условията на приемственост спрямо предходни общински екологични документи, стопански, финансови и други проучвания за територията на общината. При изготвянето на Плана за действие към ПООС е обърнато специално внимание на Общия устройствен план на община Хисаря и Плана за интегрирано развитие на общината за периода 2021-2027 г. за постигане на съвместимост с целите, проектите и дейностите по опазване на околната среда.

Общинската Програма за опазване на околната среда (ПООС) е разработена на основание чл.79, ал.1 и ал.2 от Закона за опазване на околната среда (ЗООС) и се приема от Общинския съвет. Тя е необходима, за устойчиво решаване на екологичните проблеми на територията, запазване на доброто състояние на околната среда и формиране на адекватна политика на Общинска администрация Хисаря за ефективно и целесъобразно използване на ресурсите. Програмата обхваща всички дейности, които произтичат като задължение на Общините в съответствие с нормативните документи по опазване на околната среда.

Основните задачи, които се поставят с Програмата, са свързани с актуалните проблеми по опазване на средата, бъдещите инициативи за снижаване на вредните последици от човешката дейност, както и изготвяне на работен план, съдържащ схеми и организация на изпълнение, начини на финансиране, отговорни звена, методи за контрол, превантивни дейности и др. В ПООС се поставят и задачи за интегриране на икономическите и социалните цели с тези по опазването на околната среда при планиране на общинските дейности и създаването на оптимална екологична обстановка с траен ефект за обществото.

Целите на програмата се свеждат до следното:

- Акцентиране върху най-важните екологични проблеми на общината;
- Сравняване и привеждане в унисон с националните и европейски приоритети;
- Обвързване на бъдещите проекти на общинска администрация и дейностите в програмата с националните, световни тенденции и стратегии по управление на околната среда;
- Създаване на организация за насочване на силите на общинските и държавни органи, частния и държавен бизнес, граждански сдружения, научни организации и гражданството към изпълнение на заложените в плана приоритетни мерки или за предотвратяване на нови замърсявания;
- Откриване на източници за финансиране (национални и международни програми, европейски фондове и др.).

Програмата се основава на следните **основни принципи**:

Устойчиво развитие

Устойчивото развитие се дефинира като развитие, което „посреща потребностите на настоящото поколение без да е в ущърб на възможността бъдещите поколения да посрещнат собствените си нужди”. То се постига посредством осъществяването на политики, при които се хармонизират и интегрират икономическото, социалното развитие и опазването на околната среда, като се предотвратяват бъдещи замърсявания и се съхранява биологичното разнообразие.

Опазване на природните ресурси

Постигането на целите на устойчивото развитие изисква съблюдаването на принципа устойчиво използване на природните ресурси и принципа на заменяемост. Природните ресурси следва да се използват при условия и по начини, при които да се съхраняват екосистемите и присъщото им минерално, биологично и ландшафтно разнообразие. Моделите на потребление на възобновяеми ресурси следва да гарантират тяхното непрекъснато и ефективно обновяване, както и запазване и подобряване на качеството им.

Принцип на превенцията и предпазливостта

Необходимо е да се даде предимство на предотвратяването на замърсяванията за сметка на отстраняването на екологичните щети, причинени от тях. Дейности, които съгласно принципа на предпазливостта, представляват потенциална заплаха за околната среда и човешкото здраве следва да се избягват.

Всяка една дейност трябва да се планира и осъществява така, че:

- да причинява минимални изменения на околната среда
- да създава най-малък риск за околната среда и човешкото здраве
- да се редуцира до възможния минимум използването на суровини и енергия при производството, дистрибуцията и потреблението на стоки и материали
- да осигурява възможности за рециклиране, повторно използване и/или извличане на вторични суровини и енергия от отпадъците, генерирани от потреблението на продуктите
- да се предотвратяват и ограничават отрицателните ефекти върху околната среда още при източника на замърсяване

Принципът на предпазливостта се прилага посредством оценка на въздействието върху околната среда и използване на най-добрите налични технологии. Липсата на сигурни научни данни не следва да бъде възприемана като основание за непредприемане на мерки за предотвратяване на деградацията на околната среда, в случаи на потенциални или съществуващи въздействия върху нея.

Интегриране на политиката по опазване на околната среда в секторните и регионалните политики

Според този принцип е необходимо изискванията за опазване на околната среда да бъдат интегрирани в секторните политики и в тези на национално, регионално и местно равнище.

Субсидиарност на политиките

Този принцип се основава на децентрализиране на процеса на вземане на решения. Необходимо е все повече компетенции и отговорности да бъдат трансферирани в посока от централно към регионално и местно равнище. Органите на регионалното и местното управление са по-близко до проблемите и в някои случаи до правилните решения за справянето с тях.

Замърсителят плаща за причинените вреди

Замърсителят заплаща глоби и такси, ако извършваните от него дейности причиняват или могат да причинят натиск върху околната среда, или ако произвежда, използва или търгува със суровини, полуфабрикати и готови продукти, съдържащи материали, увреждащи околната среда. Замърсителят трябва да поеме екологичните разходи, за предприемане на превантивни мерки, ако в резултат на дейността му е възникнала непосредствена заплаха за екологични щети, както и за оздравителни мерки при настъпване на екологични щети.

Прилагане на чисти технологии

Необходимо е да се насърчава въвеждането на „чисти технологии” и постепенно да се преустановява използването на технологии, които причиняват вредни въздействия върху околната среда. Следва да се прилагат „най-добри налични техники” в индустрията и

енергетиката по смисъла на Директива 96/61/ЕС за комплексно предотвратяване и контрол на замърсяването, както и „добри земеделски практики” в селското стопанство, съгласно дефиницията на Организацията за прехрана и земеделие на ООН (FAO).

Използване на икономически инструменти за опазване и подобряване състоянието на околната среда

Икономическите инструменти, които се използват за целите на екологичната политика е необходимо да включват стимули за въвеждане на съобразени с опазването на околната среда технологии, иновации, дейности и практики, и да предвиждат постепенно премахване на субсидии, които подкрепят дейности, причиняващи вредни въздействия върху околната среда.

Потребителят плаща

Всеки, който ползва природни ресурси и услуги следва да заплаща реалната цена за тях и да покрие разходите за възстановяването им.

Споделена отговорност

Всички страни, които носят отговорност за замърсяване на околната среда трябва да участват в разрешаването на възникналите екологични проблеми.

Достъп до информация за околната среда

Компетентните органи следва да предоставят на обществеността информация за околната среда. Всеки има право на достъп до наличната информация за околна среда, без да е необходимо да доказва конкретен интерес.

Участие на обществеността във вземането на решения и достъп до правосъдие по въпроси на околната среда

На обществеността следва да бъде осигурена възможност да участва в процеса на вземането на решения за околната среда, както и да ѝ бъде осигурен ефективен достъп до правосъдие по въпроси на околната среда.

В тази връзка, ПООС на община Хисаря съдържат раздели, които са обособени по компоненти и фактори на околната среда и следват както разпоредбите на специалните закони по околна среда, така и другите национални планове и програми, които се приемат в отделните сектори, като въздух, води, почви, отпадъци, шум. Поставен е акцент върху използването в максимална степен на наличните и потенциални благоприятни възможности, оползотворяването на природните ресурси чрез неутрализиране на заплахите, които средата поставя:

- преустановяване замърсяването на водите и почвите - изграждане на канализационни системи и съоръжения за пречистване на отпадъчните води;
- подобряване състоянието на екосистемите и биологичното разнообразие;
- развиване на екологосъобразно земеделие и отстраняване на факторите, водещи до деградация на почвите и влошаване на агротехническите им показатели;
- разширяване и усъвършенстване на системата за управление на отпадъците;
- намаляване замърсяването на атмосферния въздух и ограничаване на шумовите емисии.

Програмата за опазване на околната среда на община Хисаря 2021-2027 г. е документ с отворен статут, с възможност за периодично допълване, доразвиване и разширяване на обхвата, в съответствие с настъпилите промени в приоритетите на Община Хисаря, в екологичното законодателство и в стратегическото развитие на държавата, засягащо общината.

Избраният подход за разработването на Програмата съответства на одобрените от Висшия експертен съвет на МОСВ методически указания. Основният използван инструментариум в разработката е стратегическото планиране, почиващо на социално-икономически, целеви, проблемен и SWOT анализи. ПООС поставя началото за решаване на екологичните проблеми, натрупани през последните години, чрез привличане на всички заинтересовани страни за участие с цел предприемане на действия за отстраняването им.

РАЗДЕЛ I. АНАЛИЗ НА СРЕДАТА

1. Природо-географски фактори

1.1. Географска характеристика, местоположение и граници

Фиг. 1: Карта на област Пловдив

Община Хисаря е разположена върху южните склонове на Същинска Средна гора и най - северните части на Горнотракийската низина. Намира се в северната част на Южния централен район (ЮЦР – NUTS-2) на Република България в област Пловдив. Територията на общината е 549 кв.км, което представлява около 9% от общата площ на област Пловдив и 2,5% от територията на ЮЦР. Общинският център гр. Хисаря е разположен на 45 км. северно от областния център гр. Пловдив, на 40 км. северно от Автомагистрала „Тракия“ – основна пътна артерия в Южна България, на 100 км. от гр. Стара Загора и на 175 км от гр. София.

Община Хисаря граничи със следните общини:

- на запад – община Стрелча (област Пазарджик);
- на северозапад – община Копревци (Софийска област);
- на север – община Карлово (област Пловдив);
- на югоизток – община Калояново (област Пловдив);
- на юг – община Съединение (област Пловдив).

Урбанистичната структура на общината включва 12 населени места - 1 град – административен център Хисаря и 11 села – Беловица, Красново, Кръстевич, Мало Крушево, Михилци, Мътеница, Ново Железаре, Паничери, Старо Железаре, Старосел, Черничево.

Община Хисаря е една от 18-те в област Пловдив. Тя е на трето място по територия и на десето място по население в областта. В Хисаря живее 1,60% от населението на област Пловдив (666801 души към 31.12.2019 г.) и 0,76% от населението на ЮЦР.

Средната гъстота на населението в общината (19,41 души на кв. км. за 2019 г.) е много по-малка от средните стойности за област Пловдив (111,54), за страната (63,0) и за ЮЦР (63,06 души на кв.км.).

1.2. Административно – териториална характеристика

Съгласно настоящото административно-териториално деление на страната град Хисаря е общински център на едноименната община. Селищната мрежа на общината е добре изградена, но не е териториално балансирана.

Общинският център - гр. Хисаря се намира североизточно от централната част на общинската територия. На изток от гр. Хисаря е разположено само село Михилци, а всички останали 10 селата се намират в южна и западна посока от общинския център.

Отстоянието в километри от административния център – гр. Хисаря до отделните населени места в общината е следното: Беловица – 36 км, Красново - 29 км, Кръстевич - 34 км, Мало Крушево - 40 км, Михилци - 8,2 км, Мътеница - 21,3 км, Ново Железаре - 16,2 км, Паничери – 15,6 км, Старо Железаре - 12,4 км, Старосел - 22,3 км., Черничево - 9,5 км.

Съгласно Единния класификатор на административно-териториалните и териториалните единици (ЕКАТТЕ) на НСИ - към 21.07.2020 г., населените места са в общината са категоризирани както следва:

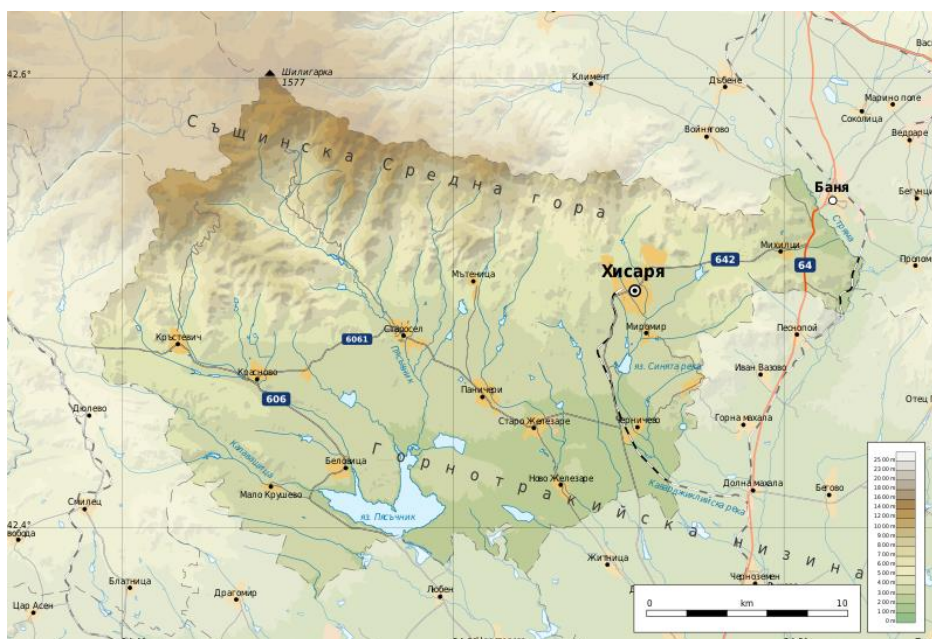
Таблица 1: Категоризация на община Хисаря и съставните ѝ населени места

№	ЕКАТЕ	Наименование на административно - териториалната единица	Категория
1	PDV37	община Хисаря, област Пловдив	3
№	ЕКАТЕ	Наименование на населеното място	Категория
1	77270	гр.Хисаря	3
2	03589	с. Беловица	7
3	39579	с. Красново	6
4	40333	с. Кръстевич	7
5	46752	с. Мало Крушево	7
6	48564	с. Михилци	7
7	49624	с. Мътеница	8
8	52088	с. Ново Железаре	7
9	55378	с. Паничери	5
10	68967	с. Старо Железаре	7
11	69016	с. Старосел	5
12	81030	с. Черничево	7

Източник: Национален статистически институт

Според Националната концепция за пространствено развитие 2013-2025 г. (Актуализация 2019 г.), община Хисаря попада в групата от 4-то йерархично ниво. Центровете на тези общини са разположени равномерно в територията и играят важна роля за обслужване на населението в собствените им общини и в съседни малки общини в селските райони.¹

Фиг. 2: Карта на община Хисаря

¹ Йерархията на центровете е осъществена чрез оценка на тяхното значение и роля по редица критерии и показатели за динамика на населението и степента на развитие на техните обслужващи административни, икономически, транспортни функции и др.

Като физическа структура, селищната мрежа е добре развита, но неравномерно разпределена – основната концентрация на селища е в централната и южна част на общината, а в северозападната част няма населени места. Дисбалансът (поляритетът) се проявява при демографските, икономическите и функционалните характеристики на селата. По тази причина, общината има нужда от целево създаване на поне един вторичен опорен център, различен от град Хисаря, който да балансира развитието на южната част на района, в която са разположени 9 населени места и 36% от населението на общината.

В пространственото развитие на функционалните системи в територията структура на общината с най-голяма е концентрацията на общественно-обслужващи обекти в общинския център гр.Хисаря. На територията на отделните села също има общественно-обслужващи обекти в зависимост от специфичните им функции и потребности.

Административният център - град Хисаря е разположен в североизточна посока от централната част на територията на общината. Сравнително близо до него са ситuirани само две села: Михилци и Черничево. Всички останали населени места са отдалечени с над 10 км. и имат по-периферно местоположение спрямо административния център на различно разстояние, разпределени в границите на общинската територия. Отстоянието на град Хисаря до населените места е от 8,2 до 40 км.

В регионален мащаб всички селища от община Хисаря са поставени в позицията на периферни и полу-периферни. Транспортната достъпност на населените места от общината се осигурява чрез система от републиканска и общинска пътна мрежа. За да се подобри достъпа до населените места е необходимо подобряване състоянието на пътищата в цялата община.

Периферните територии са най-уязвимите пространства от социално-икономическа гледна точка. Всички те са селски райони, но въпреки това със сравнително стабилни демографски характеристики. Основен е проблема с техническа инфраструктура, с липса на заетост и затруднен достъп до социални услуги.

1.3. Релеф, поземлени и горски ресурси

Релефът на община Хисаря включва територии от равнинен, хълмист и полупланински, тип. Релефът е разнообразен, като на север включва южните части на Средна гора, а в южната и централна част е по-скоро равнинен. Средната надморска височина е 300 метра.

Релефът е формиран от южните склонове на Същинска Средна гора - най-високия дял на планината, отличаващ се със заоблено и плоско било. Най-високите върхове в близост до Хисаря са Богдан /1604 м/ и Алексица /1530 м/. Стара планина и Средна гора предпазват Хисарската котловина от студените северни ветрове. Южните райони на общината се заемат от крайните северните части на Пазарджишко-Пловдивското поле на Горнотракийската низина, с надморска височина 300-450 м. Южно от язовир Пясъчник, на границата с община Съединение, в коритото на река Пясъчник се намира най-ниската ѝ точка – 254 м н.в.

Останалите централни и северни райони на общината са заети от дългите и полегати южни склонове на Същинска Средна гора, като северната граница на общината с община Карлово преминава по билото на планината. На границата с община Карлово, в най-северната точка на общината се издига връх Шилигарка 1577 м.н.в. – най-високата ѝ точка.

Около 93% от територията на община Хисаря се състои от земеделски и горски площи. Най-голям относителен дял заема земеделската земя – 307405 дка (56% при средно за страната 58%). На второ място са горските площи – 201618 дка (37% при средни за страната 35%).

Таблица 2: Баланс на територията на община Хисаря (дка)

Общо	Земеделска	Горска	Населени места	Водни течения и водни площи	За добив на полезни изкопаеми	За транспорт и инфраструктура
548687	307405	201618	14944	22852	0	1868

Източник: Национален статистически институт

Населените места и другите урбанизирани територии са 2,7% или 14944 дка. Водните площи заемат 4% от територията на общината, а площите за транспорт и инфраструктура 0,3%. В землищата на община Хисаря няма територии за добив на полезни изкопаеми.

Графика 1: Разпределение на площта на община Хисаря по видове територии

Източник: Национален статистически институт

Хисарската котловина се е образувала по времето на ранния терциер, при хлътването на големия масив между Средна гора и Родопска планина. Твърде вероятно е тя да е представлявала дъно на езеро. Нейното разположение в северната дислокационна линия на това хлътване е благоприятствано от наличието на богато термоминерално находище.

Горите в общината предлагат приятна среда за туризъм и отдых – пешеходна разходка, ловуване, събиране на диви плодове, билки и гъби.

1.4. Почви и полезни изкопаеми

Според Почвено-географското райониране на България, територията на община Хисаря се намира в Средиземноморската почвена област, Балканско-средиземноморска подобласт, Среднотракийско-Тунджанска провинция.

Почвите в общината включват много и различни по състав почвени видове. Преобладаващи са кафявите горски почви, следвани от канелено-подзолисти. Относително най-слабо разпространени са хумусно-карбонатни и ливадни-канелени почви.

Почвената покривка е изградена от плитки почви (ранкери, рендзини), понякога в комплекси литосоли с ранкери, светли лесивирани с ранкери.

Срещат се наносни почви (богати), понякога в комплекси богати с бедни наносни почви, делувиялни почви, комплекси от делувиялни с делувиялно - ливадни почви, метаморфни почви (ненаситени кафяви планинско-горски), лесивирани почви (светли и канеленовидни), ненаситени планосоли.

Почвите се отнасят към I и II бонитетна група, класове S1 и S2. Главни ограничители на почвеното плодородие са относително пресечения релеф, ерозията, плиткостта на почвите.

Кафяви горски почви са разпространени в пояса 1000-2000 м. Образувани са върху леко-песъчливо глинест елувий, делувий или пролувий, при влажен климат и широкото участие на широколистни /букови /, иглолистни и смесени гори. Отличават се с малка мощност на почвения хоризонт /40-80 см/, незначителен хумусен хоризонт и незначително съдържание на хумус /3-9%/. Поделят се на светлокафяви /разпространени в по-ниския пояс на буковите гори/ и тъмнокафяви /разпространени по северните склонове и високопланинския пояс иглолистни гори/.

Канелените горски почви са разпространени на места в северната част на общината. Формирането им протича при преходно-континентален и преходно-средиземноморски климат и при участието на топлолюбива широколистна, горска растителност, разнообразен почвен субстрат /силно натрошени и изветрели гранити, гранитогнайси, гнайси, слюдени шисти и др./ Канелените горски почви се разделят на типични, излужени и оподзолени канелени горски почви.

Излужените канелени почви са разпространени в общината. Характеризират се с мощност на почвения профил 75-120 см, мощност на хумусния хоризонт /до 35 см/. По механичен състав са по-глинести от типичните канелени почви, но са с по-малко съдържание на хумус /2-3 %/.

Почвите в района са в добро екологично състояние по отношение на замърсяване с тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители: Полиароматни въглеводороди (РАН), Полихлорирани бифенили (РСВ) и Хлорорганични пестициди. Дифузното замърсяване се оценява чрез определяне на концентрациите на тежки метали и металоиди - Zn, Cu, Pb, Cd, Ni, Co, Cr, Hg, As, и устойчиви органични замърсители – РАН (16 съединения), РСВ (6 съединения) и хлорорганични пестициди (22 съединения) в почвени проби. Получените данни са оценени съгласно максимално допустими концентрации (МДК) от Наредба №3 за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите, в сила от 12.08.2008 г. Стойностите при наблюдаваните показатели са в рамките на средните за страната стойности. Не са отчетени замърсявания на почвите с устойчиви органични замърсители, което се дължи основно на промените в българското земеделие през последните години - намалена е употреба на химикали и торове.

На територията на Община Хисаря не са известни находища на рудни и нерудни полезни изкопаеми с практическо значение. Като строителни материали най-широко използвани са гранитоидите и то по-дребнозърнестите им разновидности. По значителни кариери са тези при кв. Веригово, кв. Момина баня. Има кариери от местно значение – с. Старосел, североизточно от с. Черничево и др. Като баластра се използват чакълите и пясъците в терасите на по-големите реки – р. Пясъчник.

В настоящия момент в Националния концесионен регистър липсват издадени концесии за добив на подземни богатства на територията на община Хисаря.

1.5. Климат

Климатът в община Хисаря е преходно-континентален. По класификацията, ползвана от Национален институт по метеорология и хидрология територията на общината попада в преходноконтиненталната климатична област, което се обуславя от географско положение, влиянието на умерените континентални, океански и средиземноморски въздушни маси. Характеризира се с горещо лято, мека зима и малко количество валежи. Този вид климат е белязан от непостоянно време и голяма сезонна температурна амплитуда. Климатичната характеристика се влияе от много фактори, като температурата на въздуха, относителната влажност, скорост и посока на ветровете, валежи, слънчева радиация и др.

Стара планина и Средна гора предпазват Хисарската котловина от студените северни ветрове. Климатът е сравнително мек, умерено континентален. Мекият характер на климата в района най-добре се изразява през зимата. През най-студения месец на годината - януари, средните месечни температури са около 2 °С. Относителният наклон на терена от север към юг не позволява формирането на много ниски минимални температури. Въпреки това обаче след студени полярни нахлувания и продължително антициклонално време в ясни и тихи нощи долиният характер на местността е предпоставка да се наблюдават и температури под -10 °С.

Средната годишна температура за общината е от 9°С до 11,5°С. Най-студеният месец е януари (-1°С средна температура), а най-топлият август (29°С среднодневен максимум) с амплитуда, типична за умерено континенталния климат.

Фиг.3: Климатични области в България

„Среднодневният максимум“ (плътна червена линия) показва средната максимална дневна температура за всеки месец от годината за община Хисаря. По същия начин „Среднодневният минимум“ (плътна синя линия) показва средната минимална дневна температура. Горещите дни и студените нощи (пресечени червени и сини линии) изразяват средната дневна температура в най-топлия ден и средната-нощна температура в най-студената нощ от месеца за последните 30 години.

Фиг. 4: Средни месечни температури и валежи в община Хисаря

Източник: www.meteoblue.com/bg

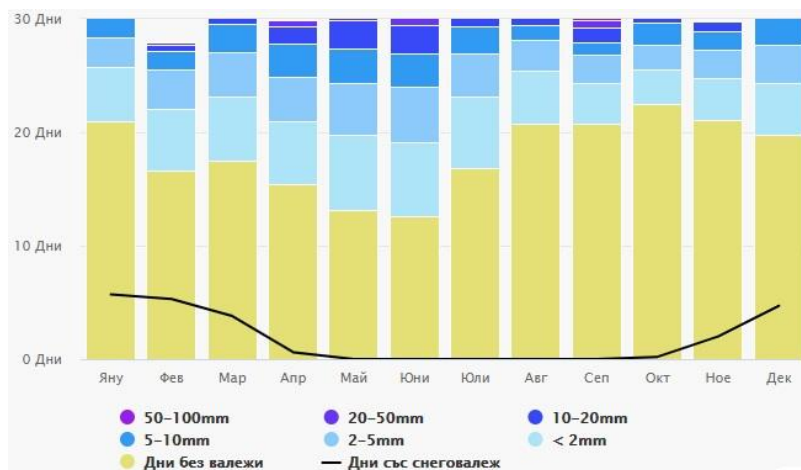
Зимата в Хисаря е мека и топла. Снегът се задържа средно годишно 27 дни. Пролетта е сравнително ранна и също топла. Летните месеци се характеризират с високи температури, ниска влажност и слаби ветрове. Абсолютната максимална температура достига 39-40°C. През месеците юли и август средната месечна температура е около 23°C. Най-високите температури през лятото рядко превишават 34°C. Температурата на въздуха преминава устойчиво над 15°C в

края на първите пет дни от месец май и се задържа до началото на октомври. Тази температура се наблюдава средно през около 153 дни от годината. Есента е слънчева, топла и тиха, а мъглите са сравнително малко – средно годишно 29 дни.

Поради дъждовната сянка на планините Средна гора и Стара планина, средните годишни валежи са малко и възлизат на 500л/м². През зимните месеци средната месечна обща облачност е в граници 6 - 6,5 бала. През сезона средно има 13 - 14 ясни дни и 36 - 37 облачни дни.

Фиг. 5: Количество на валежите в община Хисаря

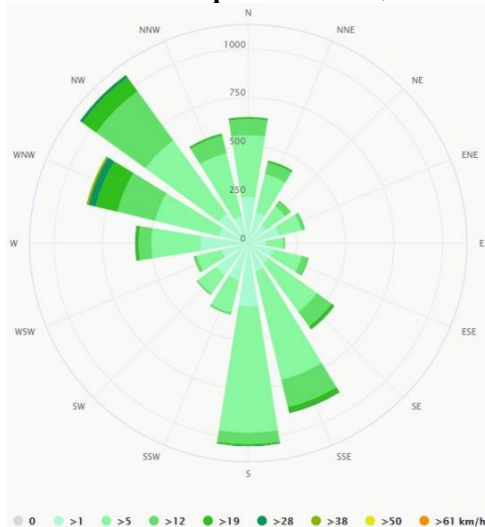

Източник: www.meteoblue.com/bg

Валежите през зимата (126 мм на кв. м) са малко по-големи от тези в Предбалканския район, но все още остават най-малки в сравнение с другите сезони. Над 50% от тях са от дъжд. Снежната покривка е тънка и се задържа за кратки периоди от време. Обикновено тя се появява през средата на декември и изчезва през първата десетдневка на март. През сезона има около 16 дни със снежна покривка. Пролетните валежи са по-големи в сравнение със зимните и есенните и за района те са около 160 мм на кв. метър. Най-дъждовен пролетен месец е май със средна месечна сума на валежите около 70 мм. Летните валежи в района са около 180 - 190 мм или средно около 23 дни са дъждовни. Забележително явление за Хисарската котловина е липсата на мъгли. През годината има средно около 10 - 12 краткотрайни мъгливи дни. Малкото облачни и мъгливи дни, както и откритият на юг траен широк хоризонт, са предпоставка за продължителност на слънчевото греене. Въздухът е сух със средна относителна влажност 70%.

Преобладаващи за територията на общината са северозападните и южните ветрове, като по-често явление е фьонът, който се проявява в северните райони на общината.

Фиг. 6: Роза на ветровете в община Хисаря

Източник: www.meteoblue.com/bg

Розата на вятъра за Хисаря показва колко дни в годината вятърът духа от определена посока. Територията на община Хисаря е защитена от студените въздушни маси от мощната верига на Стара планина, Ихтиманска и Същинска средна гора. Това влияние се изразява в известно разливане на студените въздушни фронтове от северозапад на север. В резултат на това влияние преобладаващите ветрове са източните със средна годишна скорост 1,1 м/сек., за разлика от прилежащите южни територии, където основния принос на въздушни маси е от запад. Силните и бурни ветрове са рядкост, като 80% са със скорост от 0 до 1 м/сек. Започналото от есента затишие се задържа през месеците декември и януари. Тогава средната скорост на вятъра е под 1 м/с.

Очакваните промени в климата на общината са свързани с отчетената за България обща тенденция към затопляне, както и увеличаване честотата на екстремните метеорологични и климатични явления като продължителни засушавания, проливни валежи, гръмотевични бури и градушки. Предвижданията са за намаляване на годишната амплитуда между максималната и минималната температура на въздуха, като минималната температура се повишава по-бързо от максималната и намалява дебелината на снежната покривка. Това води до изместване на горната граница на широколистните гори към по-голяма надморска височина, увеличаване на недостига на вода в почвата, промяна в ареалите на редица видове и загуба на биоразнообразие.

1.6. Води и хидрографска мрежа

Община Хисаря попада в обхвата на Басейнова дирекция за управление на водите - Източнобеломорски район, с център град Пловдив. В общината са налице много значими водни ресурси създаващи отлични условия за поливно земеделие.

Речната мрежа в пределите на община Хисаря се формира основно от долините на реките Стряма, Пясъчник, Пикла, Каварджиклийка и Калаващица, които се характеризират с постоянен дебит и голяма водосборна площ. Останалите реки и притоци имат малка водосборна област и сезонен характер.

По-големите Повърхностни водни обекти на територията на община Хисаря са:

Река Стряма, която преминава само по североизточната граница на Община Хисаря с дължина около 7,5 км. Реката извира на 2158 м н.в. под името Камениница от южното подножие на връх Вежен (2198 m) в Златишко-Тетевенска планина на Стара планина. До град Клисурса тече на юг в дълбока долина с голям надлъжен наклон. След това завива на изток и югоизток, навлиза в Карловското поле и протича по южната му част. Тук коритото на реката е широко и плитко. След град Баня завива на юг и образува късия (около 3 km) Стремски (Чукурлийски) пролом между Същинска Средна гора на запад и Сърнена Средна гора на изток. След като излезе от пролома Стряма навлиза в Горнотракийската низина, където течението ѝ е бавно, с широко и плитко корито. При село Иван Вазово част от водите на реката са отклонени изкуствено в така наречената Дълга вада, главен напоителен канал (ГНК), който се влива самостоятелно в Марица. Същинската река Стряма се влива отляво в река Марица на 149 m надморска височина, на 2,3 km южно от село Маноле, Община Марица. Дължината на реката е 110 км, площта на водосборния басейн на реката е 1394 km², което представлява 2,6 % от водосборния басейн на Марица. Реката е с дъждовно-снежно подхранване, като максимумът е в периода март-юни, а минимумът – юли-октомври. В миналото често е причинявала големи наводнения в резултат на прииждания. Сега цялото ѝ корито в Горнотракийската низина е обезопасено с водозащитни диги.

Река Пясъчник е основното водно течение в общината и е ляв приток на река Марица. Води началото си от 1512 м н.в., на 300 м. западно от връх Шилигарка (1 577 м.) в Същинска Средна гора, под името Меча река. По цялото си протежение реката тече в югоизточна посока – до село Старосел в дълбока долина, а след язовир „Пясъчник“ – в Горнотракийската низина, където коритото ѝ е коригирано с водозащитни диги. Влива се отляво в река Марица на 155 m н.в., в североизточната част на град Пловдив. Дължината на реката е 72 km, която ѝ отрежда 44-то място сред реките на България. Площта на водосборният басейн на реката е 663 km², което

представлява 1,25% от водосборния басейн на Марица. Реката е с дъждовно-снежно подхранване, като максимумът е в периода февруари-юни, а минимумът – юли-октомври. Среден годишен отток при село Любен – 2,3 m³/s. Нивото на реката след яз.Пясъчник зависи изцяло от изпускането на води от него и през по-голямата част от времето е напълно безводна. Въпреки, че коритото ѝ в Горнотракийската низина е коригирано с водозащитни диги, неведнъж е излизала от дигите и е наводнявала околните райони. Почти 100% от водите на реката се използват за напояване в Горнотракийската низина.

Река Пикла е лев приток на река Пясъчник. Води началото си от Айрянската река в община Хисаря. Тя събира водите на Бриганов дол, Банков дол, Тъмния дол и се спуска през село Мътеница. На изток от нея тече Пукнатата река, която извира под Марков камък. В нея се вливат Тополов дол, Кастранджиев дол, Клисав дол, Лала дере и редица други по-малки дерета. В района на село Паничери двете реки се сливат и образуват река Пикла. От тук реката се движи през Горнотракийската низина и се влива в река Пясъчник. Има непостоянен дебит, поради който и носи името си, като максимумът ѝ е през пролетта.

Река Калаващица е десен приток на р.Пясъчник. Тя извира на 1 170 м н.в., на 400 м южно от връх Влък в Същинска Средна гора под името Чиряшата. В началото тече на югозапад, след това на юг и накрая на югоизток в дълбока проломна долина, с изключение на малък участък в източната част на Стрелчанската котловина и в най-долното си течение преди вливането си в язовир "Пясъчник". Влива се в северозападния ръкав на язовир "Пясъчник", на 287 м н.в., на 1 км югозападно от село Беловица, община Хисаря. Дължината на реката е 33 км, площта на водосборния ѝ басейн е 186 km², което представлява 28,05% от водосборния басейн на река Пясъчник. Реката е с дъждовно-снежно подхранване, като максимумът е от февруари до май, а минимумът – юли-октомври. Водите на реката се използват за напояване. Част от водите на река Стрелчанска Луда Яна се отклоняват на югоизток по изграден канал в р.Калаващица.

Река Каварджиклийка е десен приток на р.Стряма. Тя извира под името Текедере на 845 м н.в., на 800 м югозападно от връх Карасиври (1 026 м) в Същинска Средна гора, северно от град Хисаря. До града протича в посока юг-югоизток в тясна и залесена долина. Премахва през източната част на Хисаря и продължава на юг в дълбока долина. След като изтече от язовир "Синята река" долината ѝ се разширява и навлиза в северна хълмиста част на Горнотракийската низина, завива на изток и се влива отдясно в река Стряма на 225 м н.в., югоизточно от село Долна махала, община Калояново. Дължината на реката е 24 км, площта на водосборния ѝ басейн е 86 км², което представлява 6,2% от водосборния басейн на река Стряма. Реката е с предимно дъждовно подхранване, като максимумът е през февруари-май, а минимумът – юли-октомври. В долното течение водите на реката се използват за напояване.

С цел напояване на територията на общината са изградени 57 язовира. От тях по-големи са яз.Пясъчник и яз.Синята река, които са държавна собственост. Останалите са по-малки и са общинска собственост.

- язовир Пясъчник – разположен е в горното течение на р. Пясъчник. Площта му е 15,550 км², а обемът му е 206 млн.м³.

- яз. Синята река – разположен е на р.Каварджиклийка. Площта му е 0,554 км², а обемът му е 2,33 млн.м³

Актуален проблем е опасността от наводнения при интензивни валежи на земеделски земи и съоръжения на инфраструктурата, което налага необходимостта от почистване на коритата и осигуряване на проходимост на водните течения, ремонт на водостоците по пътищата, наблюдение на състоянието на дигите. В договорите за наем на язовири следва ясно да се формулира задължение за перманентно наблюдение на състоянието на стените, съоръженията, преливниците, изпускатели, кранове.

Изключително значим ресурс на територията на Община Хисаря са находищата на минерални води.

Находище на минерални води „Хисаря“, град Хисаря, община Хисаря, област Пловдив.

Находището на минерални води (НМВ) Хисаря под № 93 е в списъка на находищата с национално значение – изключителна държавна собственост, съгласно приложение № 2 към чл. 14, т.2 от Закона за водите. Дефинира се като едноетажна напорна водоносна система, формирана в гранитоидите на Хисарския плутон, участващ в строежа на Средногорския блок. През палеогена Средногорският блок е подложен на издигане, при което е настъпило разломяване, главно с посока изток-запад. По това време се е образувал Хисарският разлом с посока 60-90°, по който гранитоидите са силно катаклизирани и окварцени. Генезисът на НМВ „Хисаря“ е свързан главно с разливните нарушения с посока север-юг, които образуват отворени пукнатини в гранитните скали, благоприятстващи циркулацията на термални води. Движейки се на юг по тази пукнатинна система, термоминералните води достигат Хисарския разлом, по който се издигат до земната повърхност, на границата между гранитите на Хисарския плутон и залягащите върху тях неогенски седименти, покрити от пролувиално-делувиални отложения. Понастоящем, НМВ „Хисаря“ се разкрива от 13 броя каптирани естествени извора (КЕИ) и 6 броя сондажа, разположени на територията на гр. Хисаря на площ около 20 km². Те са обособени в две дренажно-изворни зони – западна и източна. Съгласно регистъра на МОСВ, към 2018 г, утвърдените ресурси на НМВ „Хисаря“ възлизат на 32 dm³/s. Разпределени по водовземни съоръжения те са представени в табл. 2.

Таблица 3: Ресурси на минералните води – НМВ „Хисаря“

Група	Водоизточник, наименование и вид	Технически възможен дебит (dm ³ /s)	Температура °C
Западна група	Сондаж № 5	1,9	48
	КЕИ „Русалка“	0,8	41
	КЕИ „Свежест“	0,07	45
	КЕИ „Топлица“+ „Бистрица“	0,5	45
	КЕИ „Чобан чешма“	0,4	26
	КЕИ „Момина сълза “	0,4	41
	КЕИ „Стублата“	0,5	45
	Сондаж № 4	1,1	52
	Сондаж №6	1,2	51
		6,87	
Източна група	Сондаж № 1	0,3	41
	Сондаж № 3	7,8	50
	Сондаж № 7	2,6	49
	КЕИ „Момина баня“	3,9	48
	КЕИ „Парилки“	5,5	45
	КЕИ „Вълкови извори“ +КЕИ „Пепеляшка“	0,3	34
	КЕИ „Чаир баня“	2,3	41
	КЕИ „Б. Миромир“	2,4	52
		25,10	
Сумарен ресурс		31,97	

Минералните води от находище „Хисаря“ имат инфилтрационен произход, сходен химичен състав и се характеризират като азотни терми. Те са високоалкални с рН 8,4-9, хидрокарбонатно-сулфатно-натриеви, флуорни 5,6-6,6 mg/l, с обща минерализация 0,243-0,391 mg/. Съдържанието на метасилициева киселина е 65-78 mg/l. По съдържание на радон, който е специфичен високоефективен елемент на минералните води, използвани за балнеология, те се дефинират като среднорadioактивни за КЕИ „Момина баня“, сондаж №1 и сондаж № 5 и радиоактивни за останалите водовземни съоръжения. Минералните води имат лечебни свойства и се използват за лечение на множество заболявания с питейно и балнеолошко приложение.

2. Социално-икономически фактори

2.1. Демографски и социални характеристики

Демографските ресурси с техните образователни и квалификационни характеристики са един от решаващите фактори за местното развитие и растеж. В община Хисаря продължават неблагоприятните демографски тенденции, формирани още в края на миналия век. Динамиката показва трайна тенденция на намаляване на населението (с около 8% за последните 5 години) или с 908 души през 2019 г. спрямо 2015 г.

Таблица 4: Население в община Хисаря 2015 – 2019 г.

	2015	2016	2017	2018	2019
Всичко	11566	11344	11051	10815	10658
Мъже	5517	5413	5279	5162	5084
Жени	6049	5931	5772	5653	5574
В градовете	6689	6574	6461	6362	6267
В селата	4877	4770	4590	4453	4391

Източник: Национален статистически институт

През 2019 г. в общината живеят 10658 души, 47,7% от които мъже и 52,3% жени. В град Хисаря живеят 58,8%, а в селата 41,2% от жителите на общината.

През 2019 г. под трудоспособна възраст е едва 9,4% от населението на община Хисаря. Възрастните над трудоспособна възраст в община Хисаря са 2519 души или 45,2% от населението. Около 45.4% е дялът на хората в трудоспособна възраст на 15 и повече години.

Таблица 5: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2017 - 2019 г.

	2017			2018			2019		
	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени	Всичко	Мъже	Жени
Общо	11051	5279	5772	10815	5162	5653	10658	5084	5574
Под трудоспособна²	1075	529	546	1049	518	531	1027	503	524
В трудоспособна³	5890	3257	2633	5730	3158	2572	5628	3097	2531
Над трудоспособна⁴	4086	1493	2593	4036	1486	2550	4003	1484	2519

Източник: Национален статистически институт

В общината се наблюдават задълбочаваща се демографска криза. Илюстрация на процеса на демографско остаряване може да се види в намаляването на абсолютния брой и относителния дял на населението под 15 години и увеличаване на дела на населението на 60 и повече години. Към 2019 г. децата и младежите до 29 г. са около 20% от жителите на общината, а възрастните над 60 годишна възраст имат значителен относителен дял – 42%.

Таблица 6: Население по възрастови групи в община Хисаря 2016-2019 г.

Години	Общо	Възраст 0-14 г.	Възраст 15-29 г.	Възраст 30-44 г.	Възраст 45-59 г.	Възраст 60-74 г.	Възраст 75+ г.
2016	11344	1044	1331	1948	2381	2768	1872
2017	11051	997	1259	1919	2331	2706	1839
2018	10815	971	1193	1842	2301	2661	1847
2019	10658	963	1142	1820	2265	2648	1820

Източник: Национален статистически институт

Броят и структурите на населението се определят от размерите и интензивността на неговото естествено и механично (миграционно) движение. Естественят прираст на населението е положителен, средно по минус 212 души на година, като през 2015 г. е минус 210.

² Под трудоспособна възраст - до 15 навършени години.

³ В трудоспособна възраст - за 2019 г. тези граници са от 16 до навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месец за мъжете.

⁴ Над трудоспособна възраст - тези граници са от навършването на 61 години и 4 месеца за жените и 64 години и 2 месец за мъжете.

Средногодишният брой на живородените деца в община Хисаря за периода 2015-2019 г. е 62. Средната смъртност за изследваните 5 години е 329 човека годишно.

Таблица 7: Естествен прираст на населението на община Хисаря 2015-2019 г.

Година	Живородени			Умрели			Естествен прираст		
	Общо	Момчета	Момичета	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2015	74	42	32	284	157	127	-210	-115	-95
2016	63	34	29	281	146	135	-218	-112	-106
2017	62	31	31	297	139	158	-235	-108	-127
2018	53	27	26	252	128	124	-199	-101	-98
2019	60	36	24	259	127	132	-199	-91	-108

Източник: Национален статистически институт

Механичният прираст на населението през последните 5 години е отрицателен, като за 2015 г. е -91 души, а за 2019 г. е 42. Средногодишно населението на община Хисаря за периода 2015-2019 г. нараства с около 5 човека, което също оказва негативно влияние върху демографските процеси.

Таблица 8: Заселени, изселени и механичен прираст в община Хисаря 2015-2019 г.

Година	Заселени			Изселени			Механичен прираст		
	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени	Общо	Мъже	Жени
2015	263	130	133	182	81	101	81	49	32
2016	177	84	93	181	76	105	-4	8	-12
2017	157	68	89	215	94	121	-58	-26	-32
2018	187	76	111	224	92	132	-37	-16	-21
2019	277	122	155	235	109	126	42	13	29

Източник: Национален статистически институт

Общо в резултат на естествен и механичен прираст населението в общината през 2019 г. е намаляло с 157 души.

Таблица 9: Население по населени места в община Хисаря 2016-2019 г.

Община/населено място	2016	2017	2018	2019
Хисаря	11344	11051	10815	10658
с. Беловица	293	284	271	261
с. Красново	685	668	657	667
с. Кръстевич	379	372	371	367
с. Мало Крушево	141	132	128	119
с. Михилци	184	173	169	163
с. Мъгеница	80	82	82	85
с. Ново Железаре	271	254	226	212
с. Паничери	866	837	808	801
с. Старо Железаре	484	458	451	436
с. Старосел	985	945	919	906
гр. Хисаря	6574	6461	6362	6267
с. Черничево	402	385	371	374

Източник: Национален статистически институт

Населението по населени места в общината намалява и не е равномерно разпределено по територията. Около 58,8% от населението е съсредоточено в административния център – гр. Хисаря, в селата – 41,2% - с. Старосел – 8,5% - с. Паничери – 7,5%, с. Старо Железаре и с. Кръстевич по 10,3%. Община Хисаря не е засегната от процесите на силна урбанизация, характерни за повечето райони на страната. Въпреки, че населението не е равномерно разпределено по общинската територия, то е сравнително балансирано между града и селата.

Това обуславя необходимостта от прилагане на интегриран подход и стимулиране развитието, както на административния център, така и на малките населени места в общината.

Таблица 10: Население по постоянен и настоящ адрес в община Хисаря 2015 г. и 2020 г.

Постоянен адрес		Настоящ адрес	
2015 г.	2020 г.	2015 г.	2020 г.
12634	11855	12011	11385

Източник: Национална база данни „Население” - <http://www.grao.bg>

По данни на ГД ГРАО (<http://www.grao.bg>) населението на община Хисаря по постоянен адрес намалява с около 6% през 2020 спрямо 2015 г. и към края на 2020 г. е 11855 души. Населението по настоящ адрес за анализирания период също намалява с 5% до 11385 души. Миграцията засяга предимно хора в активна възраст и процесът е свързан с все по-интензивното преразпределение на населението и струпването му в големите градове за сметка на малките и средни селища.

2.2. Икономически показатели

Община Хисаря се развива в неблагоприятни макроикономически условия, но бележи ръст по основните икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия през последните години. Общината се намира в Южен централен район от ниво 2, който заема второ място по социално-икономическо развитие в страната след Югозападен район. Хисаря попада в териториалния обхват на област Пловдив, която е вторият по големина икономически център в България след столицата София и това дава допълнителни възможности и стимули за диверсификация и развитие на местната икономика.

Структуроопределящи отрасли в община Хисаря са: промишленост, търговия, туризъм /хотелиерство и ресторантьорство/ и селско стопанство. Икономиката на общината е с изразен промишлено-аграрен характер, като силно застъпени са туристическата и търговската дейност. Тя е съсредоточена основно в общинския център – гр. Хисаря, който изпълнява и ролята на център на зона на локална икономическа гравитация.

Преобладаващата част от активното население е заето в обслужващата сфера на обществената и частен сектор на туризма и търговията. Не малка част от населението работи в сферата на селското стопанство и промишлените предприятия, а населението в извънградските райони се занимава предимно с отглеждането на селскостопанска продукция.

Към 2018 г. в община Хисаря развиват дейност 514 нефинансови предприятия или 1,31% от фирмите в област Пловдив (39097) и 0,7% от предприятията в Южен централен район (72694). За икономическата активност в община Хисаря може да се съди по нарастване броя на регистрираните фирми – от 450 през 2014 година на 514 за 2018 г. Сравнявайки данните се забелязва ръст на общия брой на предприятията с 64 или с около 14%.

Таблица 11: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2014-2018 г.

Номенклатура на икономическите дейности	2014	2015	2016	2017	2018
Общо	450	482	506	489	514
СЕЛСКО, ГОРСКО И РИБНО СТОПАНСТВО	86	103	117	108	120
ПРЕРАБОТВАЩА ПРОМИШЛЕНОСТ	37	41	39	37	36
ПРОИЗВОДСТВО И РАЗПРЕДЕЛЕНИЕ НА ЕЛЕКТРИЧЕСКА И ТОПЛИННА ЕНЕРГИЯ И НА ГАЗООБРАЗНИ ГОРИВА	3	3	.. ⁵	..	..
СТРОИТЕЛСТВО	11	11	9	9	13

⁵ „...” – конфиденциални данни

ТЪРГОВИЯ; РЕМОНТ НА АВТОМОБИЛИ И МОТОЦИКЛЕТИ	155	152	158	147	154
ТРАНСПОРТ, СКЛАДИРАНЕ И ПОЩИ	12	12	12	12	12
ХОТЕЛИЕРСТВО И РЕСТОРАНТЪОРСТВО	59	67	67	68	65
СЪЗДАВАНЕ И РАЗПРОСТРАНЕНИЕ НА ИНФОРМАЦИЯ И ТВОРЧЕСКИ ПРОДУКТИ; ДАЛЕКОСЪОБЩЕНИЯ	..	..	..	..	3
ОПЕРАЦИИ С НЕДВИЖИМИ ИМОТИ	13	16	18	18	21
ПРОФЕСИОНАЛНИ ДЕЙНОСТИ И НАУЧНИ ИЗСЛЕДВАНИЯ	13	15	18	18	16
АДМИНИСТРАТИВНИ И СПОМАГАТЕЛНИ ДЕЙНОСТИ	6	4	7	7	8
ХУМАННО ЗДРАВЕОПАЗВАНЕ И СОЦИАЛНА РАБОТА	27	29	28	29	29
КУЛТУРА, СПОРТ И РАЗВЛЕЧЕНИЯ	..	3	4	5	5
ДРУГИ ДЕЙНОСТИ	26	23	24	26	28

Източник: Национален статистически институт

Най-много фирми са регистрирани в сектора на търговията и услугите – 154 (30%), следват ги предприятията в селско, горско и рибно стопанство – 120 (23%), хотелиерство и ресторантьорство – 65 (13%) и преработвателна промишленост – 36 (7%).

Най-сериозен ръст за анализиранияте пет години отчитаме при фирмите в селско, горско и рибно стопанство – с 34 броя или 40%. Предприятията в промишлеността, търговията и услугите се запазват относително постоянен брой. В туристическите дейности – хотелиерство и ресторантьорство е регистриран ръст от 10% и към 2018 г. са регистрирани 65 предприятия.

Таблица 12: Основни икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия 2014-2018 г.

Година	Произведена продукция	Приходи от дейността	Нетни приходи от продажби	Разходи за дейността	Печалба	Загуба	ДМА	Заети лица	Наети лица
	Х и л я д н л е в о в е							Б р о й	
2014	61857	91864	79577	86977	6225	1705	90316	1851	1500
2015	68256	103299	84836	98200	7966	3292	102651	2052	1624
2016	73958	111367	94931	104749	8368	2521	106666	2214	1777
2017	78422	113605	96410	107242	9228	3704	121655	2234	1747
2018	87866	132695	114159	121185	12792	2439	127625	2263	1729

Източник: Национален статистически институт

Икономическото развитие на община Хисаря през последните години се характеризира с различна динамика – ръст в някои отрасли и спад в други, но като цяло общите показатели за развитие на икономиката за периода 2014-2018 г. бележат значителен ръст.

Произведената продукция в общината през 2018 г. възлиза на 87866 лева или с 42% повече спрямо 2014 г. Приходите от дейността достигат 1332695 хил. лева, с 44% повече спрямо 2014 г. За 2018 г. местните предприятия са реализирани нетни приходи от продажби /НПП/ в размер на 114159 хил. лева, или 0,44% от НПП в област Пловдив (25928683 хил. лева). Броят на наетите лица нараства и през 2018 г. е 1729, с около 15% повече спрямо базовата 2014 г. Броят на заетите лица в нефинансовите предприятия също се увеличава през последните години с 22% от 1851 през 2014 г. на 2263 през 2018 г.

По официални статистически данни броят на заетите лица в община Хисаря за 2018 г. е едва 1% от всички заети в област Пловдив (212703).

ДМА в нефинансовия сектор се увеличават и към 2018 г. са в размер на 127625 хил. лева, което показва предприемаческа активност, инвестиции, технологично обновяване и модернизация на местните фирми. По официални статистически данни за периода 2016-2018 г. в предприятията на община Хисаря са вложени и чуждестранни преки инвестиции в размер на 29 228 500 евро.

Инвестициите са особено важни за устойчивото общинско икономическо развитие, тъй като в тяхната основа стоят финансови средства, които се влагат за по-продължителен период от време. На базата на направените инвестиции се очаква нарастване на доходите след определен срок от време. Инвестиционната дейност представлява самото влагане на средствата и осъществяването на практически действия за нарастване на доходите, капитала или друг полезен икономически ефект.

За фирмите, функциониращи в пазарни условия, инвестирането е важно условие за повишаване на тяхната конкурентоспособност и за развитието им. В най-общия смисъл инвестирането е процес на влагане на парични средства за набавяне на ресурси с цел реализиране на стратегията на фирмата. За съжаление, в настоящия момент, има недостиг на средства за инвестиции и в същото време, несигурност в пазарните условия.

Анализът на данните показва, че в първичният сектор на общинската икономика (включващ дейностите селско, горско и рибно стопанство) работят 23% от предприятията, нетните приходи от продажби са 13%, а заетите в него са 17%, което го отрежда на последно място по значимост за общинската икономика.

Вторичният сектор (включващ добивната и преработваща промишленост, производство и разпределение на енергия, строителство и др.) обхваща 12% от предприятията в общината, 25% от нетните приходи от продажби и 20% от заетите лица. Секторът заема второ място по значение и може да се твърди, че има допълваща функция в общинската икономика.

Най-голям по значимост е Третичният сектор (включва дейности, които са обединени в стопански отрасли, свързани с прякото обслужване на населението – търговия, услуги, туризъм (хотелиерство и ресторантьорство, транспорт и др.) с 65% от предприятията, 62% от нетните приходи от продажби и 63% от заетите.

Таблица 13: Предприятия (без финансовите) по групи според броя на заетите в тях в община Хисаря за периода 2014 – 2018 година (брой)

Предприятия	2014	2015	2016	2017	2018
Микро - до 9 заети	410	440	462	447	471
Малки - 10 - 49 заети	36	35	36	34	36
Средни - 50 - 249 заети	4	7	8	8	7
Големи над 250 заети	-	-	-	-	-
Общо	450	482	506	489	514

Източник: Национален статистически институт

Обликът на общинската икономика в Хисаря дават микропредприятията с до 9 заети лица – 471 броя или (92%) през 2018 г. Малките фирми от 10 до 49 заети лица са 36, а средните с персонал от 50 до 250 заети - 7. В общината няма регистрирани големи предприятия. Заетите в микропредприятия лица през 2018 г. са 881, в малките 637, а в средните 745 лица.

Като бъдат подложени на анализ и другите показатели (произведена продукция, приходи от дейността, нетни приходи от продажба, заети лица) може да се направи извод, че осреднените показатели за всички тях (микро, малки и средни предприятия) са близки по стойности, така че всички видове предприятия имат важна роля по отношение на значимостта им за местната икономика и заетостта като цяло.

Таблица 14: Средна брутна годишна работна заплата в лева

Година	Общо	Обществен сектор	Частен сектор
2016	8482	9133	8240
2017	9393	10546	8899
2018	10380	11751	9767

Източник: Национален статистически институт

Средната брутна годишна работна заплата в община Хисаря за 2018 г. е 10380 лева, което е с около 22% повече спрямо 2016 г. По-високи са възнагажденията в общественния сектор –

11751 лева и значително по-ниски (с около 2000 лева) в частния сектор – 9767 лева. Въпреки отчетения ръст, възнагражденията в община Хисаря за 2018 г. остават по-ниски от средната годишна работна заплата за страната – 13755 лева и за област Пловдив – 11780 лева.

Предприемаческата активност в община Хисаря (47,52 регистрирани предприятия на 1000 жители през 2018 г.) е под средните показатели за страната (59 предприятия на 1000 жители). В динамиката на предприятията в общината, измененията се дължат основно на структурните промени в някои сектори, икономическата и демографска криза.

Състоянието на местната икономика се определя и влияе от много на брой и различни по естество фактори, които биват както вътрешни, така и външни. В тази връзка е важно да се определи икономическото състояние на заобикалящите общината територии, което детерминира средата за нейното развитие, позицията на общината спрямо съседните ѝ общини, наличните ѝ сравнителни предимства и потенциали за растеж, както и основните ограничители за икономическия подем на общината.

Средната брутна годишна работна заплата и доходите на населението в общината са важен показател за определяне размера на такса „Битови отпадъци“.

Промисленост

Икономиката на община Хисаря се развива на база наличните местни ресурси и традиционни производства. Промислеността е един от основните отрасли за икономиката, но не е силно развита и липсват големи предприятия. Местната промисленост е преди всичко лека, преработвателна, бутилираща и хранително-вкусова. Водещи в икономическата структура на промислеността са бутилиращата (бутилиране на минерална вода) и хранително-вкусова промисленост (ХВП - преработването на животинска продукция /месо и мляко/). Леката, дърводобивната мебелната промисленост и металообработването получават значително по-малък дял сред отраслите. Преобладаващи са малките и средните фирми, като собствеността е 100% частна.

Колебливите тенденции в развитието на преработващата промисленост говорят за задълбочаващи се проблеми, свързани с ниската конкурентоспособност и липсата на предприемачество. Социалното изражение на тези проблеми е свързано с липсата на работни места и увеличаване на безработицата. От пространствена гледна точка, намалява търсенето на терени за развитие на промишлени производства.

В преработващата промисленост работят 7% от предприятията, 18% от заетите и 21% от наетите лица в общината. Анализът на официалните статистически данни показва, че през 2018 г. от промисленост са формирани 19% от общите приходи и 27% от бруто продукцията на община Хисар.

В община Хисаря функционират следните по-значими промишлени предприятия:

- *Хранително-вкусова промисленост.*

Най-добро развитие в общината получават бутилирането на минерална вода и хлебопроизводството. С най-голям производствен капацитет от бутилиращите фирми е ТПК „ХИСАР - 90“ и „Аугуста - 91“ АД. Със значително по-малък капацитет са „Мавър 2000“ ООД, „Малакови“ ООД и „Милениум“ ООД.

На територията на общината развиват дейност две винопроизводителни фирми – „Вила Хисар“ и „Винарна Старосел“.

Застъпено и продължава да се развива добре е хлебопроизводството, производството на тестени изделия, сладкарството, безалкохолни напитки и боза.

Фирма Цуни – ООД – производство и търговия със сладкарски изделия.

- *В месопреработвателния сектор* продължава да работи успешно фирма „Флаишпродукте“ ООД.

Характерно за фирмите е, че в по-голямата си част са малки. Почти всички фирми, поради липса на пазари и свито потребителско търсене, работят с непълнен капацитет на производствените си мощности.

- *Шивашка промисленост* - Слабо развита със затихващи функции.

В подотрасъла работят малки предприятия за производство на спортни облекла и др. трикотажни изделия.

- *Дървообработване и мебелна промишленост.*

Дърводобивната и мебелната промишленост продължават да са слабо застъпени. Работят няколко малки частни фирми, като Атанас Проданов ЕТ, които най-често изпълняват поръчки на клиенти. Дърводобив в ограничени количества извършва Държавно лесничейство – Хисаря и общинското предприятие „Средна гора“.

- *Металообработване*

Дружеството „Сенид“ ООД произвежда автосвещи и аксесоари за обзавеждане на бани от месинг и стомана - блестящо хромиране и прахово боядисване в различна цвятова гама.

- *Машиностроене*

Фирма „Униприбор“ ЕООД – гр. Хисаря е специализирана в областта на автоматизацията на производствените процеси. Произвежда промишлена електроника (програмируеми контролери, терморегулатори и др), вибробункери, възли и машини.

Фирма „Хисар“ АД предлага каучукови изделия по поръчка на клиента и кооперирани детайли за военната промишленост с ВМЗ ЕАД - Сопот за определени детайли от изделия.

Фирмите в отрасъл „Строителство“ на територията на общината са много малко. Строителна дейност се извършва от общинско предприятие „Чистота, озеленяване, строителство и ремонт“ и няколко частни фирми, които изпълняват ниско строителство и строително ремонтни дейности. Характерно за отрасъла е, че през последните няколко години броя на строителните фирми остава непроменен.

Традициите в промишлеността на община Хисаря и най-вече в някои подотрасли, могат и трябва да се използват с цел развитие на местната икономика, повишаване на заетостта и жизнения стандарт на населението.

Селско стопанство

Селското стопанство е сред основните отрасли на местната икономика в община Хисаря. Поради полупланинския характер на част от терена и голямата разпокъсаност на парцелите, значителен дял от земеделските земи не се обработват и пустеят. Основните отглеждани култури са зърнено фуражните и технически – пшеница, ечемик, царевица, рапица и др.

Селскостопанският фонд заема 215 235 дка. Обработваемата земеделска земя през 2019 г. се е увеличава с 1 010 дка спрямо 2015 г. или 0,5%. Общината е с добре развито зърнопроизводство - през 2019 г. зърнените култури заемат 75%, а фуражните - 7% от обработваемата земя и напълно покриват зърнения и фуражния баланс по изхранването на населението и животните в общината.

Таблица 15: Обработваема земеделска земя в община Хисаря 2015-2019 г.

Година	Обработваема земя в дка
2015	214 225
2016	214 204
2017	215 151
2018	215 338
2019	215 235

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ - Пловдив

Приоритет в развитието на земеделието са трайните насаждения, които заемат 14% от обработваемата земя. Главна задача е възстановяването на старите и засаждането на нови лозови масиви, които са основният дял на трайните насаждения. На територията на общината са разположени едни от най-големите лозови масиви в област Пловдив.

Таблица 16: Брой регистрирани земеделски стопани и кооперации за периода 2015-2019 г.

	2015	2016	2017	2018	2019
Брой регистрирани земеделски стопани	344	334	327	315	289
Брой кооперации	9	9	9	9	8

Източник: Общинска служба по земеделие – Хисаря

За периода 2015-2019 г. в община Хисаря, броят на регистрираните земеделски стопани намалява с 16%, като през 2019 г. те са 289, а през 2015 г. са 344. Броят на кооперациите е намалял с 1 през 2019 г. спрямо 2015 г.

Таблица 17: Справка за засети площи и добиви по видове земеделски култури

Култура	2015		2016		2017		2018		2019	
	Ср.добив кг/дка	Площ дка	Ср.добив кг/дка	Площ дка	Ср.добив кг/дка	Площ дка	Ср.добив кг/дка	Площ дка	Ср.добив кг/дка	Площ дка
Пшеница	301	28 500	398	45 070	451	35 990	360	32 760	350	32 300
Ечемик	269	750	310	2420	351	1 680	320	1 330	340	2 530
Ръж	124	850	143	2 790	246	3 840	200	2 840	190	2 550
Тритикале	91	150	241	1 330	234	400	235	2 700	280	3 470
Маслодайна рапица	128	2 500	100	2 000	-	900	180	3 300	280	1 600
Царевица за зърно	313	5 200	346	950	336	578	-	-	350	500
Пролетен ечемик	258	1 900	200	1 000	173	80	187	100	-	-
Овес	67	450	200	200	205	360	195	166	170	127
Маслодаен слънчоглед	95	25 800	108	4 800	153	12 760	270	13 000	255	19 280
Шарен слънчоглед	81	1 000	208	1 130	154	1 200	300	700	300	1 000
Царевица силажна	1 000	100	-	-	150	1 500	-	-	2 000	1 200
Сорго	90	200	95	20	140	70	105	100	-	-
Картофи	1 055	22	557	23	985	325	1 100	317	1 100	350
Домати	1 160	15	-	-	1 549	1 052	980	936	629	450
Пипер	1 051	720	1 190	630	1 320	577	1 180	145	1 150	580
Ябълки	1 239	620	1 590	620	1 121	620	1 130	580	1 200	591
Сливи	1 199	6 713	575	6 713	112	5 663	810	3 901	620	3 507
Череша	235	829	500	829	202	389	394	118	385	39
Малини	627	45	507	45	464	55	310	125	260	52
Маслодайна роза	221	1 929	400	1 929	504	2 349	550	2 349	340	2 349
Лавандула	133	617	178	617	168	139	240	139	20	50
Лозя-винени	504	9 989	490	9 989	403	5 018	500	4 486	450	3 864
Лозя-десертни	347	1 096	260	1 000	315	256	450	256	130	340
Вишни	180	798	180	798	131	798	125	310	340	151

Източник: Областна дирекция „Земеделие“ – Пловдив

Основните отглеждани култури в община Хисаря към 2019 г. са пшеница, ечемик, ръж, слънчоглед и царевица за зърно, тритикале. С тях са засети най-много площи земеделска земя. Отглеждат се още овес и маслодайна роза. Общината е с традиции в лозарството, като преобладават винените сортове. Зеленчукопроизводството е слабо развито. През последните години се увеличават площите с пипер и картофи. От овошките преобладават сливи и ябълки.

Животновъдството в общината се развива устойчиво през последните години. Броят на говеда и овце е най-голям, като за 2019 г. надхвърля 11 000. Няма информация за броя на свинете но като цяло е незначителен, за което голямо значение има епидемията от африканска чума по свинете. Броят на пчелните семейства също е нисък, а това е сектор, който е приоритетен за страната и с добри възможности за бъдещо финансиране.

Отглеждани животни	2019 г.
Кози	1053
Говеда	6927
Овце	4426
Коне	140
Пчелни семейства	130
Биволи	10

Земеделските стопани трябва да бъдат обучени да използват максимално ресурса на местните почвени типове и районираните сортове на основните земеделски култури. Въвеждането на нова техника и нови производствени технологии ще доведе до по-голяма енергийна ефективност в селското стопанство, както и комасацията на земята и уедряването на земеделските площи, като допълнителен фактор.

- достъп до европейски програми и мерки;
- производство с минимум почвени обработки;
- възстановяване на естественото почвено плодородие без употреба на енергоемки минерални торове, а чрез правилното редуване на земеделските култури и използване на органични торови за подобряване на химическите и физични свойства на почвата;
- използване на устойчиви на болести и неприятели сортове на земеделските култури и изграждане на подходящи сеитбообръщения с цел минимизиране на употребата на пестициди;
- повишаване на познанията по организация на селскостопанското производство и оптимално натоварване на машинния парк.

Горският фонд се стопанисва и управлява от ТП Държавно горско стопанство (ДГС) – Хисар към Регионална дирекция по горите – Пловдив и Южноцентрално Държавно Предприятие - Смолян. Една от основните дейности на ДГС е и развитие на ловното стопанство, включително съхраняване и увеличаване популацията на дивеча в района. Общата лесистост на площта на общината е 38.4%.

Държавните горски територии заемат 58,24% от горския фонд на община Хисаря. Общинските гори са 5102 ха или 22,92%. Останалите 18,84% или 3 206 ха гори са собственост на частни физически и юридически лица.

Таблица 19: Разпределение на общата горска площ на община Хисаря по видове собственост 2017-2019 г.

№ по ред	Видове собственост	Площ на горските територии на община Хисаря по видове собственост и по години, ха		
		2017 г.	2018 г.	2019 г.
1	Държавни горски територии	12962,8	12962,8	12962,8
2	Общински горски територии	6088,1	5102,0	5102,0
3	Гори на частни физически лица	2736,4	2736,4	2736,4
4	Гори на частни юридически лица	461,3	461,3	461,3
5	Съсобственост	7,9	7,9	7,9
	Общо:	22256,5	22256,5	22256,5

Източник: ТП ДГС – Хисаря

По вида на горите за периода 2017-2019 г. общата горска площ в община Хисаря не се е променила. Най-голям дял заемат териториите издънкови за превръщане (56,13%) и иглолистните (23%).

Таблица 20: Характеристика на горския фонд по вид на горите за периода 2017 – 2019 г.

Година	Общо	Иглолистни	Широколистни Високостъблени	Издънкови за превръщане	Нискостъблени
2017	22256,5	5123,3	3404,4	12493,1	1237,7
2018	22256,5	5125,0	3407,0	12493,0	1231,5
2019	22256,5	5125,0	3407,0	12493,0	1231,5

Източник: ТП ДГС - Хисаря

На територията на община Хисаря през последната стопанска година са развивали дейност има 9 /девет/ дърводобивни предприятия и 2 /два/ склада – площадки за продажба на дърва за огрев. През периода 2017 – 2019 г. на територията на община Хисаря не са извършвани залесявания в държавните горски територии.

Горите са източник освен на дървесина и на много ценни ресурси - билки, горски плодове, гъби и др., които могат да бъдат използвани за организиране на дребни производства, осигуряващи заетост на ниско квалифицирани работници.

С оглед развитието на туризма в района е важно да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия.

В общинските гори ежегодно се извършват лесоустройствени дейности като почистване, почвopодготовка, залесяване и отглеждане на култури. С цел опазване на горите е извършено разделяне на горските територии на горскостопански райони и охранителни участъци.

Стопанското значение на горите не се ограничава само с дърводобива. Ежегодно се предоставят площи на местното население, осигуряващи паша на голяма част от селскостопанските животни. При благоприятни условия се събират билки, гъби и горски плодове, но тази дейност няма стопанско значение, а е предимно за лични нужди на местното население. От голямо значение за населението в района са и защитно-водоохранните и противоерозионни функции на гората.

Горските територии изпълняват функции по отношение на: поддържане на биологичното разнообразие на горските екосистеми; производство на дървесни и недървесни горски продукти; защита на почвите, водните ресурси и чистотата на въздуха; осигуряване на социални,

образователни, научни, ландшафтни и рекреационни ползи; защита на природното и културното наследство; регулиране на климата.

През програмния период 2021-2027 г. е необходимо разработването на програми за залесяване на горските територии, пострадали от бедствия и пожари. Нужно е балансирано използване на горите по начин, който няма да бъде за сметка на устойчивото развитие на туризма. Важно е да не се допуска масово изсичане на гори, което ще доведе до екологични проблеми, да се увеличи площта на горите с рекреационна цел и да се предвидят нови залесителни мероприятия. Предвид факта, че развитието на общинската икономика до голяма степен зависи от използването на горите, то от важно значение е запазването на ресурсите от горския фонд, за да се запазят неговите екологични и социално-икономически функции.

Туризм

Туризмът е сред водещите отрасли в икономика на Хисаря, източник на доходи и поминък за голяма част от населението. Общината е утвърдена дестинация за балнеоложки и СПА туризм, както на българския, така и на международните туристически пазари. Наличието на уникални природно-климатични ресурси, богато културно-историческо наследство и лечебни минерални извори благоприятства развитието на рекреацията, балнеоложкия, здравния, СПА и културно-познавателен туризм.

В района са запазени множество археологически обекти и находки и значителен брой паметници на културата. На територията на община Хисаря има 155 недвижими културни ценности по списък на НИНКН. Археологическите ценности на територията на община Хисаря в голяма степен са непроучени, не са реставрирани, консервирани и социализирани.

Според принадлежността им към определен исторически период недвижимите културни ценности са: праисторически, антични, средновековни, възрожденски, от ново и най-ново време.

По значимите културно-исторически и археологически обекти, на територията на община Хисаря, които представляват туристически интерес са:

Праисторически

Праисторически селища от късния неолит (V хил. пр. Хр.) са открити в гр. Хисаря, северозападно от гр. Хисаря, южно от с. Черничево и западно от с. Паничери. По сведения на доц. д-р Иван Христов праисторическо селище има на територията на язовир „Маньов дол“.

Антични – Тракийска епоха

Районът на Старосел е вторият, след Казанлъшката долина, където са съсредоточени множество различни обекти на древнотракийския политически и религиозен живот.

През късната Желязна епоха в околностите на Старосел е разположен селищен микрорайон, чиято приблизителна площ е 30 кв. км., а границите му са очертани на географски принцип и концентрацията на археологически паметници. На запад той граничи до масива на Панина могила до Маньов дол; на север – връх Калето и местността „Каменица“; на юг – Гарванов камък и Рошавата могила; на изток – долината на река Кошовица. Районът около Старосел с много голяма сигурност е представлявал огромен религиозен комплекс в древността. В древността към светилищата и храмовете край Старосел са се стичали хиляди поклонници, които са извървявали т.нар. „свещен път“, маркиран чрез храмовете по линията, по която са подредени звездите в Голямата мечка. Районът около днешното село Старосел през IV в. пр. Хр. не е бил само парадинастична област, а безспорно царска, говорят фактите, свързани с анализа на разкритата архитектура в пределите на укрепените обекти и могилените насипи.

Античен комплекс в м. Кози грамади

Връх Кози грамади е разположен на 1361 м. надморска височина. Намира се между върховете Алексица (1534 м.н.в.) и Сакара (1262 м.н.в.). В района на споменатия връх през 2005 и 2010 г. са проведени археологически разкопки на Националния исторически музей. Открита е група от недвижими археологически ценности, които са част от значим античен култов център свързан с Одриското царство:

Тракийско светилище и късноантична крепост

Връх Кози грамади е издължен в посока север-юг на няколко тераси. На различните нива се срещат останки от крепостна стена, сгради, кариера за каменни блокове и фрагментирана битова и строителна керамика. Върхът е изцяло обрасъл с широколистна гора. Проведените сондажни проучвания довеждат до откриването на голямо антично укрепление, обхващащо площ от около 10 дка. Укреплението е било вътрешно застроено със сгради. Местността е обитавана още през ранножелязната епоха (VIII-VI в. пр.Хр.). В периода V-IV в. пр.Хр. е била изградена крепостна стена от добре обработени блокове, дву-лицева с вътрешен пълнеж. Северната крепостна стена вероятно е допълнително построена през късноантичната епоха. Съдейки по нумизматичния материал, открит по време на разкопките, може да се предположи, че крепостта функционира през цялата втора половина на I хил. пр.Хр. с известни прекъсвания. Откритите римски републикански денарии, сечени през I век пр.Хр., датират разрушаването на укреплението при някои от походите на римските легиони в Тракия. Множеството фрагменти от оброчни плочки подсказват наличието на тракийско светилище, а откритата раннохристиянска църква бележи почитането на върха като култово място.

Укрепен храмов комплекс

Храмовият комплекс е разположен в югоизточното подножие на връх Кози грамади. Той е построен на заравнена тераса между скалните върхове, очертана от крепостни стени и заема площ от около 4,5 дка. Оградената площ е с формата на трапец, ориентиран с дълга ос ЮЗ-СИ. В югоизточната част на комплекса са разкрити две кули от различни периоди. На югозападния ъгъл е съществувал бастион. В средата на комплекса се открояват останките на масивна сграда. Може да се твърди, че централната постройка (храм) в укрепения комплекс в подножието на връх Кози грамади е без аналог до този момент във вътрешността на Тракия и единственият тракийски надземен храм на територията на днешна България от V-IV в. пр. Хр.

Скално светилище на връх Сборови грамади

Светилището е разположено на 500 м. югоизточно от укрепения храмов комплекс и представлява дълъг скален масив и тясна билна част, широка на места до 1 м. На връх Сборови грамади древните траки са практикували обреди, свързани с ритуалното разтрошаване на керамични съдове, поднасянето на дарове - дребни метални предмети и монети.

През 2012 г. античният комплекс получава статут на групов археологическа недвижима културна ценност с категория „национално значение“.

Тракийски култов център - Старосел

Тракийският култов център в Четиньова могила край село Старосел е открит и изследван от Георги Китов през 2000-та година. Това е най-големият открит досега тракийски царски комплекс с мавзолей. Комплексът датира от V - IV век пр.н.е.

Археологическият обект е експониран, социализиран и целогодишно достъпен за посетители.

Могила „Хоризонт“

Могилата носи името на Европейската фондация „STICHTING HORIZON“, с чийто средства основно се проведеха разкопките на Траколожка експедиция за могилни проучвания (ТЕМП) през 2002 г. Под ръководството на д-р Георги Китов е открит уникален тракийски храм с колонада от V – IV в. пр. Хр. В средата на IV в. пр. Хр. в храма е погребан обожествен тракийски владетел, с което той се е превърнал в мавзолей. Заедно с царя е положен и неговият кон. Впоследствие по религиозни или политически причини храмът е осквернен, ограбен, разрушен и засипан. От дрехите и вещите, с които е погребан владетелят са останали само 15 пластинки от златна ризница, 12 бронзови върха за стрели, сребърни халки, късове от керамични съдове. Храмът е елемент от Тракийски култов център – Старосел. В съседната могила е имало също храм, върху основите на който е изграден параклисът „Свети Спас“. Наоколо е имало манастирски комплекс, унищожен през 40-те години на XX век.

Антични – Римска епоха

Античен град в курорта Хисаря

Римският и ранновизантийският град Диоклецианопол е един от петте града в антична Тракия и е възникнал около Хисарските термални извори в средата на 2-ри в. от н.е. Проучвания за по-ранни поселения на това място доказват съществуването на праисторическо селище от късния неолит 5-то хилядолетие пр.н.е. и тракийско селище от предримския период от 1-ви в. пр.н.е. Пострадал от нашествия през 5-ти век, той бележи отново разцвет през 6-ти в. по времето на Юстиниан 527-565 г. Укрепителната система на Диоклецианопол е изградена от крепостна стена с кули и порти, ров и вал от север, юг и изток, а от север дублираща външна крепостна стена – протейхизма. Несъмнено крепостната стена е най-значимия и експозиционен елемент от античните градежи. Античната улична мрежа е изградена по Хиподамовата система – с правоъгълни квартали и улици, ориентирани север-юг и изток-запад. Обусловена от наличието на термални източници, водоснабдителната и канализационната мрежи са много добре развити. На територията на крепостта и прилежащите некрополи са разкрити множество култови, обществени, жилищни и стопански сгради. Открити са 9 базилики с различна големина и планова характеристика. Известни са множество казармени помещения, обикновено долепени или в близост до крепостните стени. Термите са заемали особено място сред обществените сгради в града. Известни са две бани в границите на крепостта и още една на територията на извора „Момина баня”.

Римски терми

Разположени са в парк „Момина сълза”. На отделни места са запазени почти до покрив. Те са едни от малкото известни термални римски бани в Европа. Целият комплекс обхваща 3000 кв.м. площ. Първоначалното им изграждане, заедно с нимфеума (светилище на нимфите) в тях датира от средата на II век. По европейски проект „Развитие на културно-историческите атракции на територията на община Хисаря” обектът е консервиран, частично реставриран и достъпен за посещение.

Римски амфитеатър

Намира се в непосредствена близост до минералния извор „Момина сълза”. Първоначално той е използван за провеждане на гладиаторски борби, но след приемане на християнството за официална религия в Римската империя през 313 г., неговата функция е променена в съоръжение за спортни състезания и борби с животни. Изцяло е запазена арената на амфитеатъра. Амфитеатърът на Диоклецианополис е построен в края на III в. Той е най-късният известен досега римски амфитеатър. Макетът на амфитеатъра на Диоклецианополис е експониран в Археологическия музей.

Крепостна стена и крепостни съоръжения

Дълга е 2327 м. и обгражда площ от 300 дка. Запазена е на места в оригинал до 10,50 м. Изградена е в края на III и началото на IV век по времето на император Диоклециан. Крепостната стена има форма на неправилен четириъгълник. Стените са изградени в “опус микстум” – смесена зидария от камък с тухлени пояси. В изграждането и преправките на стените са използвани и други антични техники. Изкачването по стените е ставало чрез 16 еднораменни и двураменни каменни стълби върху арки, образуващи високи ниши по вътрешното лице на зида. Тя е една от най- добре запазените крепостни стени от епохата на късната античност на Балканите и в Европа. По цялата и дължина са издигнати 44 бойни кули.

Императорска резиденция

Намира се в парк „Момина сълза”. От нея са разкрити 5 големи помещения с масивна сводова конструкция. Единствената римска сграда в Хисаря със запазени зидове до втори етаж. Датира се от началото на IV в.

Римска жилищна сграда

Разположена е в близост до южната крепостна порта. Тя е типичен представител на римската гражданска архитектура от типа на италианските градски къщи. Построена е през втората половина на IV в. През средата на V в. е разрушена от хуните, след което отново е била изградена и разширена на север. Обхваща площ от 2637 кв.м.

Римски казарми

Разположени са от двете страни на южната крепостна порта по цялата дължина на южната крепостна стена и част от източната крепостна стена. Построени са през втората половина на IV век. В казармите е била настанена на постоянен гарнизон войска от около 600 души. Експонирани са казармените постройки западно от южната крепостна порта.

През 1976 г. с Решение на Министерски съвет на обекта „Античен град в курорта Хисаря” е предоставен статут на археологически резерват и са определени териториален обхват и граници на охранителна зона. На територията на резервата са реставрирани и консервирани 7 единични недвижими културни ценности. Те са експонирани в паркова среда, което е най-подходящо за тяхното възприемане от туристите и социализация.

Римска гробница

Римската гробница се намира на 300 м. югозападно от археологическия резерват. До нея се достига по пешеходна алея на юг от минералния извор „Момина сълза”. Гробницата се състои от стълбищен коридор и гробна камера. Камерата е изписана със стенописи, а подът и е оформен с разноцветна мозайка. Гробницата се датира от IV в. и днес може да се види в автентичния и вид. Това е единствената римска гробница, открита в България с подова мозайка.

Раннохристиянски базилики

В Хисаря са разкрити и проучени 9 раннохристиянски базилики. От тях само 3 са експонирани и достъпни за посещение. Базиликите в Хисаря отразяват цялостното развитие на раннохристиянската базиликална архитектура през периода IV – VI в.

Базилика №1 се намира западно от южната крепостна порта. Тя е единствената известна досега в България двукорабна базилика. Абсидата ѝ е тристранна. Датира се от средата на V в.

Базилика №3 се намира на 120 м южно от главната крепостна порта „Камилите”. Тя е трикорабна, с тристранна абсида отвън и полукръгла отвътре. Базиликата е построена през втората половина на IV в. В средата на V в. е разрушена от хуните и през VI в. тя е построена отново. В базиликата е открит надпис на старогръцки език, който показва, че през VI в. тя е била посветена на Св. Стефан. В нея са погребани Теодор и синът му – протектор Йоан. Надписът се намира в Археологическия музей в град Хисаря.

Базилика №8 е разположена срещу сградата на НЧ „Иван Вазов”. Базиликата е трикорабна, с полукръгла абсида, притвор и баптистерий (кръщелна). Датира се от V в.

Средновековни

Средновековна крепост

Средновековна крепост „Калето” се намира на едноименната височина, на 4.44 км. северно по права линия от центъра на село Красново.

Стара църква

Средновековен укрепен манастир „Кръстецки”/”Св. Богородица” се намира в местността Манастира, на 3.7 км. северно по права линия от центъра на село Красново. Изграден е на билото на продълговатото възвишение на левия бряг на микроязовир, на буен ляв приток на река Красновска.

Средновековна крепост

Тракийска и средновековна крепост „Калето” се намира на 4.88 км. северно по права линия от центъра на село Кръстевич. Разположена е на плато с отвесни скали издадено от южния склон на Средна гора, над водопадите „Кръстевич” на река Красновска в местността Канарата.

Средновековна крепост

Тракийска, късноантична и средновековна крепост „Калето” се намира на едноименния връх, на 4.71 км. северозападно по права линия от центъра на село Старосел.

Недвижимото културно наследство на община Хисаря е с недостатъчно използван потенциал, но с добри перспективи за включването му в културни маршрути и развитие на културен туризъм. Необходими са непрекъснати усилия и прилагането на ефективни мерки за опазването, поддържането и експлоатирането на културните ценности.

Много от формите на нематериалното културно наследство също са туристически ресурс – характерни обичаи, обреди, вярвания, художествено-изпълнителско изкуство, кулинарни традиции и др. се проявяват по време на религиозни и светски празници. Те се съхраняват и изпълняват от местното население, както и от фолклорни и самодейни групи за провеждане на обредни ритуали към читалищата в община Хисаря.

Във всички села е запазена традицията да се организират ежегодни селски събори.

Празници, обичаи, обреди

Много от празниците в този край са запазени с годините, а честването им се извършва със съхранени традиции и обреди.

В селата Красново и Паничери се празнува *Бабинден*. Бабинден е народен женски празник, посветен на "бабите" - жените, които помагат при раждане, както и на младите булки и невести, които са раждали. Обредността през този ден е подчинена на засвидетелстване почит и уважение към възрастните жени, които са "бабували" на родилките. На този ден жените стават рано, за да са ранобудни децата им и замесват пресни погачи. А невестите, родили през годината, очакват бабата в своя дом. Изпълняват се три обреда: къпане на децата, гощавка в дома на бабата и къпане на бабата. Този празник е езически, но се е запазил и до днес, като по време на Възраждането е бил изключително почитан. Днес Бабинден губи доста от обредните си обичаи, но пак се празнува от по-възрастните и е свързан с много смях и веселие.

В селата Михилци и Мътеница традиционно се отбелязва *Денят на Лозаря - Трифон Зарезан*. Празнува се от лозарите, градинарите и кръчмарите в чест на Свети Трифон. Обичаят повелява да се омеси хляб — пресен или квасник, да се свари кокошка, която по традиция се пълни с ориз или булгур. Като се свари кокошката се препича на саджак. В нова вълнена торба се слага питата, кокошката и бъклица с вино. С такива торби на рамо мъжете отиват на лозето. Там се прекръстват, вземат косерите и от три главини всеки отрязва по три пръчки. След това отново се прекръстват и поливат, с донесеното вино, лозите. Този ритуал се нарича „зарязване“.

Джумалии е празник, който празнува населението на кв. Момина баня гр. Хисаря, по християнския календар 40 дни преди Великден, на Сирни Заговезни. Наименованието „джумал“ е с турски корен и означава маскиран весел човек. Кукерските маски на джумалите са високи наричани „каука“ (от турски – висока шапка), и ниски наричани "капели". По маските има закачени огледала, за да отразяват грозното лице на Злото и да го плашат. Изработването е сложна и трудоемка работа, която изисква специални умения. Всичко се нашива на ръка. В една маска има хиляди мъниста и пайети, разноцветни панделки, сухи цветя и гerdани. Привилегията и уменията за изработването на кукерските маски имат само няколко жени от кв. Момина баня. Тези възрастни жени са на особена почит. Джумалите се обличат с женски дрехи, свирят с джумалски свирки и вдигат шум с хлопките, за да заблудят и прогонят злите сили и зимата, които не позволяват да се изоре и оплоди земята. Условието е кукери да бъдат само млади мъже. Коренът на тези игри са тракийските Дионисиеви мистерии. Начало на този ритуал поставят орфическите общества, които са били съставени само от "посветени" неженени мъже. Водачът Дионис встъпва в символичен брак с Богинята Майка, чрез жертвоприношение (курбан), като началото на обреда започва от скален връх със светилище. Траките са отбелязвали ритуала в началото на пролетта.

В селата Паничери и Красново на *Тодоровден* се организират състезания с коне.

Музика, песни, танци

Традиционни събития от културния календар на общината свързани с художествено-изпълнителски изкуства са ежегодно провежданите в гр. Хисаря Международен фестивал на изкуствата „Виа Траяна“, Национален младежки конкурс за популярна песен „Петнадесет лалета“, Балкански шампионат по фолклор „Евро фолк – Жива вода“.

Читалища

В 11 населени места в община Хисаря функционират народни читалища. Те са достойни пазители на националните традиции и местния фолклор, огнища за съхраняване на националното самосъзнание, центрове за развитие и подпомагане на любителското

художествено творчество, средища на празненства, концерти и чествания. Читалищата работят в следните основни направления: библиотечна дейност, школи по изкуствата, любителско творчество, клубове по интереси, културна дейност и работа по проекти. Ежегодно създават културен календар, като организират и участват в конкурси, фестивали, празници, концерти, продукции, творчески срещи и др., адресирани към широката общественост.

В община Хисаря са обособени две **курортни селища, които са с национално и международно значение - гр. Хисаря и с. Красново – Красновски минерални бани.**

Туристическата база в общината е добре изградена и е посещавана от хиляди туристи.

Категоризирани обекти в общината са: Спа Хотел „Астрей“ (****), Спа Хотел „САНА Плейс“ (****), Спа Хотел „Клуб Централ“ (****), Хотел „Рай“ (***), Хотел „Гайтани“ (***), Хотел „Цезар“ (***), Комплекс „Селска приказка“ (***), Хотел „Албена“ (***), Хотел „Фантазия“ (***), Хотел „Старосел“ (***), Хотел „Си Комфорт“ (***), Хотел „Аугуста“ (***), Хотел „Чинар“ (***), Хотел комплекс „Аква Терми“ (***), Хотел „Грийн“ (***), Хотел „Вила Париж“ (***), Апартамент Хотел Хелюу (**), Къща за гости „Сакутски“ (**), Хотел „Гергана“ (**), Хотел „Галери“ (**), Хотел „Наталис“ (**), Вила „Стряма“ (**), Вила „Терзиев“ (**), Къща за гости „Зорница“ (**), Къща за гости „Хубавата къща“ (**), Къща за гости „Виктория Хаус“ (**), Хотел „Детелина“ (*), Хотел Строител (*), Хотел „Сити“ (*) и др.

Таблица 21: Показатели за развитие на туризма в община Хисаря 2015-2018 г.

Показатели	Мерна единица	2015	2016	2017	2018
Места за настаняване	Брой	19	21	24	24
Легла	Брой	1745	1763	1962	1964
Легла денонощия	Брой	610278	621221	715406	682499
Стаи	Брой	952	971	1004	1006
Реализирани нощувки	Брой	272498	305092	304690	313038
Пренощували лица	Брой	106958	118228	114309	124194
Приходи от нощувки	Левове	10995528	12013290	12206046	13381830
Хотели	Брой	15	16	17	17
Легла	Брой	1513	1503	1682	1684
Легла денонощия	Брой	525854	528045	613930	608003
Стаи	Брой	849	857	880	882
Реализирани нощувки	Брой	263272	295986	293963	305873
Пренощували лица	Брой	103231	113740	109005	120767
Приходи от нощувки	Левове	10892168	11866696	12033725	13259560

Източник: Национален статистически институт

Данните в Таблица 21 обхващат само категоризираните места за настаняване и хотели с над 10 легла. Останалите по-малки обекти, хижи и къщи за гости не са включени, тъй като не са обект на наблюдение от Националния статистически институт. За периода 2014-2018 г. статистиката отчита увеличаване на местата за настаняване с 5, на стаите с 54 и на легловата база с 219 броя легла. Броят на реализираните нощувки в наблюдаваните обекти и приходите от нощувки също бележат значителен ръст.

Общинската енергийна политика в сферата на туризма следва да насърчава прилагането на енергоспестяващи мерки и въвеждане на ВЕИ в местата за настаняване, подслон, хранене, развлечения и туристическите атракции. Успоредно с това трябва да се търсят средства за финансиране на дейностите по саниране на сградния фонд и използване на енергоефективно оборудване в туристическите обекти.

Броят на туристите е важен показател при определяне на местата, броя и вида на съдовете за събиране на битовите отпадъци и прогнозиране на количествата генерирани отпадъци в общината от местното население и лицата, посещаващи населените места само за отдих и почивка.

3. Анализ по компоненти на околната среда

Община Хисаря е със съхранена природа и добри параметри на състоянието на околната среда. Няма сериозни замърсители на основните компоненти на средата - въздух, води, почви. Състоянието на околната среда в община Хисаря е пряко обвързано с протичащите урбанизационни процеси на нейната територията, използването на ресурсите ѝ, развитието на промишлеността, туризма, дългогодишните дейности в селското и горското стопанство, както и усилията, насочени към подобряване на инфраструктурата и пречистване на отпадъчните води. Съществуващите екологични проблеми са свързани преди всичко със: незначително замърсяване на атмосферния въздух от промишлеността, транспорта и инцидентно възникващи пожари, замърсяване на водите от селското стопанство, комунално-битовия сектор, липсата на достатъчно пречиствателни станции за отпадни води и липсата на ефективна система за рециклиране, оползотворяване и повторна употреба на основните потоци отпадъци. Всички нерегламентирани сметища в общината са ликвидирани.

Факторите, влияещи върху екологичните качества на околната среда са: автотранспорт, обществено-битови отоплителни източници и промишлени дейности, които на този етап са незначителни. Елементи на въздействие върху човешкото здраве са газовете, съдържащи серни и азотни окиси, оловни и серно-кисели аерозоли, прах, малки метални частици; отпадъчните промишлени води, съдържащи масла, разтворители, нефтопродукти, ароматични вещества; твърдите битови отпадъци; транспортните шумови нива.

Данните за състоянието на околната среда в общината по компоненти са предоставени от РИОСВ – Пловдив.

3.1. Атмосферен въздух

Състоянието на качеството на атмосферния въздух (КАВ) се оценява чрез анализ на получените от пунктовете за мониторинг данни и сравнение на измерените концентрации за контролираните замърсители с нормите за КАВ, установени с нормативни актове. Качеството на атмосферния въздух (КАВ) в Република България се следи от Министерството на околната среда и водите чрез Националната система за наблюдение, контрол и информация. За целта територията на страната е разделена на райони за оценка и управление на КАВ. Екологичният статус на качеството на атмосферния въздух се определя въз основа на основните контролирани показатели, регламентирани в Закона за чистотата на атмосферния въздух.

Със Закона за чистотата на атмосферния въздух (В сила от 29.06.1996 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.81 от 15 Октомври 2019 г.) се уреждат условията, реда и начина за оценка и управление качеството на атмосферния въздух, като по този начин се осигурява провеждането на държавната политика по оценка и управление на КАВ, в това число – подобряване на КАВ в районите, в които е налице превишаване на установените норми.

Законът за чистотата на атмосферния въздух определя 11 основни показателя за качество на атмосферния въздух. Основните показатели, характеризиращи КАВ в приземния слой са: суспендирани частици, фини прахови частици, серен диоксид, азотен диоксид и/или азотни оксиди, въглероден оксид, озон, олово (аерозол), бензен, полициклични ароматни въглеводороди, тежки метали – кадмий, никел, живак и арсен.

Съгласно дефиницията „Качество на атмосферния въздух“ е състояние на въздуха на открито в тропосферата, с изключение на въздуха на работните места, определено от състава и съотношението на естествените ѝ съставки и добавените вещества от естествен или антропогенен произход.

Основните замърсители в атмосферния въздух вредни за човешкото здраве са: азотен диоксид, серен диоксид, прах и финни прахови частици, бензин, олово, кадмий, арсен полиароматни въглеводороди, толуол, амоняк, фенол и серовъглеродород.

За контролиране на основните и допълнителни показатели на територията на страната се разполагат пунктове за мониторинг на качеството на атмосферния въздух, като част от Националната автоматизирана система за екологичен мониторинг, подсистема – „Въздух“.

По класификация (съгласно Приложение №1 към чл.10, ал.3 и 4 от Наредба №7 за оценка и управление качеството на атмосферния въздух) пунктовете за мониторинг биват:

1. Транспортно – ориентирани (Т) пунктове за мониторинг са тези, при които броят на МПС, преминаващи в кръг с радиус 50 м, е не по-малък от 2500 превозни средства на денонощие.
2. Промислено – ориентирани (П) пунктове за мониторинг са тези, при които има преобладаващо влияние на емисии от производствени и други дейности.
3. Градски фонові пунктове за мониторинг (ГФ) са тези които са разположени в застроената част на град, които не отговарят на критериите по т.2.
4. Извънградски фонові пунктове за мониторинг (ИФ) са разположените на 3-10 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.
5. Регионални пунктове за мониторинг (Р) са разположените на 10-50 км от град, които не отговарят на критериите по т. 2 и 3.
6. Отдалечени пунктове за мониторинг (О) са разположените на повече от 50 км от град, които не отговарят на критериите по т.2 и 3.

Качеството на атмосферния въздух в приземния слой се определя от следните по-често срещани въздушни замърсители - частици (прах, сажди, аерозоли и др.), озон, въглероден оксид, серен диоксид, азотен диоксид, олово, арсен, тежки метали, полициклически ароматни въглеводороди (ПАВ) и др.

В град Хисаря и на територията на общината няма обособен стационарен пункт за мониторинг контрол на атмосферния въздух от Националната система за наблюдение, контрол и информация върху състоянието на околната среда и липсва обстойна статистическа информация за състоянието на въздуха по месеци и по години. Причината е, че на територията на града не са регистрирани наднормени количества на вредни емисии в атмосферата. Тук липсват големи промишлени предприятия, замърсители на околната среда и към настоящия момент няма крупни точкови източници на емисии от замърсители на атмосферния въздух. Територията се определя като „район с неустановени нарушения на допустимите норми на стойностите.

Качеството на атмосферния въздух в района е обект на контрол от РИОСВ Пловдив. На територията на област Пловдив са разположени 4 пункта от НСМОС:

- АИС „Каменица”, която съгласно условията за класификация на пунктовете за мониторинг от Приложение №12 към чл. 20 от Наредба № 12 за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахові частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух (ДВ бр. 58/2010 г.) е класифицирана като градски фонов пункт. Разположена е в централната градска част на гр. Пловдив в зона с предимно жилищни сгради и средно натоварен автомобилен трафик.

- АИС „Тракия” – отговарящ на условията за транспортно ориентиран пункт. Разположен е в зона с натоварен автомобилен трафик. Наблюдаваното замърсяване се формира предимно от транспорта, през зимният период и от индивидуалните системи за отопление. Пробонабирането в пункта е стартирало от м. септември 2015 г.

- ПМ „Долни Воден” – отговарящ на условията за градски фонов пункт за ФПЧ10. Разположен е в централната част на кв. Долни Воден, гр. Асеновград, в зона с предимно жилищни сгради и незначителен автомобилен трафик.

- АИС „Куклен” – класифицирана е като промишлено ориентиран пункт за оценяване приноса към замърсяването на атмосферния въздух в района, вследствие производствената дейност на „КЦМ” АД.

Според изготвения в съответствие с изискванията на Наредба № 7 към Закона за чистотата на атмосферния въздух от РИОСВ – Пловдив списък на районите за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух от МОСВ /писмо № 2351 от 10.10.2001 г./ Община Хисаря е включена чл.30, ал.1, т.4 /райони, в които нивата на замърсяване не превишават долните оценъчни прагове/ от същата наредба, като класификацията е изготвена на

базата на статистически данни и теоретични разчети за емисиите от съответните сектори на промишлеността, бита и автотранспорта.

Община Хисаря има незначителен индустриален потенциал, което не оказва чувствително влияние на качеството на атмосферния въздух и не се налага изготвяне на програма за намаляване на нивата на замърсителите.

Точкови източници на замърсяване

Влиянието на промишлените източници на емисии в атмосферния въздух не е силно изразено, понеже няма предприятия с големи мощности. Обектите подлежащи на емисионен контрол на територията на община Хисаря са 9 бр. Според направена справка с докладите за състоянието на околната среда на РИОСВ-Пловдив за последните 5 години – няма налагани санкции на обекти за неспазени норми за допустими емисии. Като цяло всички производствени са със сезонен характер на работа и нисък производствен капацитет (съгласно Регионален доклад за състоянието на околната среда през 2019 г. на РИОСВ-Пловдив) В общината липсват големи горивни инсталации по смисъла на Приложение № 6 от Наредба № 10 от 2003 г. към ЗЧАВ. Няма оператори с издадени разрешителни за парникови газове. Бензиностанциите на територията на града и общината са приведени в съответствие с изискванията на Наредба №16/1999 г. за ограничаване на емисиите на летливи органични съединения при съхранение, товарене или разтоварване и превоз на бензини. Изградени са системи за обратно връщане на газовите пари, които не позволяват отделянето на вредни емисии в атмосферния въздух. Водят се дневници за състоянието на системата. Измерванията за ефективността на улавяне на бензиновите пари се извършват от Българския институт по метрология или упълномощени от тях фирми, а надзорът от РИОСВ Пловдив.

Площни източници на замърсяване

Поради ниското застрояване, характера на терена, вида на отоплителните уреди, като площни източници са разгледани комините на битовото отопление и отоплението в обществените сгради на територията. През зимния период използването на твърди горива за отопление в битовия сектор при определени метеорологични условия /безветрие/ води до натрупване на замърсители в приземния слой от фини прахови частици /ФПЧ/, серен диоксид, азотни оксиди и въглероден оксид до границите на пределно допустимите концентрации /ПДК/. В общината централно газоснабдяване до този момент няма. Голяма част от училищата и детските заведения в общинския център използват за отопление течно гориво. Мощността на горивните инсталации е малка и общата им моментна емисия е многократно по-малка от тази на жилищните отоплителни печки. Други източници на емисии в атмосферата се явяват горските и селскостопанските пожари, а така също и безразборното палене на битови отпадъци

През последните години се наблюдава тенденция от страна на домакинствата на територията на общината за замяна на старите си горивни системи с нови пелетни системи за отопление, което води до намаляване замърсяването с фини прахови частици чрез използвани на алтернативни горива.

Линейни източници на замърсяване

Автомобилния транспорт е в основата на замърсяването на приземния атмосферен слой в градската част на територията. Отделените от двигателите вредни вещества (азотни оксиди, въглероден оксид, серни оксиди, сажди и ЛОС) влошават качеството на атмосферния въздух. Поради увеличаване на автомобилния трафик през летния сезон на годината в градските зони се увеличават емисиите от ФПЧ10. Емисиите на прахови частици са причинени от директни емисии от отработените газове на автомобилите, от износване на гумите, от неблагоприятно устроени улици и повторното суспендиране на праха по пътищата. Източникът на емисиите на азотен диоксид в атмосферния въздух са основно транспортът и битовото отопление в съчетание с формирането на различни метеорологични условия на средата (скорост и посока на вятъра, температура на въздуха и атмосферно налягане, температурна инверсия). Особено силно влияние оказват инверсионните процеси, които определят различно поведение и миграция на замърсителите във въздуха и създават условия за кумулиране на замърсителите в приземния

въздушен слой. Автотранспортът представлява непрекъснато действащ източник, основно на ФПЧ. Неговата интензивност е пропорционална на автомобилния трафик и следва неговите изменения – сезонни и денонощни. Влиянието на автотранспорта върху КАВ има първостепенно значение, тъй като той е най – динамично развиващия се източник на емисии в атмосферния въздух. Това е свързано с увеличението на броя на автомобилите, лошото състояние на моторните превозни средства, дългия срок на експлоатацията им, качеството на използваните горива, състоянието на улиците и пътищата.

Община Хисаря се характеризира с висока чистота и добро качество на атмосферния въздух. Няма установено превишаване на ПДК, климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой. В общината няма съществени промишлени източници на емисии във въздуха. Замърсяването на атмосферния въздух от транспорта е свързано с лошото състояние на моторните превозни средства, качеството на използваните горива, организацията на движението, състоянието на улиците и пътищата. Този вид замърсяване на въздуха заема все по-голямо място в общото замърсяване, поради увеличението на броя на автомобилите, дългия срок на експлоатацията им, лошата материално – техническа база за поддържането им. Замърсяването на въздуха от строителни дейности е главно от прах и твърди частици. Практически то не оказва съществено влияние за състоянието на атмосферния въздух в общината. Отоплителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. С използване на екологично чисто гориво – газ за отоплителните инсталации, замърсяването чувствително ще намалее. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за ограничаване на емисиите с високо съдържание на сяра.

ИЗВОДИ

Община Хисаря се характеризира с нисък потенциал на замърсяване – няма установено превишаване на ПДК, климатичните условия не благоприятстват задържане и събиране на атмосферни замърсители в приземния въздушен слой. Няма замервания за повърхностно натоварване на открити площи. Отоплителните инсталации са основен източник на замърсяване на въздуха през зимния сезон. Желателно е да се търсят и използват нови енергийни източници, което би допринесло за значително намаление на емисиите, свързани с използването на течни и твърди горива, които за България се характеризират с високо съдържание на сяра. За намаляване на количеството енергия за отопление е необходимо да се стимулират технологии, намаляващи топлинните загуби, изпълнението на саниращи мероприятия - топлоизолации и подмяна на дограми с нисък коефициент на топлопроводимост и използването на алтернативни източници на енергия - напр. слънчева енергия, за което климатичните дадености в общината са изключително благоприятни.

3.2. Води

Оценката за състоянието на водните тела (повърхностни и подземни) е част от Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) и се актуализира на всеки шест години. В ПУРБ 2016-2021 г. за Източнобеломорски район е изготвена оценка за състоянието на повърхностните и подземни водни тела на база данните от мониторинга през периода 2010-2014 г. Допълнително Басейнова дирекция „Източнобеломорски район“ (БДИБР) – гр. Пловдив, изготвя междинни оценки за състоянието на водните тела и ежегодни доклади за състоянието на водите, включващи анализ на резултатите от мониторинга през предходните години. Мониторингът бива контролен и оперативен.

Съгласно чл.169, ал. 2 от Закона за водите (в сила от 28.01.2000 г. с посл. изм. и доп. ДВ бр.44 от 13 май 2020 г.), мониторингът на водите и на зоните за защита на водите осигурява съгласуван и изчерпателен преглед на състоянието на водите във всеки район за басейново управление. Мониторингът се извършва по одобрени от Министъра на околната среда и водите програми, разработени от басейновите дирекции в съответствие със спецификата на водните тела и техните характеристики.

Мониторинговите пунктове се определят въз основа на оценка на риска, натоварването и агресивната дейност върху водните тела. Изборът на показатели за анализ е въз основа на вида и количеството натиск, изразяващ се в концентрацията на наблюдаваните замърсители. Оценката на химическото състояние на повърхностните водни тела, замърсяващите вещества се съпоставят с определени стойности на стандартите за качество, въведени с Директива 2008 /105/ на Европейския парламент и на Съвета от 18.12.2008 г. за определяне на стандарти за качество на околната среда в областта на политиката за водите изразена в Наредба за стандарти за качество на околната среда. Рамковата Директива за водите въвежда екологични норми за качество на водните ресурси. Съгласно нея екологичното състояние на водните екосистеми се определя като много добро, добро, лошо или много лошо. При извършването на оценката на риска водните тела се класифицират в следните категории:

- водни тела в риск – не е необходимо допълнително охарактеризиране или допълнителни мониторингови данни;
- водни тела, които е възможно да са в риск, за които има вероятност да не постигнат екологичните цели, но са необходими допълнителни мониторингови данни;
- водни тела, които не са в риск – не е необходима допълнителна оценка и допълнителни мониторингови данни.

Водните ресурси на община Хисаря са от повърхностни и подземни води.

• *Повърхностни води*

РИОСВ – Пловдив няма компетентност и не участва в провеждане на мониторинг на повърхностни води. Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води.

Съгласно Закона за водите, чл.155, ал.1, т.4, буква „б“, директорът на съответната басейнова дирекция планира и участва в провеждането на мониторинга на водите, обобщава и анализира данните от проведения мониторинг, в това число за химичното и екологичното състояние на повърхностните води. Община Хисаря попада към териториалния обхват на Басейнова дирекция Източнобеломорски район (БДИБР) – гр. Пловдив.

С оглед тясната свързаност на човешкото здраве с благосъстоянието на жизнената среда, се предприемат строги мерки за мониторинг и контрол на качеството на водите.

При управлението на водите и анализа на антропогенното въздействие и определяне състоянието на водите, се ползва приета класификационна система регламентирана с Наредба Н-4/14.09.2012 г. за характеризирание на качеството на водите, съгласно Рамковата Директива на водите, определяща ограничения с цел, спиране на влошаването на състоянията на водите и защитаващи ги от замърсяване. Състоянието на повърхностните води основно е общ израз за състоянието на повърхностния воден обект, определена от неговото екологично състояние и от неговото химично състояние и водните количества. Качеството на водите най-често се определя от химичното състояние и е основната характеристика за общото състояние. Оценката за състоянието на водния обект се определя по физикохимичните показатели – разтворен кислород, активна реакция, електропроводимост, орто-фосфати, общ фосфор, общ азот, амониев, нитритен и нитратен азот и биохимична потребност от кислород измерена за 5 дни.

Речната мрежа в пределите на община Хисаря се формира основно от долините на реките Стряма, Пясъчник, Пикла, Каварджиклийка и Калаващица, които се характеризират с постоянен дебит и голяма водосборна площ. Останалите реки и притоци имат малка водосборна област и сезонен характер.

По-големите Повърхностни водни обекти на територията на община Хисаря са:

- Река Стряма
- Река Пясъчник
- Река Пикла

- Река Калаващица
- Река Каварджиклийка

С цел напояване на територията на общината са изградени 57 язовира. От тях по-големи са яз.Пясъчник и яз.Синята река, които са държавна собственост. Останалите са по-малки и са общинска собственост.

Съгласно ПУРБ на територията на община Хисаря попадат 19 броя повърхностни водни тела – 13 броя от категория „Река“ и 6 броя от категория „Езеро“.

Таблица 22: Повърхностни водни тела на територията на Община Хисаря

№	Код на ПБТ	Повърхностно водно тяло	Код на Тип	Описание на типа
1.	Категория „РЕКА“			
1.1	BG3MA400R077	Река Пикла от с.Житница до вливането ѝ в река Стряма	R 13	Малки и средни равнинни егейски реки
1.2	BG3MA400R080	Горно течение на река Пикла от извори до с.Житница	R 13	
1.3	BG3MA400R085	Река Каварджиклийка от язовир Синята река до устие	R 5	Полупланински тип в екорегиян 7
1.4	BG3MA400R087	Река Каварджиклийка горно течение до яз. Синята река	R 5	
1.5	BG3MA400R214	Река Стряма от Розино до вливане на р. Пикла и притоци	R 5	
1.6	BG3MA500R118	р. Пясъчник от яз. Пясъчник до устие и ГОК-3,с.Строево, с.Труд	R 13	Малки и средни равнинни егейски реки
1.7	BG3MA500R120	Река Калаващица от извори до язовир Пясъчник	R 5	Полупланински тип в екорегиян 7
1.8	BG3MA500R121	Река Геренска от Кръстевич до яз. Пясъчник	R 5	
1.9	BG3MA500R122	р.Геренска от извори до с.Кръстевич (р.Вълковишки дол ПБВ)	R 5	
1.10	BG3MA500R123	р. Пясъчник от извори до яз. Пясъчник	R 5	
1.11	BG3MA500R124	Река Раковица за ПБВ	R 5	
1.12	BG3MA500R129	Река Потока от извори до гр. Съединение	R 13	Малки и средни равнинни егейски реки
1.13	BG3MA700R153	Река Стрелчанска Луда Яна от извори до град Стрелча	R 3	Планински тип реки в екорегиян 7
2.	Категория „ЕЗЕРО“			
2.1	BG3MA400L081	яз. Ново железаре	L 17	Малки и средни равнинни язовири в екорегиян 7
2.2	BG3MA400L084	изравнител Чернозем	L 17	
2.3	BG3MA400L086	яз. Синята река	L 17	
2.4	BG3MA400L215	яз. Царимир	L 17	
2.5	BG3MA500L119	яз. Пясъчник и ХВ изравнител Пясъчник	L 15	Големи равнинни средно-дълбоки я-ри в екорегиян 7
2.6	BG3MA500L125	яз.Кавака	L 17	Малки и средни равнинни язовири в екорегиян 7

От 19 повърхностни водни тела 9 попадат изцяло на територията на Община Хисаря, а останалите 10 частично.

В Раздели 4 от ПУРБ на ИБР се оценяват екологичното и химическото състояние на повърхностните водни тела. Екологичното състояние (потенциал) на повърхностните водни тела се оценяват в пет класа: отлично, добро, умерено, лошо и много лошо. Химичното състояние се определя в две групи: добро и лошо. Тези водни тела, които отговарят на химичните стандарти за качество са в добро състояние, а водните тела, които са над съответните определени стойности са в лошо състояние. Оценката на екологичното състояние /потенциал на повърхностните водни тела се извършва по класификационна система за биологични и физико-химични елементи за качество, и стандарти за качество на околната среда за химични елементи и специфични замърсители, включени в Наредба № Н-4 от 14.09.2012 г. за характеризиране на повърхностните води.

При определяне на химичното състояние на повърхностните водни тела са приложени изискванията на Директива 2008/105/ЕО, транспонирана в Наредба за стандарти за качество на околната среда за приоритетни вещества и някои други замърсители от 2010 г., изм. и доп., бр. 97 от 11.12.2015 г., в сила от 11.12.2015 г.

Съгласно Годишния доклад на РИОСВ гр. Пловдив екологичното състояние на повърхностните водни тела е посочено в следващата таблица 23.

Таблица 23: Екологично състояние на повърхностните водни тела в община Хисаря

Код	Водно тяло	СМ/ ИВТ	Биологични елементи	ФХ елементи	Еколог. състояние/ потенциал	Химично състояние
BG3MA300R067	Река Сребра горно течение и приток		Умерено	Умерено Нобщ, PO ₄ , Роб	Ум ерено	Добро
BG3MA400L215	яз. Царимир	ИВТ	Умерен Фитопланкто н Хлорофил А	Умерен Робщ	Умерено	Добро
BG3MA400L081	яз. Нов Железаре	ИВТ	Много лошо Фитопланкто н Хлорофил А	Умерено БПК, NH ₄ , Нобщ Робщ	Много лошо	Добро
BG3MA400L086	яз. Синята река	СМ	Много лошо Фитопланкто н Хлорофил А	Умерено БПК, PO ₄ , Робщ	Много лошо	Добро
BG3MA400R076	Река Стряма от вливане на р.Пикла до устие		Умерено	Добро	Умерено	Добро
BG3MA400R077	Река Пикла от с.Житница до вливането ѝ в река Стряма		Умерено	Умерено NH ₄ , NO ₃ , NO ₂ , Нобщ, PO ₄ , Роб	Умерено	Добро
BG3MA400R080	Горно течение на река Пикла от извори до с.Житница		Умерено	Умерено NO ₃ , Нобщ,PO ₄ , Робщ	Умерено	Добро

BG3MA400R214	Река Стряма от Розино до вливане на р.Пикла и притоци		Добро	Умерено NO3, NO2, Нобщ PO4, Робщ	Умерено	Добро
BG3MA400R085	Река Каварджикл и йка от язовир Синята река до устие		Умерено	Умерено PO4, Робщ	Умерено	Добро
BG3MA400R087	Река Каварджикл ийк горно течение д яз. Синята река		Умерено	Умерено БПК, NH4, NO3, NO2, Нобщ, PO4 Робщ	Умерено	Добро
BG3MA400R102	Река Стряма от извори до Розино		Отлично	Добро	Добро	Добро
BG3MA500L119	яз. Пясъчник	СМ	Умерено Фитопланктон	Умерено Робщ, Мп	Умерено	Добро
BG3MA500R118	Река Пясъчник от яз. Пясъчник до устие и ГОК-3 Строево, Труд	СМ	Умерено	Добро	Умерено	Добро
BG3MA500R120	Река Калаващица от извори до язовир Пясъчник*		Добро		Добро	Неизвестно
BG3MA500R121	Река Геренска от Кръстевич до язовир Пясъчник		Умерено	Умерено NO2, Нобщ, PO4 Робщ	Умерено	Добро
BG3MA500R122	Река Геренска от извори до с. Кръстевич (р. Вълковишки дол ПБВ)			Добро	Добро	Добро
BG3MA500R123	Река Пясъчник от извори до язовир Пясъчник		Умерено	Умерено PO4, Робщ	Умерено	Добро
BG3MA500R124	Река Раковица за ПБВ			Добро	Добро	Добро

Анализът на повърхностните води в района на общината показва, че най-значим дял за състоянието на водните тела имат:

- точковите източници на замърсяване - замърсяване на водите главно от неизградени канализации и пречиствателни станции на населените места;
- морфологични изменения – ерозия на речните корита, обезлесяване, добив на инертни материали, водещи до изменение в речното легло и в екосистемите;
- дифузното замърсяване - замърсяване на речните корита с нерегламентирано изхвърляне на отпадъци от населените места, строителни отпадъци и от горско– стопански дейности, от животновъдство, ерозия във водосбора.

На територията на община Хисаря има множество хидромелиоративни и хидротехнически съоръжения собственост на „Напоителни системи“ ЕАД – клон Марица. През територията на общината преминават множество напоителни канали: ГНК „Синята река - изток“, ГНК „Синята река - запад“ и ГНК „Лесичово-Пясъчник“. За напояване се използват и водите на яз.Синята вода и яз.Пясъчник с изградения хидровъзел Пясъчник.

В разработения План за управление на риска от наводнения (ПУРН) на ИБР на територията на община Хисаря няма потенциален риск от наводнения от река.

Според Плана за защита при бедствия и аварии на община Хисаря от 2016 г., обаче, при проливни дъждове, значително повишение на водните нива и възникване на проблеми /пробиви/ в коригираните участъци на реките могат да бъдат наводнени землищата на следните населени места, разположени на територията на общината:

- по река Кавалащица - гр. Хисаря и село Черничево;
- по река Пикла - селата Паничери, Старо Железаре и Ново Железаре;
- по река Пясъчник - село Старосел;
- по река Геренска - селата Кръстевич, Красново и Беловица.

В пределите на общината съществуват 11 потенциално опасни язовири от група 3.

Същият брой опасни язовири са описани и в Плана за защита при бедствия и аварии на община Хисаря от 2016 г., като някои от язовирите са под други имена. В резултат на възникнали аварии и високи вълни от посочените язовири, на територията на общината могат да бъдат залети 12 населени места с население - 14230 души.

Заливните зони на потенциално опасните язовири на територията на община Хисаря са следните:

- *Язовир „Хисар 6“* - гр. Хисаря. Общ завирен обем - 223000м³. Дължина на речното корито-14.400 км., ширина – 15 м., влива се в яз. "Синята река", като в заливната зона попадат 4 бр. къщи с население 20 човека, колбасарски цех - 10 човека, ресторант „Орфей" с капацитет 150 места и 8 броя мостове от които 4 бр. малки и 4 бр. големи, по поречието на реката. Наемател е ЧОСР с Управител Нено Костов, GSM 0884296004.
- *Язовир „Дюлите“* - гр. Хисаря. Общ завирен обем -72.000м³. Дължина на речното корито - 12.800км., ширина -12м., влива се в яз. „Синята река". В заливната зона попадат магазин за хранителни стоки, 4бр.къщи с население 15 човека и 5бр. Мостове. Наемател е ЧОСР с Управител Нено Костов, GSM 0884296004.
- *Язовир „Ново Железаре“* - с.Ново Железаре. Общ завирен обем- 3250000м³. Дължина на речното корито-1.200км., ширина-30м. Влива се в река „Пикла". В заливната зона попадат частично селата; Житница, Дуванли и Калояново с 92бр. къщи . Наемател - Ненко Видолов Костов гр. Хисаря, ул."Гурко" № 47, GSM 0879249977.
- *Язовир „Мътеница 2“* - с.Мътеница. Общ завирен обем -2160000м³. Дължина на речното корито -9.600км., ширина -30м. Влива се в яз."Пясъчник". В заливната зона попадат земеделски земи с площ от 4000 дка в с.Паничери. Стопанисва се от Сдружение за напояване Старосел с Председател Атанас Куковски.
- *Язовир „Манъов дол“* - с.Старосел. Общ завирен обем -1000000м³. Дължина на реката-10.500км., ширина-20м. Влива се в яз."Пясъчник". В заливната зона попадат частично с.Старосел със 75 къщи, население 150 човека и 4бр. мостове. Стопанисва се от Сдружение за напояване Старосел с Председател Атанас Куковски.

- Язовир „Раковица“ - с.Старосел. Общ завирен обем-1000000 м3. Дължина на реката-11.200км. Ширина-20м. влива се в яз."Пясъчник".
- В заливната зона попадат частично с.Старосел със 75 къщи с население 150 човека и 4бр.мостове. Стопанисва се от Сдружение за напояване Старосел с Председател Атанас Куковски.
- Язовир „Красново 7“ - с.Красново. Общ завирен обем – 250000 м3. Дължина на реката – 12,800 км. Ширина – 20 м. Влива се в яз. "Пясъчник" В заливната зона попадат частично с.Красново с 12 къщи с население 25 човека, земеделски земи и 3 бр. мостове. Наемател е Стайко Ст. Марински, гр. Пловдив ул. „В. Априлов" № 89, ет. 1, ап. 2
- Язовир „Красново 8“ - с.Красново. Общ завирен обем – 180,000 м3. Дължина на реката – 13,100 км. Ширина – 20 м. Влива се в яз. "Пясъчник". В заливната зона попадат частично с. Красново с 12 къщи с население - 25 човека, земеделски земи и 3 бр. мостове. Наемател е Стайко Ст. Марински гр. Пловдив, ул. „В. Априлов" № 89, ет. 1 ап. 2
- Язовир „Кръстевич 3“ - с.Кръстевич. Общ завирен обем - 400000м3. Дължина на реката - 14.400 км. Ширина – 20 м. Влива се в яз. "Пясъчник". В заливната зона попадат частично с. Кръстевич и с. Красново с 30 бр. къщи с население 65 човека в с. Кръстевич и 15 къщи с население - 32 човека в с. Красново, земеделски земи и 5бр.мостове. Наемател е Енчо Каланов гр. София, ул. „Синчец" № 10, ет.1 ап. 1
- Язовир „Беловица 2“ - с. Беловица. Общ завирен обем - 4150000м3. Дължина на речното корито – 6,400км. Ширина - 40м. Влива се в яз. "Пясъчник". В заливната зона попадат моста на с. Беловица от третокласната пътна мрежа., 5 къщи с население 9 човека и земеделски земи. Наемател е Димитър Николов Бояджиев, гр.Пловдив, ул. "Емил де Лавеле" № 11
- Язовир „Крушево“ - с.Крушево. Общ завирен обем - 990000м3. Дължина на реката 5.600км. Ширина-25м. Влива се в яз. "Пясъчник". В заливната зона попадат частично с.Крушево с 8 къщи и население 23 човека и 2 бр. мостове. Наемател е Костадин Дим. Господинов, гр. Пловдив, ул. Средец № 74.

Язовирите на територията на общината са в сравнително добро общо екологично състояние. Няма данни за замърсявания, застрашаващи живота и здравето на хората и аквакултурите.

Основен замърсител на повърхностните водни обекти са недоизградените канализационни системи на населените места и заустването на непречистени отпадъчни води в реките.

Нерегламентираното изхвърляне на отпадъци и замърсяването на речните русла и деретата при наличие на високи води и приливни вълни или обилни валежи също замърсяват повърхностните води.

• **Подземни води**

Качеството на подземните води се определя от антропогенното въздействие, което се изразява в различен тип замърсявания от точкови и дифузионни източници.

Според хидрогеоложката подялба на България, Община Хисаря попада в Централна Южна България, в поречието на средна Марица (Маришкия воден басейн). Той се характеризира със значителна водообилност

В района са установени следните подземни водни обекти:

1. Порови подземни води в кватернерни и неогенски отложения;
2. Пукнатинни води в скалната подложка.
3. Минерални води

Поровите води са акумулирани в кватернерните и неогенски несвързани отложения. Според Плана за управление на речните басейни (ПУРБ) 2016-2021 г на Басейнова Дирекция Източнобеломорски район (БДИБР на Община Хисаря попадат две подземни водни тела (ПВТ), в които са акумулирани порови подземни води, а именно:

- „Порови води в Кватернер-Горнотракийска низина“ с код BG3G000000Q013 „Порови води в Неоген -Кватернер-Пазарджик-Пловдивски район“ с код BG3G000000NQ018.

Питейното водоснабдяване на част от селищата на община Хисаря се извършва от ПВТ разположено на територията на Община Карлово с наименование

- „Порови води в Неоген-Кватернер-Карловска котловина“ и код BG3G000000Q002.

Пукнатинните води на територията на Община Хисаря са формирани в скалните формации и попадат в пространствения обхват на две ПВТ, а именно:

- „Пукнатинни води Горно Малинско-Панагюрски район“ с код BG3G000000K2029
- „Пукнатинни води – Западно- и Централнобалкански масив“ с код BG3G000000Pt044

Разкритите минералните води са съсредоточени в находища „Хисаря“ „Красново“ и Старо Железаре в границите или землищата на едноименните селища.

- **„Порови води в Кватернер-Горнотракийска низина“ с код BG3G000000Q013.**

Със значително площно разпространение в южната половина от територията на Община Хисаря са кватернерните отложения. В кватернерните отложения е формиран общ водоносен хоризонт, като неговите участъци в алувиалните терасни наслаги са по- водообилни. По данни от специализираните изследвания за мониторинг на подземни води на регионално ниво, участъкът от кватернерния водоносен хоризонт, който попада в обхвата на границите на Община Хисаря представлява част от зоната на неговото подхранване.

Кватернерният водоносен хоризонт, развит в южната част от територията е част от подземното водно тяло (ПВТ) с наименование „Порови води в Кватернер – Горнотракийска низина“ с код BG3G000000Q013. То е вместиено в Пловдивското понижение, част от Горнотракийската депресия.

ПВТ „Порови води в Кватернер – Горнотракийска низина“ с код BG3G000000Q013, има площ на разпространение на разпространение 2818,07 km², съвпадаща с площта на зоната на подхранване. ПВТ заема първа вертикална позиция от повърхността. Естествените ресурси са 8677,77 dm³/s, разполагаемите ресурси 7941,50 dm³/s, а разрешените водни количества – 5728,91 dm³/s. Експлоатационният натиск е 72%. По характеристика на потока на геоложките пластове, ПВТ не е слоисто. Според хидравличните условия на горнището ПВТ е с безнапорен хидравличен характер.

Съгласно Приложение 24 към раздел 1 на ПУРБ в Източнобеломорски район има установени идентифицирани водни и/или сухоземни екосистеми или повърхностни водни тела, които пряко зависят от разглежданото водно тяло – това са:

BG0002010 яз. Пясъчник
BG0002016 рибарници Пловдив
BG0002057 Бесепарски ридове
BG0002069 рибарници Звъничево
BG0002081 Марица-Първомай
BG0002086 оризище Цалапица
BG0002087 Марица-Пловдив
BG0000291 гора Шишманци
BG0000255 Градинска гора
BG0000287 Мерицлерска река
BG0000424 р. Вьча-Тракия
BG0000578 р. Марица
BG0000289 Трилистник

Необходимото количество подземни води за екосистемите 736 dm³/s.

Видно от изложения по-горе списък на територията на община Хисаря попада екосистемата яз. Пясъчник, която зависи пряко от разглежданото ПВТ.

ПВТ „Порови води в Кватернер – Горнотракийска низина“ с код BG3G000000Q013 е определено в район със значим натиск. То е дефинирано в риск по оценка количество, по химия и по обща оценка на риска.

Съгласно Заповед № РД-930/25.10.2010 г, територията на Община Хисаря до надморска височина 400 м е определена като уязвима зона, в която подземните води се замърсяват с нитрати от земеделски източници.

- **„Порови води в Неоген-Кватернер-Пазарджик-Пловдивски район“ с код BG3G00000NQ018.**

По данни от ПУРБ на БДИБР, това подземно водно тяло обхваща кватернерните отложения, залягащи на дълбочина по-голяма от 20 m и неогенските отложения на Ахматовската свита.

ПВТ „Порови води в Неоген-Кватернер-Пазарджик-Пловдивски район“ с код BG3G00000NQ018 е развито също в южната част от територията на общината. То заема първа позиция от повърхността в местата на разкритие на неогенските седименти на Ахматовската свита и втора позиция, където е припокрито от кватернерни отложения с мощност над 20 m. ПВТ е в обхвата на Пловдивското понижение, част от Горнотракийската депресия. ПВТ има площ на разпространение на разпространение 4013,81 km², а разкритата площ е 1250,12 km².

Естествените ресурси са 3415,96 dm³/s, разполагаемите ресурси 3116,79 dm³/s, а разрешените водни количества – 3797,23 dm³/s. Експлоатационният натиск е 122%.

Съгласно приложение 24 към раздел 1 на ПУРБ в Източнобеломорски район има установени идентифицирани водни и/или сухоземни екосистеми или повърхностни водни тела, които пряко зависят от разглежданото водно тяло – това са:

BG0000438 река Чинар дере

BG0001031 Родопи-Средни

BG0002081 Марица-Първомай

Необходимото количество подземни води за екосистемите 299 dm³/s.

„Порови води в Неоген-Кватернер-Пазарджик-Пловдивски район“ с код BG3G00000NQ018 е определено в район със значим натиск. То е дефинирано в риск по оценка количество, по химия и по обща оценка на риска.

Съгласно Заповед № РД-930/25.10.2010 г, територията на Община Хисаря до надморска височина 400м е определена като уязвима зона , в която подземните води се замърсяват с нитрати от земеделски източници.

- **„Порови води в Неоген-Кватернер-Карловска котловина“ и код BG3G000000Q002.**

Северно, извън териториалните граници на Община Хисаря, в Карловския грабен е разположено ПВТ „Порови води в Неоген-Кватернер-Карловска котловина“ и код BG3G000000Q002. От подземните води на това тяло се извършва водоснабдяването на общинския център-гр. Хисаря и селата Михилци, Черничево и Старо Железаре

ПВТ „Порови води в Неоген-Кватернер-Карловска котловина“ и код BG3G000000Q002 има за колектор кватернерните и неогенски отложения, запълващи Карловския грабен. Заема първа позиция от повърхността (Приложение3). ПВТ има площ на разпространение на разпространение 375,78 km², съпадащата с неговата разкрита площ. Естествените ресурси са 1447,94 dm³/s, разполагаемите ресурси 1319,10 dm³/s, а разрешените водни количества – 376,40 dm³/s. Експлоатационният натиск е 29%.

Съгласно приложение 24 към раздел 1 на ПУРБ в Източнобеломорски район има установени идентифицирани водни и/или сухоземни екосистеми или повърхностни водни тела, които пряко зависят от разглежданото водно тяло – това са:

BG0000429 река Стряма BG0001389 Средна гора BG0000494 Централен Балкан

Необходимото количество подземни води за екосистемите 15 dm³/s.

ПВТ „Порови води в Неоген-Кватернер-Карловска котловина“ и код BG3G000000Q002 е определено в район със значим натиск. То е дефинирано в риск по оценка количество, не е в риск по оценка химия и е в риск по обща оценка на риска.

- **„Пукнатинни води Горно Малинско-Панагюрски район“ с код BG3G00000K2029.**

По данни от ПУРБ на БДИБР, в най-западните периферни части на територията на Община Хисаря, попада малка част от ПВТ „Пукнатинни води Горно Малинско- Панагюрски район“ с код BG3G00000K2029 (БДИБР писмо изх. № ПУ-02-21/18.10.2017 г).

Колектори на ПВТ „Пукнатинни води Горно Малинско-Панагюрски район“ с код BG3G00000K2029 са скалите от Чуковишката, Мирковската и Челопешката свита, участващи в строежа на Средногорската тектонска зона. ПВТ заема първа и втора позиция от повърхността.

ПВТ има площ на разпространение на разпространение 579,52 km², а неговата разкрита площ е 561,12 km². Естествените ресурси са 1529,52 dm³/s, разполагаемите ресурси 502,81 dm³/s, а разрешените водни количества – 31,59 dm³/s. Експлоатационният натиск е 6 %. По характеристика на потока на геоложките пластове, ПВТ не е слоисто. Според хидравличните условия на горнището ПВТ е с напорно-безнапорен хидравличен характер.

Съгласно приложение 24 към раздел 1 на ПУРБ в Източнобеломорски район има установена идентифицирана сухоземна екосистема, която пряко зависи от разглежданото водно тяло – BG0002054 Средна гора/птици.

Необходимото количество подземни води за екосистемата е 27 dm³/s.

ПВТ „Пукнатинни води Горно Малинско-Панагюрски район“ с код BG3G00000K2029 не е в район със значим натиск. То е дефинирано, че не е в риск по оценка количество, не е в риск по оценка химия и не е в риск по обща оценка на риска.

• **„Пукнатинни води – Западно- и Централнобалкански масив“ с код BG3G00000Pt044.**

ПВТ заема обширни площи от територията на Община Хисаря.

Колектори на ПВТ „Пукнатинни води – Западно- и Централнобалкански масив“ с код BG3G00000Pt044 са скалите от Арденската група и Средногорските гранитоиди, участващи в строежа на Средногорския и Родопския масив. ПВТ заема първа и втора позиция от повърхността. ПВТ има площ на разпространение на разпространение 5059,63 km², а неговата разкрита площ е 4448,7 km². Естествените ресурси са 5041,86 dm³/s, разполагаемите ресурси 4680,94 dm³/s, а разрешените водни количества – 94,78 dm³/s. Експлоатационният натиск е 2 %. По характеристика на потока на геоложките пластове, ПВТ не е слоисто. Според хидравличните условия на горнището ПВТ е с напорно- безнапорен хидравличен характер.

ПВТ „Пукнатинни води – Западно- и Централнобалкански масив“ не е в район със значим натиск. То е дефинирано, че не е в риск по оценка количество, е в риск по оценка химия и е в риск по обща оценка на риска.

Находище на минерални води „Хисаря“, град Хисаря, община Хисаря, област Пловдив.

Находище на минерални води (НМВ) Хисаря под № 93 е в списъка на находищата с национално значение – изключителна държавна собственост, съгласно приложение № 2 към чл. 14, т.2 от Закона за водите. Дефинира се като едноетажна напорна водоносна система, формирана в гранитоидите на Хисарския плутон, участващ в строежа на Средногорския блок. През палеогена Средногорският блок е подложен на издигане, при което е настъпило разломяване, главно с посока изток-запад. По това време се е образувал Хисарският разлом с посока 60-90°, по който гранитоидите са силно катаклизирани и окварцени. Генезисът на НМВ „Хисаря“ е свързан главно с разливните нарушения с посока север-юг, които образуват отворени пукнатини в гранитните скали, благоприятстващи циркулацията на термални води. Движейки се на юг по тази пукнатинна система, термоминералните води достигат Хисарския разлом, по който се издигат до земната повърхност, на границата между гранитите на Хисарския плутон и залягащите върху тях неогенски седименти, покрити от пролувиално-делувиални отложения. Понастоящем, НМВ „Хисаря“ се разкрива от 13 броя каптирани естествени извора (КЕИ) и 6 броя сондажа, разположени на територията на гр. Хисаря на площ около 20 km². Те са обособени в две дренажно-изворни зони – западна и източна. Съгласно регистъра на МОСВ, към 2018 г, утвърдените ресурси на НМВ „Хисаря“ възлизат на 32 dm³/s.

Минералните води от находище „Хисаря“ имат инфилтрационен произход, сходен химичен състав и се характеризират като азотни терми. Те са високоалкални с рН 8,4-9,

хидрокарбонатно-сулфатно-натриеви, флуорни 5,6-6,6 mg/l, с обща минерализация 0,243- 0,391 mg/. Съдържанието на метасилициева киселина е 65-78 mg/l. По съдържание на радон, който е специфичен високоефективен елемент на минералните води, използвани за балнеология, те се дефинират като среднорadioактивни за КЕИ „Момина баня“, сондаж №1 и сондаж № 5 и radioактивни за останалите водовземни съоръжения. Минералните води имат лечебни свойства и се използват за лечение на множество заболявания с питейно и балнеолошко приложение: заболявания на бъбреците, черния дроб и жлъчката, опорно-двигателния апарат, нервната система, обмяната на веществата, храносмилателната система, за детоксикация при radioактивни облъчвания, за кариес профилактика и др.

Таблица 24: Ресурси на минерални води-НМВ „Хисаря“

Група	Водоизточник, наименование и вид	Технически възможен дебит (dm ³ /s)	Температура °C
Западна група	Сондаж № 5	1,9	48
	КЕИ „Русалка“	0,8	41
	КЕИ „Свежест“	0,07	45
	КЕИ „Топлица“+ „Бистрица“	0,5	45
	КЕИ „Чобан чешма“	0,4	26
	КЕИ „Момина сълза “	0,4	41
	КЕИ „Стублата“	0,5	45
	Сондаж № 4	1,1	52
	Сондаж №6	1,2	51
		6,87	
Източна група	Сондаж № 1	0,3	41
	Сондаж № 3	7,8	50
	Сондаж № 7	2,6	49
	КЕИ „Момина баня“	3,9	48
	КЕИ „Парилки“	5,5	45
	КЕИ „Вълкови извори“ +КЕИ „Пепеляшка“	0,3	34
	КЕИ „Чаир баня“	2,3	41
	КЕИ „Б. Миромир“	2,4	52
		25,10	
Сумарен Ресурс		31,97	

Минералните води от находище „Хисаря“ имат инфилтрационен произход, сходен химичен състав и се характеризират като азотни терми. Те са високоалкални с рН 8,4-9, хидрокарбонатно-сулфатно-натриеви, флуорни 5,6-6,6 mg/l, с обща минерализация 0,243- 0,391 mg/. Съдържанието на метасилициева киселина е 65-78 mg/l. По съдържание на радон, който е специфичен високоефективен елемент на минералните води, използвани за балнеология, те се дефинират като среднорadioактивни за КЕИ „Момина баня“, сондаж №1 и сондаж № 5 и radioактивни за останалите водовземни съоръжения. Минералните води имат лечебни свойства

и се използват за лечение на множество заболявания на бъбреците, черния дроб и жлъчката, опорно-двигателния апарат, нервната система, обмяната на веществата, храносмилателната система, за детоксикация при радиоактивни облъчвания, за кариес профилактика и др.

СОЗ около минералните водоизточници на НМВ „Хисаря“ е учредена с МЗ Заповед № РД-711/29.09.2006 г и МЗ Заповед № РД-502/25.06.2012 г и МЗ Заповед № РД-28-99/18.05.2012 г.

Находище на минерални води „Красново“, село Красново

Находище на минерални води (НМВ) Красново под № 37 е в списъка на находищата с национално значение – изключителна държавна собственост, съгласно приложение № 2 към чл. 14, т.2 от Закона за водите. Предоставено е от МОСВ за стопанисване на Община Хисаря.

Минералните води от НМВ „Красново“ се отличават с най-висока температура от останалите находища в района на Същинска Средна гора -55°C. Минералните източници са разположени в източната част на селището. Термалната зона обхваща средната част на вторично грабеновидно понижение в гранитния терен, запълнено с маломощни плиоценски и кватернерни седименти. В миналото са били известни два извора с общ дебит около 2 dm³/s и температура 53,5 °C, каптирани в обща шахта през 1925 г. През 1960 г е прокаран сондаж, който каптира минерална вода от водопроводяща тектонска зона в гранитите. Първоначалният дебит на сондажа е бил 22 dm³/s и температура 55 °C. В резултат на взаимодействие, след прокаране на експлоатационния сондаж, дебитът на изворите е намалял до 1 dm³/s .

Съгласно регистъра на МОСВ, към 2018 г , утвърдените ресурси на НМВ „Красново“ възлизат на 5,74 dm³/s.

Таблица 25: Ресурси на минералните води-НМВ „Красново“

Водоизточник, наименование и вид	Технически възможен дебит dm ³ /s	Температура °C
Сондаж № 1	4,67	55
КЕИ „Топлите извори“	1,07	53,6
	5,74	

Минералната вода в село Красново е слабо минерализирана – 354 мг/л., хидрокарбонатно-сулфатно натриева, с 3-4 мг флуор. Минералните води имат лечебни свойства и се използват за лечение на множество заболявания с питейно и балнеоложко приложение: заболявания на бъбреците, черния дроб и жлъчката, опорно-двигателния апарат, нервната система, храносмилателната система и др.

Находище на минерални води „Старо Железаре“, община Хисаря

Находище на минерални води (НМВ) Старо Железаре е находище с регионално значение – публична общинска собственост. Разположено е на 3 км североизточно от с. Старо Железаре. Колектори на субтермалните минерални води са напукани гранито-гнайси, припокрити с песъчливо-глинести отложения. Съгласно МОСВ Заповед № РД-689/09.10.2008 г., утвърдените ресурси на НМВ „Старо Железаре“ възлизат на 1,543 dm³/s. Разпределени по водовземни съоръжения те са представени в таблица 26.

Таблица 26: Ресурси на минералните води-НМВ „Старо Железаре“

Водоизточник, наименование и вид	Технически възможен дебит dm ³ /s	Температура °C
Сондаж № 2	0,376	29
Сондаж № 4	1,167	30
	1,543	

Минералните води от находището са дадени на концесия и се бутилират като натурална минерална вода за ежедневна употреба.

Зони за защита на водите

Съгласно Раздели 3 на ПУРБ на ИБР някои от изброените повърхностни водни тела попадат в зони за защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване. Това са територии определени за водочерпене за човешка консумация по чл.7 на РДВ – Директива за водохващане на повърхностните води 75/440/ЕЕС, Наредба № 12/ 2002г и Наредба № 9/ 2001 г.

Таблица 27: Повърхностни водни тела попадащи в зони за защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (ПБВ)

Име на водното тяло	Код на ВТ	Код на ЗЗВ
Река Геренска от извори до село Кръстевич (река Вълковишки дол ПБВ)	BG3MA500R122	BG3DSWMA500R122
Река Раковица за ПБВ	BG3MA500R124	BG3DSWMA500R124
Река Стрелчанска Луда Яна от извори до град Стрелча	BG3MA700R153	BG3DSWMA700R153

Състоянието на първите две повърхностни питейни водни тела през 2016 г (съгласно Доклад на БДУВИБР) е от категория А2, като отговарят на категорията на водоизточника.

Някои от повърхностните водните тела на територията на община Хисаря попадат в зони за защита на водите от Натура 2000, съгласно Директива 92/43/ ЕИО за запазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване.

Таблица 28: Повърхностни водни тела попадащи в зони за защита на водите за опазване на природните местообитания

Код на зона по Натура 2000	Име на Защитената зона по Натура 2000	Код на повърхностни ВТ в ЗЗВ
BG0001039	Попинци	BG3MA500R118, BG3MA500R120, BG3MA500R121, BG3MA500R129
BG0000578	Река Марица	BG3MA500R118
BG0000444	Река Пясъчник	BG3MA500R118, BG3MA500R123, BG3MA500L119, BG3MA500L125
BG0000429	Река Стряма	BG3MA400R077, BG3MA400R085, BG3MA400R214
BG0001389	Средна гора	BG3MA400R080, BG3MA400R087, BG3MA500R120, BG3MA500R122, BG3MA500R123, BG3MA500R124, BG3MA700R153

Част от повърхностните водните тела на територията на община Хисаря попадат в зони за защита на водите от Натура 2000, съгласно Директива 79/409/ ЕИО за съхранение на дивите

птици, в които поддържането или подобряването на състоянието на водите е важен фактор за тяхното опазване.

Таблица 29: Повърхностни водни тела попадащи в зони за защита на водите за опазване на дивите птици

Код на зона по Натура 2000	Име на Защитената зона по Натура 2000	Код на повърхностни ВТ в 3ЗВ
BG0002054	Средна гора	BG3MA400R080, BG3MA400R087, BG3MA500R121, BG3MA500R122, BG3MA500R123, BG3MA500R124, BG3MA700R153
BG0002010	Язовир Пясъчник	BG3MA400R080, BG3MA500R118, BG3MA500R120, BG3MA500R121, BG3MA500R123, BG3MA500L119, BG3MA500L125

Зоните за защита на подземните води включват следните типове:

- Зони за защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване от подземни води;
- Зони, в които водите са чувствителни към биогенни елементи, определени като уязвими зони.

Зони за защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване

В регистъра на зоните за защита на подземни води, предназначени за питейно водоснабдяване са включени всички подземни водни тела на територията на Източнoбеломорски район, тъй като те се използват за водоснабдяване за питейни цели в т.ч и разгледаните в т. 3.2.2 на ДЕО подземни водни тела на територията, предмет на ОУП на Община Хисаря (Приложение 6). В ПУРБ 2016-2021 г на БДИБР е извършено кодиране на 3ЗВ, част от което за ПВТ, от които питейно се водоснабдяват селищата на територията на Община Хисаря.

Таблица 30: Регистър на питейните подземни водни тела като зони за защита на водите

Наименование на ПВТ	Код на 3ЗВ	Код на ПВТ
Порови води в Неоген-Кватернер - Карловска котловина	BG3DGW00000NQ002	BG3G00000NQ002
Порови води в Кватернер - Горнотракийска низина	BG3DGW000000Q013	BG3G000000Q013
Порови води в Неоген - Кватернер – Пазарджик-Пловдивски район	BG3DGW00000NQ018	BG3G00000NQ018
Пукнатинни води в Горно Малинско-Панагюрски район	BG3DGW00000K2029	BG3G00000K2029

Пукнатинни води Западно- Централнобалкански масив	BG3DGW00000Pt044	BG3G00000Pt044
--	------------------	----------------

От зоните за защита на водите само ПБТ „Порови води в Неоген-Кватернер - Карловска котловина“ с код BG3DGW00000NQ002 е извън територията на Община Хисаря, но се използва за питейно водоснабдяване на нейните селища – Хисаря, Михилци, Черничево и старо Железаре.

Нитратно уязвими зони

Уязвимите зони се определят за защита на водите от биогенно замърсяване от селскостопански източници. Те са особено важни за Източнобеломорски район, тъй като всички ПБТ се използват за питейни цели с оглед защита на подземните води и опазването на техния качествен състав като стратегически ресурс за питейно водоснабдяване. Уязвимите зони изискват прилагане на добри земеделски практики от животновъдите и земеделците. На територията на Източнобеломорски район е определена една нитратно уязвима зона с код BG3G000000Q013

- „Порови води в Кватернер-Горнотракийска низина“ с код BG3G000000Q013
- „Порови води в Неоген -Кватернер-Пазарджик-Пловдивски район“ с код BG3G000000NQ018.

Обхватът на нитратно уязвимата зона на територията на Община Хисаря е до надморска височина 400 м.

Питейни води

Водопроводната мрежа обхваща почти цялото население на община Хисаря и осигурява питейна вода чрез водоснабдителната система. Наблюдава се висока степен на амортизация на водопроводната мрежа и големи загуби на вода.

Водоснабдяването на общината става основно от подземни води чрез изградени тръбни и шахтови кладенци. Има и 2 броя речни водохващания. На територията на община Хисаря само селата Кръстевич и Старосел се водоснабдяват от повърхностни води.

Село Кръстевич

Водоснабдяването на село Кръстевич е изцяло от повърхностни води, чрез изградено речно водохващане „алпийски тип“ на р.Геренска (Вълковишки дол). Уловената вода преминава през груб утаител, след което постъпва гравитачно в два броя бавни филтри и след тях в напорен резервоар с обем $V = 200$ м³. Капацитетът на речното водохващане (разрешен дебит) е $Q = 3,0$ л/сек. Със Заповед № СОЗ-М-3/16.07.2003 г на Директора на БДИБР е учредена Санитарно-охранителна зона (СОЗ) около водовземно съоръжение–открито речно водохващане на водоизточник–дере Вълковишки дол на територията на село Кръстевич, община Хисаря за допълнително питейно-битово водоснабдяване на село Кръстевич.

Село Старосел

Водоснабдяването на с.Старосел е от едно речно водохващане на р.Раковица и две помпени станции. Речното водохващане е „планински тип“ с преливаем яз и странично водовземане със запорна врата. Уловената вода преминава през груб утаител и бърз филтър, след което гравитачно постъпва в напорен резервоар с обем $V = 400$ м³. Капацитетът на речното водохващане (разрешен дебит) е $Q = 4,0$ л/сек.

Със Заповед № СОЗ-М-3/16.07.2003 г на Директора на БДИБР е учредена Санитарно-охранителна зона (СОЗ) около водовземно съоръжение–открито речно водохващане на водоизточник–дере Вълковишки дол на територията на село Кръстевич, община Хисаря за допълнително питейно-битово водоснабдяване на село Кръстевич. Със Заповед № СОЗ-М-33/06.12.2005г на Директора на БДИБР е учредена Санитарно-охранителна зона (СОЗ) около речно водохващане на р.Раковица за водоснабдяване на с.Старосел, общ.Хисаря.

Според Административно-Териториалните Единици (ЕКАТТЕ), град Хисаря е трета категория с код PDV 37 и съгласно „Наредба 2 - за проектиране, изграждане и експлоатация на водоснабдителни системи“ от 19.04.2005г. чл.4, ал.2 попада във втора категория водоснабдителна система. Селищната мрежа на общината включва и селата Михилци, Старосел, Старо Железаре, Ново Железаре, Красново и Красновски бани, Кръстевич, Мътеница, Беловица, Черничево, Паничери и Мало Крушево.

Град Хисаря, селата Михалци, Черничево и Старо Железаре се водоснабдяват от 6 бр. тръбни кладенци (ТК) от ПС „Хисар-Баня“, изградени в тераса на р. Стряма. Водовземните съоръжения добиват подземни води от ПБТ с наименование „Порови води в Неоген-Кватернер-Карловска котловина“ и код BG3G000000Q002. Сумарният проектен дебит е 320 dm^3/s л/с. Реално се ползват около 150 - 180 dm^3/s .

Тръбните кладенци са разделени на две групи:

- I група (1 бр.тр.кл.) – ТК 3.

От ТК-3, чрез бункерна помпена станция I подеи, водата се подава напорно до помпена станция II подеи по самостоятелен водопровод, изпълнен от стоманени тръби с диаметър Ø300 mm и дължина L=950 m. Водното количество постъпва в отделен черпателен резервоар, от където помпените агрегати от помпената станция II подеи, с байпасна връзка обединяват водните количества с тези на II-та група тръбни кладенци и по общия и за двете групи стоманен водопровод с диаметър Ø500 mm и дължина L=237 m водата се подава в обща облекчителна шахта.

- II група (5 бр.тр.кл.) – ТК 4, ТК 5, ТК 6, ТК 7, ТК 8.

Петте броя тръбни кладенци са свързани последователно с напорно-ревизионни шахти. Тласкателният водопровод е изпълнен от стоманени тръби като след всяка напорно-ревизионна шахта има промяна на диаметъра за намаляването на загубите във водопровода, породени от увеличаването на водното количество. Преди излизането на общия водопровод за петте тръбни кладенеца от санитарно-охранителната зона на помпената станция е изградена ревизионна шахта, в която се извършва обеззаразяването на водата с предварително обработен хлор-газ. След ревизионната шахта стоманеният водопровод преминава в етернитов с диаметър Ø 476 mm. Дължината на тласкателния водопровод до помпената станция II подеи е L=1362 m. Там водното количество постъпва в самостоятелен черпателен резервоар на помпената станция II подеи.

В най-високата точка на водоснабдителната система има изградени две облекчителни шахти, до които помпените агрегати изтласкват необходимите водни количества по тласкателни стоманени водопроводи с диаметри Ø500 и Ø300 mm. От тях водата се транспортира гравитачно до съществуващите напорни резервоара на гр. Хисаря по два успоредни етернитови водопровода съответно:

От ПС „Хисар-Баня“ се водоснабдяват и населените места Старо Железаре и Черничево. Техните напорни резервоари се захранват гравитачно като водовземането е от вътрешната водопроводно-разпределителна мрежа на гр. Хисаря, като то се извършва с общ и за двете населени места РЕНД водопровод с номинален диаметър DN140 mm. Разделянето на двата водоснабдителни потока се извършва посредством напорно- разпределителна връзка – тройник.

Със заповед на Басейнова дирекция „Източно-Беломорски район“ от 14.05.2007г. е учредена Санитарно-охранителна зона около водовземните съоръжения и помпени станции на групата „Хисар-Баня“, захранваща град Хисаря, селата Михилци, Черничево и Старо Железаре. Капацитетът на водоизточниците от ПС „Хисар-Баня“ задоволява на

100 % максимално часовата консумация за частния и за общественния сектор, както и необходимите 10 dm^3/s за противопожарни нужди.

Вътрешната водопроводна мрежа на град Хисаря, обхващаща централната градска част и кварталите Момина баня, Веригово и Миромир е зонирана. За захранване на съответните зони – висока, средна и ниска са изградени напорни водоеми с коти водни нива отговарящи на изискванията на Наредба №2 за проектиране, изграждане и експлоатация на водоснабдителни

системи за осигуряване на максимално допустими налягания в зоните, гарантиращи нормална работа на водопроводната мрежа (допустимо налягане – 6 атм.).

Селата Беловица и Мало Крушево се водоснабдяват от 3 броя тръбни кладенци с капацитет $Q=17 \text{ dm}^3/\text{s}$, разположени в землището на с. Старосел. Водата от тръбните кладенци чрез довеждащ водопровод $\Phi 200$ постъпва в напорен резервоар с обем $V=220 \text{ m}^3$ и оттам към селата Беловица и Мало Крушево. През 2004 г. е изготвен проект за санитарно-охранителна зона на ПС „Беловица“.

Село Мътеница се водоснабдява от един брой тръбен и един брой шахтов кладенец, разположени в землището на с. Паничери с общ дебит $Q=7 \text{ dm}^3/\text{s}$ и от там чрез помпена станция водите постъпват в напорен резервоар с обем $V=140 \text{ m}^3$, който водоснабдява селото. Със заповед на Басейнова дирекция „Източно-Беломорски район“ от 11.04.2008 г. е учредена Санитарно-охранителна зона за ТК около ПС „Мътеница“.

Село Ново Железаре се водоснабдява от един брой тръбен кладенец с дебит $Q=10 \text{ dm}^3/\text{s}$, след който водата постъпва в напорен водоем с обем $V=140 \text{ m}^3$, който водоснабдява селото. Със заповед на Басейнова дирекция „Източно-Беломорски район“ от 14.05.2007г. е учредена Санитарно-охранителна зона за ТК около БПС „Ново Железаре“. За с. Ново Железаре има изготвен проект за подмяна на водопроводната мрежа, който не е реализиран изцяло до този момент.

Селата Красново и Красновски минерални бани се водоснабдяват от 3 броя тръбни кладенци, разположени в землището на с. Красново. От тръбните кладенци водата постъпва в напорен резервоар с обем $V=700 \text{ m}^3$, който водоснабдява двете селища. Със заповед на Басейнова дирекция „Източно-Беломорски район“ от 05.03.2008г. е учредена Санитарно-охранителна зона за 3 бр. ТК около ПС „Красново“.

Село Паничери се водоснабдява от 2 броя шахтови кладенци, от които водата се нагнетява до напорен резервоар с обем $V=240 \text{ m}^3$, както и от два броя кладенци от групата, разположена в месността „Дъбрава“. Със заповед на Басейнова дирекция

„Източно-Беломорски район“ от 11.09.2006г. е учредена Санитарно-охранителна зона за 2 бр. ТК около ПС „Паничери“.

Вътрешната водопроводна мрежа на град Хисаря и селата от общината са изградени предимно от етернитови и поцинковани тръби, които са негодни за употреба и са предпоставка за чести аварии и загуби на питейна вода. Водопроводната мрежа на кварталите „Веригово“, „Момина баня“ и „Миромир“ в град Хисаря, е подменена и реконструирана през 2014 година чрез реализиране на проект за подобряване на водния сектор по проект „Изграждане и реконструкция на битова и дъждовна канализация в кв. „Момина баня“, „Веригово“ и „Миромир“ в град Хисаря и реконструкция и подмяна на водопроводната мрежа на кв. „Момина баня“, „Веригово“ и „Миромир“ в град Хисаря.

Община Хисар е осигурена с достатъчно количество вода за питейно- битови и противопожарни нужди.

Качеството на водата съответства на изискванията на нормативната уредба и стандарти.

Съществуващите външни довеждащи водопроводи до водоемите на населените места се нуждаят от рехабилитация. Външните водопроводи, които са изпълнени от етернитови тръби да се подменят с нови, съвременен клас тръби с цел намаляване загубите на питейна вода във външните водопроводи.

До момента се изграждат отделни клонове от водопроводната мрежа в централна градска част от полиетиленови тръби.

След реализиране на Воден цикъл по програма ОПОС 2007-2013 година са изградени и рехабилитирани с полиетиленови тръби водопроводните мрежи в кварталите „Веригово“, „Момина баня“ и „Миромир“.

По Програмата за развитие на селските райони 2014-2020 в село Красново и село Старосел е подменена амортизирана водопроводна мрежа.

В останалите селища от Общината е необходимо подмяна на амортизираните водопроводни мрежи с подходящ вид тръби и диаметри, отговарящи на нормативните изисквания. Икономически изгодно би било успоредно с изграждане на канализационните мрежи да се извършва и реконструкция на водопроводната мрежа.

Водовземните съоръжения е необходимо да бъдат почиствани периодично, а каптажните шахти да се ремонтират.

Водоснабдяване от минерални води

Съгласно Закона за водите водовземането от минерални води се регулира чрез разрешителен режим или учредяване на особено право на ползване- концесия. На концесия са отдадени минерални водоизточници, който каптират минерални води, пригодни за пиене, които се бутилират. За НМВ „Хисаря“ водовземането на минерални води с цел бутилиране се контролира от държавата – МОСВ и БДИБР, а от находище „Старо Железаре“ – от Община Хисаря.

Ползването на минерални води за лечебни и други цели се регламентира с разрешителен режим. За находище „Хисаря“ той се контролира от БДИБР, а за находище „Красново“ – от Община Хисаря.

Комплексната оценка на минералните води на територията на балнеоложкия комплекс на Община Хисаря показва недостатъчно висока степен на използваемост на общия дебит. Големия брой консуматори и разпокъсаната мрежа от локални тръбопроводи от водоизточниците към тях прави сегашната експлоатация на водата нерационална. Необходимо е да се осигури целогодишно и денонощно използване на дебита, като се преоцени сегашното използване на водата и се насочи предимно към общокурортните заведения - балнеофизиолечебници, питейни зали, лечебни плажове. Целесъобразно е да се проучи и възможността за вторично използване на топлинната енергия на отпадната минерална вода за нуждите на оранжерийни и други стопански консуматори.

За гр.Хисаря е изпълнен Интегриран проект за подобрене на водния сектор: изграждане на битова и дъждовна канализация на кв.Момина баня, кв.Веригово и кв.Миромир, гр.Хисаря и реконструкция и подмяна на водопроводната мрежа на кв.Момина баня, кв.Веригово и кв.Миромир, с което се подобрява водоподаването в гр.Хисаря.

Водоснабдителната мрежа от етернитови тръби на територията на общината е негодна за употреба, което е предпоставка за възникването на аварии, загуби на питейна вода и неефективното ѝ използване. Необходима е подмяна и поетапно реконструиране.

● *Отпадъчни води*

Състоянието на канализационната мрежа има важно значение за опазване на подземните води от замърсяване. Първите проекти за канализация на град Хисаря са разработени през 50-те години на миналия век. Приета е разделна канализационна система с 4 главни събирателя в централна градска част и 7 главни колектори в кварталите, както и външен колектор от кв. „Момина баня“. През 60-те години по тези проекти са изградени цялостно колекторите и голяма част от битовата канализационна мрежа. Битовата мрежа обхваща почти на 100% отпадъчните битови водни количества от населението. Дъждовната канализационна мрежа е изградена в много малка степен (27%), в местата където е имало проблеми с отводняването. Добрите надлъжни наклони осигуряват нормално оттичане на битовите отпадъчни води в битовата канализация. След събирането им в канализацията, отпадъчните битови и промишлени водни количества, се отвеждат до ПСОВ за пречистване.

Дъждовната канализация изпълнява добре своите функции при слаби и средно интензивни дъждове. Поради ниска гъстота на дъждоприемните решетки, при интензивни дъждове по улиците на централна градска част се явяват значителни водни течения.

След реализиране на „Воден цикъл“ по програма ОПОС 2007-2013 г., са изградени канализационните мрежи в кварталите – „Веригово“, „Момина баня“ и

„Миромир“. В тези квартали е приета смесена канализационна система. По този проект е изградена канализационна помпена станция за кв. „Миромир“ и отпадъчните води от квартала са включени в съществуващата ПСОВ - гр. Хисар.

Общата дължина на съществуващата канализационна мрежа на гр. Хисаря е 67 734 m. 95 % от населението на града е включено в канализацията.

Освен град Хисаря и село Старосел има изградена канализационна мрежа (около 80 %), която зауства без пречистване в река, минаваща през селото. Предстои изграждане на ПСОВ и въвеждане в експлоатация на канализационната мрежа. За целта има предложение от Община Хисаря за започване на процедура за изготвяне на ПУП- ПРЗ за ПСОВ и парцеларен план на трасе за външен канализационен колектор.

Село Паничери също има изградена канализационна мрежа без ПСОВ.

Останалите селища на територията на Община Хисаря нямат законно изградени и въведени в експлоатация канализационни мрежи и пречиствателни станции.

Град Хисаря има съществуваща и действаща ПСОВ. Въведена е в експлоатация с Разрешение за ползване № ДК-07-ЮЦР-11/13.01.2011 год. и е предоставена за експлоатация на „ВиК“ ЕООД, гр. Пловдив със Споразумителен протокол № Ю-01- 41/11.05.2015 год. Към настоящия момент в ПСОВ постъпват за пречистване отпадъчни води от гр. Хисаря, кварталите – „Веригово“, „Момина баня“ и „Миромир“, като отпадъчните води от кв.„Миромир“ се препомпват чрез канализационна помпена станция до довеждащия колектор към ПСОВ. Площадката на пречиствателната станция е с площ 27 декара и се намира на югозапад от града в близост до „Теке дере“ и язовир „Синя вода“.

За ПСОВ е използвана SBR технология - SBR-биостъпало, което се състои от три независими едно от друго работещи биологични стъпала, които заедно образуват общото биологично стъпало, но и могат да се експлоатират поотделно като пълноценни биостъпала. Приемник на пречистените води е р. Синята река.

В другите населени места в общината няма изградени ПСОВ.

Обектите, формиращи отпадъчни води и заустващи във водни обекти и включени в „Информационната система за разрешителни и мониторинг при управлението на водите“, подлежащи на задължителен контрол през 2016 г. в община Хисаря са следните:

- „Балкан Табако“ ЕООД, винарска изба с дестилерия - с.Старосел /Хисаря дере;
- „ВиК“ ЕООД – Пловдив, Канализационна мрежа с ГПСОВ –Хисаря-гр.Хисаря /Хисар р.

Синята река.

При извършените през 2016 г. контролни проверки не са констатирани превишения на ИЕО на пречистените води.

Всички останали населени места са без канализация. Използват се основно септични или изгребни ями.

ИЗВОДИ:

Повърхностните и подземни води на територията на община Хисаря като цяло са с добро качество. Проблемите са свързани главно с количеството и пречистването на питейните води, липсата на канализационна мрежа и пречиствателни станции за отпадни води в повечето населени места на общината. Водопреносната мрежа също е остаряла, амортизирана и загубите на вода са значителни. Необходимо е да се предвидят мерки за подобряване на цялостната инфраструктура в Общината, с акцент върху подобряване на ВиК инфраструктура.

Незадоволителното състояние и нарушаване на речните легла от хидроморфологични изменения пораждат необходимост от корекция на реките и деретата за превенция от природни бедствия и ограничаване вредното въздействие на водите.

Съществуват много нерешени проблеми при управлението и опазването на водите, свързани с остаряла и амортизирана техника и съоръжения, ограничени финансови възможности, заустване на непречистени отпадъчни води във водоприемниците и други.

3.3. Земи и почви

Почвата е един от най-важните природни ресурси, основа за съществуването на хората, животните и растенията. В природните екосистеми тя изпълнява определени функции: осигурява среда за развитие на растенията и реализиране на тяхната биопродуктивност, поддържа генетичните ресурси и обитанието на многобройни живи организми. Тя регулира и разпределя водния отток, съхранява водата и служи като буфер на околната среда, като инактивира или разрушава екологично опасните субстанции. Почвата е физическа основа на социално-икономическата структура на човешкото общество, източник е на сурови материали и съхранява геогенното и културно наследство на човечеството. Като компонент на околната среда тя е подложена на вредни въздействия и затова опазването и е от особено значение.

Почвата представлява сложна природна система изградена от минерални частици, органични вещества, газове, макро- и микроорганизми. Минералните частици образуват основната маса на почвата, а органичните вещества съставляват 10-20% от химичния и състав. Хумусът заедно със съдържанието на вода и газове определя нейното плодородие. Той е източник на хранителни вещества за растенията, тъй като при разлагането му се освобождава въглероден диоксид, нитрати, фосфати. Тези съединения са лесно усвоими от растенията. Хумусът, образуван в горния почвен слой се отнася от инфилтриращата в почвата вода в по-долните хоризонти. Чрез обработка на почвата, той заедно с разтворените химични вещества се изнася отново на повърхността.

Според почвено-географското райониране на България (по Нинов, 1997) територията на община Хисаря се намира в Средиземноморската почвена област, Балканско-средиземноморска подобласт, Среднотракийско-Тунджанска провинция

Почвената покривка е изградена от плитки почви (ранкери, рендзини), понякога в комплекси литосоли с ранкери, светли лесивирани с ранкери.

Срещат се наносни почви (богати), понякога в комплекси богати с бедни наносни почви, делувиялни почви, комплекси от делувиялни с делувиялно - ливадни почви, метаморфни почви (ненаситени кафяви планинско-горски), лесивирани почви (светли и канеленовидни), ненаситени планосоли.

Преобладаващи са кафявите горски почви, следвани от канелено-подзолисти. Относително най-слабо разпространени са хумусно-карбонатни и ливадни-канелени почви.

Кафяви горски почви са разпространени в пояса 1000-2000м. Образувани са върху леко-песъчливо глинест елувий, делувий или пролувий, при влажен климат и широкото участие на широколистни /букови /, иглолистни и смесени гори. Отличават се с малка мощност на почвения хоризонт /40-80 см/, незначителен хумусен хоризонт и незначително съдържание на хумус /3-9%/. Поделят се на светлокафяви /разпространени в по-ниския пояс на буковите гори/ и тъмнокафяви /разпространени по северните склонове и високопланинския пояс иглолистни гори/.

Канелените горски почви представляват основният и най-широко разпространен биоклиматичен почвен тип в Средна и Южна България. Канелените горски почви заемат равнинните, хълмистите и предпланински райони и подножието на всички планини на Средна и Южна България като достигат 700-800 метра надморска височина. Районите на разпространение на канелените горски почви в България се характеризират с преходно-континентален климат със субсредиземноморско влияние, т. е. за разлика от типичните средиземноморски области, климатът в България е по-хладен и по-влажен. Ето защо нейните канелени горски почви не са типично средиземноморски, а са по-северен вариант на червенокафявите средиземноморски почви. За разлика от типичните средиземноморски райони климатът в България е по-хладен и по-влажен, с редуване на влажни и сухи хидротермични периоди. По-влажна и хладна есен, по-мека зима с неголеми валежи, пролетно засушаване и сухо горещо лято. Всичко това оказва съществено влияние върху по-продължителното и по-интензивно протичане на процесите на почвообразуване, а по-дългият вегетационен период на растителността обуславя по-продължително въздействие на почвообразователния процес през по-голямата част от годината.

В далечното минало, в началото на тяхното образуване, у нас са съществували по-топли, по-средиземноморски климатични условия. Освен това през ледниковите периоди почвообразуването в Южна България не е било прекъсвано (както това е станало в Средна и Северна Европа) и върху тях продължително са въздействали почвообразуващите фактори. Затова тези почви се смятат като едни от най-старите в генетично отношение български почви. Като генетично стари почви, канелените горски почви са претърпели по-дълъг и по-интензивен процес на почвообразуване, което е довело до по-дълбоко изветряване до по-силно глиняване до средната част на профила, която се обогатява на желязни и алуминиеви окиси, придаващи червеникавокафяво до канеленочервено оцветяване. Продължителното въздействие на горския почвообразователен процес е обусловило и доста силното излужване (затова в България най-силно разпространение имат излужените канелени) и добре изразената текстурна диференциация на профила.

Канелените горски почви се разделят на типични, излужени и оподзолени канелени горски почви. Типичните горски канелени почви имат ограничено разпространение в хълмистите и дълбоко разчленени райони. Развити са върху карбонатна основа и се характеризират с плитък профил, малка мощност, плътен строеж. По механичен състав са леко до тежко глинести с хумусно съдържание /3-5% /.

Излужените канелени почви са най-широко разпространения почвен тип в България. Този тип почви са образувани под въздействието на горската растителност. Характеризират се с незначителна мощност на хумусния хоризонт – 16-36 см, който е светло-кафяв, със средно-зърнеста структура, разпрасана на повърхността. Илувиалния В хоризонт е червеникав, плътен, с буцесто-призматична структура, карбонатите са изнесени от пределите на хумусния и илувиалния хоризонт. Почвите от този вид имат средно и тежко песъчливо-глинест състав в повърхностния слой, като количеството на физическата глина в този слой е 42-56%. Силно излужените канелено- горски почви имат леко песъчливо-глинест механичен състав, слабо запасени са с хумус от 0.7-2%. Притежават лоши водно-физични свойства, при изсъхване се сбиват силно и образуват кора, а при овлажняване стават тежки за обработка. Тези почви реагират добре както на азотно, така и на фосфорно торене. Задължително е торенето с калий на слабо запасените земи

Плитките и неразвити почви са разпространени върху наклонени и разчленени терени. Бедни са на органично вещество и са с ниско естествено плодородие.

Рендзини (хумусно- карбонатни) спадат към групата интразонални почви. Характеризират се преди всичко с високото си хумусно съдържание и с това, че се развиват изключително върху карбонатни скали. Характерни са за пресечени релефни форми. Силно е изразен хумусно-аккумулятивният хоризонт, достигащ до 50-60 см. Профилът им е обикновено пълен ABC. Преходният хоризонт, който се формира тук, е с много разнообразна мощност. В много случаи хумусният хоризонт лежи направо върху варовит рокляк, премесен повече или по-малко със ситнозем, преминаващ в твърда карбонатна скала.

Характерна особеност на тези почви е неравномерността на профила по дълбочина. В съответствие с неравномерното изветряване на варовиците тук на много места се срещат петна от дълбоки почви, граничещи със съвсем плитки такива.

Почвеният мониторинг в България, съгласно утвърдената от Министъра на околната среда и водите Програма, е организиран на три нива. Програмата за мониторинг е изцяло съобразена с последните изисквания на ЕК и ЕАОС, с добрите практики в редица европейски страни, както и с националното законодателство, прието по - късно през 2007-2009г. (Закон за почвите и Наредба за мониторинг на почвите). Програмата за мониторинг е организирана на 3 нива, както следва:

- Наблюденията по I ниво (широкомасщабен мониторинг) се извършва в равномерна мрежа 16x16 км, и предоставят данни за оценка състоянието на почвите по следните показатели - 9 тежки метали и металоиди, общ азот, фосфор, органичен въглерод, активна реакция на почвата (pH) електропроводимост, нитратен азот, общ въглерод и устойчиви

органични замърсители -16 РАН, 6 РСВ, 15-хлор органични замърсители, обемна плътност. Периодичността на наблюдение - 5 години.

- Наблюденията по II ниво са ориентирани към регионални проявления на деградационни процеси – вкисляване и засоляване. Процеси на ерозия - водоплощна и ветрова се наблюдават чрез специално разработени математически модели за оценка и прогноза. Почвеното запечатване се оценява на база статистически данни и картиране на земното покритие (проект Корин Земно покритие).
- Наблюденията на III ниво се идентифицират с т.н. локални почвени замърсявания, в рамките на който следва да се извършва инвентаризация на площи със замърсена почва. Инвентаризацията е все още частична и нерегулярна, на база на налични данни. През 2007 г. е утвърдена специализирана наредба към ЗООС, предстои да се утвърди методиката за инвентаризацията. Периодичността на наблюденията е различна в зависимост от процесите. Изпитванията на почвените проби се извършва от РЛ - Пловдив към ИАОС, която е акредитирана. Пунктовете за пробонабиране, определени от ИАОС за 2018 г., са следните:
 - първо ниво: пункт №186 пункт №188 пункт №189 пункт №200;
 - второ ниво – вкисляване: пункт с. Тополово; пункт с. Ръжево Конаре; пункт с. Борец;
 - пункт с. Отец Кирилово; пункт гр. Раковски пункт гр. Хисаря;
 - второ ниво - засоляване: пункт с. Белозем РИОСВ – Пловдив и пункт Костиево.

В района на РИОСВ - Пловдив е създадена организация на контролна дейност в пунктове за наблюдение и контрол, които са част от Националната система за мониторинг на околната среда /НСМОС/, с цел провеждане на мониторинговата дейност в подсистема „Земни и почви”.

Пунктовете, от които се извършва пробонабирането на почвените проби, са разположени на цялата територия контролирана от РИОСВ. Те са постоянни и са определени в зависимост от източника и вида на замърсяването. Мониторинговата система е определена на база един квадратен километър, като целта на мониторинга е обхващане на големи територии от почвено различие на територията на цялата страна. Пунктовете са определяни, като са съобразени с типа на почвите, начина на трайно ползване и културите, които се използват. Определени са им географски координати, които образуват мрежа от 16X16 км един от друг. През 2018 г. пробовземане се извърши от пунктовете, определени от ИАОС. Съгласно утвърдената от изпълнителния Директор на ИАОС годишна програма за мониторинг на почви, почвените проби се набират през есента на текущата година и се анализират до 31 март на следващата година. До два месеца от получаване на протоколите в ИАОС, отдел „МБРГЕП” следва да обработи и включи в базата данни получената информация. За тежки метали и металоиди, органични замърсители и нефтопродукти нормите са определени в три нива – предохранителни концентрации, максимално допустими концентрации и интервенционни концентрации, въз основа на оценка на риска за човешкото здраве и околната среда.

Съгласно утвърдената от изпълнителния директор на ИАОС годишна програма за мониторинг на почви - I ниво, широкомащабен мониторинг през 2017 г. е извършено наблюдение в пункта от мониторинговата мрежа, в землището на село Михилци;

Съгласно утвърдената от Изпълнителния директор на ИАОС годишна програма за мониторинг на почви - II ниво, интензивен мониторинг, през 2017 г. е извършено наблюдение в пункта от мониторинговата мрежа в землището на град Хисаря. (Функционална подсистема „ Контрол и опазване на почвите от вкисляване”

По данни на РИОСВ като цяло през последните години все повече се налага тенденцията за намаляване на замърсяването на почвите. Следят се активна реакция на почвата (pH), биогенни елементи - общ азот, общ фосфор, нитратен азот, органично вещество – общ въглерод и органичен въглерод, обемна плътност и 9 тежки метали – мед, цинк, олово, кадмий, никел, кобалт, хром, арсен и живак. Няма данни за замърсяване на почвите с тежки метали и металоиди. Липсват мащабни нарушаване на земите и почвите от добивната промишленост.

Няма данни за замърсяване с негодни за употреба препарати за растителна защита, които са депонирани в:

- 4 „ВВ” куба в гр. Хисаря, кв. Момина Баня, където се съхраняват 16 000 л препарати в твърдо състояние - охраняем;
- Специализиран склад в село Старо Железаре, където се съхраняват 21631 л препарати в твърдо състояние и 11641 л в течно- охраняем;
- 2 „ВВ” куба в село Старосел, където се съхраняват 8000 л препарати в твърдо състояние - не охраняем.

Състоянието на складове за съхранение на продукти за растителна защита в селата Старосел и Старо Железаре и контейнерите в град Хисаря и село Старосел е добро по оценка на извършените от РИОСВ проверки през 2019 година.

Почвите в района са в добро екологично състояние по отношение на запасеност с биогенни елементи /органично вещество, съдържание на тежки метали и металоиди и устойчиви органични замърсители (полиароматни въглеводороди, полихлорирани бифенили и хлорорганични пестициди). Основният натиск по отношение на запасеността на почвите с биогенни елементи идва от селското стопанство и по-специално от небалансираната употреба на торове. Запасеността на почвите с биогенни елементи се определя чрез концентрациите на общ азот, органичен въглерод и общ фосфор, както и съотношението между органичен въглерод и общ азот. Стойностите при наблюдаваните показатели са в рамките на средните за страната стойности. Почвите в района са в добро екологично състояние по отношение на замърсяване с тежки метали, металоиди и устойчиви органични замърсители: Полиароматни въглеводороди (РАН), Полихлорирани бифенили (РСВ) и Хлорорганични пестициди. Дифузното замърсяване се оценява чрез определяне на концентрациите на тежки метали и металоиди - Zn, Cu, Pb, Cd, Ni, Co, Cr, Hg, As, и устойчиви органични замърсители – РАН (16 съединения), РСВ (6 съединения) и хлорорганични пестициди (22 съединения) в почвени проби. Получените данни са оценени съгласно максимално допустими концентрации (МДК) от Наредба №3 за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите, в сила от 12.08. 2008 г. Стойностите при наблюдаваните показатели са в рамките на средните за страната стойности. Не са отчетени замърсявания на почвите с устойчиви органични замърсители, което се дължи основно на промените в земеделието през последните години - намалена е употреба на химикали и торове.

За основни източници на замърсяване на почвите се считат :

- Газове от изгаряне на въглища и течни горива, които попадат от киселинни дъждове;
- От транспорта–замърсявания, свързани с дизеловите и бензинови двигатели;
- Комунално-битова дейност–изхвърляне на отпадъци, които при неправилно съхранение могат да ги замърсят;
- Ниската лесистост в равнинната част на общината, водеща до бавно изтощаване на почвите, ерозия и засоляване.

Сериозен проблем за почвеното плодородие е паленето на стърнища и образуването на нерегламентирани замърсявания на почвите с отпадъци около населените места. Тенденцията е към намаляване на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци. Потенциални източници причиняващи замърсяване на почвите са: промишлеността; транспорта; химически средства, „пренесени” чрез праха и аерозолите по въздушен път; инфилтрацията на замърсени с вредности води; химизацията на селското стопанство, строителни и др. дейности в самите населени места.

ИЗВОДИ:

Липсват сериозни проблеми по отношение на почвената ерозия и засоляване на почвите на територията на община Хисаря. Не са констатирани случаи на увеличаване съдържанието на водноразтворимите соли в почвата и/или съдържанието на обменен натрий. Липсват данни за площи, замърсени с вредни вещества или отпадъци. Получават се малки локални замърсявания

главно органични остатъци, при преработката на земеделска продукция; строителни отпадъци, изхвърляни нерегламентирано и битови – около населените места и крайпътните пространства.

Почвите са ограничен и практически невъзстановим природен ресурс и е необходимо опазването им да е приоритет на всеки. Само с общи усилия и действия на всички компетентни органи ще се постигнат положителни резултати относно трайното намаляване и/или предотвратяване на дейностите и процесите, водещи до вредни изменения на почвата.

Сериозен проблем за почвеното плодородие е паленето на стърнища; образуването на нерегламентирани замърсявания на почвите с отпадъци около населените места. Тенденцията е към намаляване на нерегламентираното изхвърляне на отпадъци. Потенциални източници причиняващи замърсяване на почвите са: промишлеността; транспорта; отпадъците; химическите средства, „пренесени“ чрез праха и аерозолите по въздушен път; инфилтрацията на замърсени с вредности води; химизацията на селското стопанство (растителната защита – използването на пестициди и минерални торове), строителни и др. дейности в самите населени места.

3.4. Зелена система и биоразнообразие

3.4.1. Защитени зони и биоразнообразие

Общоевропейската мрежа „Натура 2000“ е съставена от защитени зони, целяща да осигури дългосрочното оцеляване на най-ценните и застрашени видове и местообитания за Европа в съответствие с основните международни договорености в областта на опазването на околната среда и биологичното разнообразие.

Местата, попадащи в екологичната мрежа се определят в съответствие с две основни за опазването на околната среда Директиви на Европейския съюз – Директива 92/43/ЕИО за опазване на природните местообитания и на дивата флора и фауна (наричана накратко Директива за местообитанията) и Директива 2009/147/ЕО относно опазването на дивите птици (наричана накратко Директива за птиците).

Екомрежата е създадена през 1992 г. чрез приемането на Директивата за местообитанията, която заедно с Директивата за птиците представлява крайгълният камък на политиката за опазване на природата в Европа. Тя е важен елемент от изпълнението на поетия ангажимент от държавните и правителствените ръководители в Европа по време на срещата им на високо равнище в Гьотеборг през 2001 г. за „спиране на загубата на биологичното разнообразие до 2010 година“.

Целта на мрежата „Натура 2000“ е да се опазват и управляват уязвими видове и местообитания в тяхната естествена област на разпространение в Европа, без оглед на национални или политически граници. „Натура 2000“ не е просто система от строго охранявани природни резервати. Тъй като тя е неразделна част от общия пейзаж, важно е обектите да продължават да се управляват по начин, който отчита присъствието на уязвими местообитания и видове.

Към 2020 г. националната мрежа от защитени зони включва: 120 защитени зони за опазване на дивите птици, покриващи 23.1% от територията на България; 234 защитени зони за опазване на природни местообитания, покриващи 30,3% от територията на България.

Голяма част от община Хисаря попада в Среднобългарския биогеографски район, подрайон Горнотракийска низина /Бл. Груев, Б. Кузманов, 1994/, характеризиращ се с предимно равнинен характер, интензивно земеделие и значителна урбанизация. Това предопределя бедно по състав и обилие биологично разнообразие, съхранено основно по склоновете на предпланинските възвишения и местата с екотонен ефект – равнинни гори и реки. Подрайонът до голяма степен се припокрива с Горнотракийски биогеографски район от Балканската биогеографска провинция по Асенов /2006/.

Земите в настоящия момент са заети почти само от обработваеми площи, които в историческо минало са били покрити с гори от дръжкоцветен дъб. Този вид, теоретично, се среща единично и в групи с полски бряст и полски ясен. Равнинният район е характерен с разпръснати малки комплекси гори сред работните земи. Характерните горски съобщества са сравнително малко и са съставени от цер (*Quercus ceris*), благун (*Quercus frainetto*) и келяв габър (*Carpinus orientalis*). Срещат се вторични съобщества от драка (*Paliurus spina-christi*), хришел /храстовиден смин/ (*Jasminum fruticans*) и други преходносредиземноморски видове. На места растат мезофитни гори от дръжкоцветен дъб (*Quercus pedunculiflora*), полски бряст (*Ulmus minor*), виргилиев дъб (*Quercus virgiliana*) и полски ясен (*Fraxinus oxycarpa*), както и халофитни формации /Тракийска горскорастителна област/.

Района се характеризира със:

- *селскостопански площи* на мястото на гори от полски бряст (*Ulmus minor*), полски ясен (*Fraxinus oxycarpa*), дръжкоцветен дъб (*Quercus pedunculiflora*) и др.

Част от земеделските площи и необработваемите земи са вторично затревени от разнотравие – предимно житни видове – *Dactylis glomerata*, *Bromus inermis*, *Festuca rubra*, *Agrostis vulgaris*, *Cynosurus cristatus*, *Poa agrostis*, *Poa pratensis*, *Poa annua*, *Phleum pratense*, *Agropyron repens*, *Hordeum sp.*, *Avena sp.* и други. Дървесната растителност е предимно от единични дървета и храсти. Често срещани са и ефемерни тревни съобщества и житни видове като – *Haynaldia villosa*, *Milium vernale*, *Vulpia myurus*, *Psilurus aristatus*, наред с ксеротермни формации с преобладаване на белизма (*Dichanthia ischaemi*), садина (*Chrysopogoneta*) и ефемери (*Epfemereta*).

- *ливади* с мезоксеротермна тревна растителност с преобладаване на пасищен райграс (*Lolium perenne*) трескот (*Cynodon dactylon*) и луковична ливадина (*Poa bulbosa*).

- *смесени гори* от цер (*Quercus cerris*) и благун (*Q. frainetto*), както и гори от полски бряст (*Ulmus minor*), полски ясен (*Fraxinus oxycarpa*) и дръжкоцветен дъб (*Quercus pedunculiflora*).

- *влаголюбива растителност* от кукуч (*Pistacia terebinthus*), плюскач (*Colutea arborescens*), подземна детелина (*Trifolium subterraneum*), върба (*Salix sp.*) и др.

Някои видове, характерни за района, са включени в Червената Книга на България. Такива са: *Vulpia bromoides*, *Cladium mariscus*, *Luzula deflexa*, *Fritillaria graeca*, *Spiranthes spiralis*, *Adonis microcarpa*, *Vicia pisiformis*, *Geranium bohemicum*, *Caltha cornuta* и др.

Части от някои широко разпространени и пластични растителните видове се използват като лечебни и са включени в Закона за лечебните растения – коприва (*Urtica dioica*), синя жлъчка (*Cichorium inthybus*), мащерка (*Thymus sp.*), жълт кантарион (*Hypericum perforatum*), медицинска комунига (*Melilothus officinalis*), срамливче (*Orlaja grandiflora*), бял равнец (*Achillea millefolium*), лайка (*Chamomilla recutita*), бял оман (*Inula helenium*), белезникав очеболец (*Potentilla neglecta*), сребрист очеболец (*Potentilla argentea*), бръшлян (*Hedera helix*).... Срещани редки ресурсни видове са бодлив залист (*Ruscus aculeatus*), левурда /мечи лук/ (*Allium ursinum*), панчичева пищялка (*Angelica pančičii*), лудо биле (*Atropa belladonna*), лечебна иглика (*Primula veris*), лазаркиня (*Galium odoratum*), лечебен ранилист (*Stachys officinalis*), червен божур (*Paenonia peregrine*). Повечето видове се срещат често из цялата страна, по рудерализирани терени край пътища и селища. Някои от тях попадат в обработваемите земи. Самовъзобновителната способност при повечето видове е голяма, дори и при режим на черпене.

От типовете растителност в равнинната част на общината по-съществено присъствие имат няколко, които се характеризират със специфичен набор от съобщества, със свой особен облик, екологична природа, биологичен потенциал и функционална роля. Разпространението на тези типове е свързано с обособени територии с различни размери, различаващи се съществено по комплекса природни условия.

Тип „Степна растителност” - основни представители са тревистите съобщества с доминиране на ксерофитни плътнотуфести житни, като по-характерни за района на общината може да се посочат формациите на садина (*Chrysopogoneta grilli*), валезийската власатка (*Festuceta valesiacea*), белизмата (*Dichanthia ischaemi*), луковичната ливадина (*Poaeta bulbosae*), свитолитния изворник

(*Puccinellia convolutae*) и други. Тип „Средиземноморска растителност“ е със значително по-ограничено разпространение и с доминиране на вечнозелени твърдолистни широколистни дървета и храсти. Налични са формациите на кукуч (*Pistacia terebinthi*) и драка (*Paliureta spina-christi*).

Типа „Водна растителност“ - съобществата с доминиране на висши водни растения, които се развиват във водна или силно увлажнена среда – езера(язовири), блата, реки, влажни зони и др.. От формациите ѝ, на територията на общината най- голямо присъствие има тази на тръстиката (*Phragmites australis*).

Около обработваемите площи и в запустели урбанизирани терени се срещат много рудерални видове – див овес (*Avena fatua*), полски синап (*Sinapis arvensis*), великденче (*Veronica officinalis*), кокоше просо (*Echinochloa crus-galli*), паламида (*Cirsium arvense*), полска повитица (*Convolvulus arvensis*), разклонена боянка (*Erysimum diffusum*), дългоосилеста овсига (*Bromus sterilis*), луковична ливадина (*Poa bulbosa*), трескот (*Cynodon dactylon*), овчарска торбичка (*Capsella burs-pastoris*), лечебна комунига (*Mellilotus officinalis*), полска детелина (*Trifolium arvense*) и др.

Във водното течение на река Стряма и по-малките водни течения се развиват типични хидрофити като класовиден мириофилум (*Myriophyllum spicatum*), прешленест мириофилум (*Myriophyllum verticillatum*), цанихелия (*Zannichellia palustris*), плаващ ръждавец (*Potamogeton natans*), гребеновиден ръждавец (*Potamogeton pectinatus*)

Преобладаването на земеделски земи в района определя облика на растителността. Тя се характеризира с доминиране на широко разпространени и/или рудерални видове. Част от обработваемите земеделски земи са изоставени и са вторично затревени, предимно с житни видове – *Dactylis glomerata*, *Bromus inermis*, *Festuca rubra*, *Agrostis vulgaris*, *Cynosurus cristatus*, *Poa agrostis*, *Poa pratensis*, *Poa annua*, *Phleum pratense*, *Agropyron repens*, *Hordeum sp.*, *Avena sp.* и други. Често срещани са и ефемерни тревни съобщества от житни видове като *Haynaldia villosa*, *Milium vernale*, *Vulpia myurus*, *Psilurus aristatus*, наред с ксеротермни формации с преобладаване на белизма (*Dichantia ischaemi*), садина (*Chrysopogoneta*) и ефемери (Ерфемерета). Тези видове често навлизат и в нивите, като плевелни. Необработваемите земеделски земи (пасища, ливади, мери) са доминирани от мезоксеротермна тревна растителност с преобладаване на пасищен райграс (*Lolium perenne*) трескот (*Cynodon dactylon*) и луковична ливадина (*Poa bulbosa*).

Дървесната растителност в земеделските земи е предимно от единични дървета и храсти – *Quercus sp*, *Prunus cerasifera*, *P. spinosa*, *Crataegus monogyna*, *Ailanthus glutinosa*, *Robinia pseudoacacia*, *Rosa sp.* и др. Дървесната растителност в горския фонд е формирана почти изключително от екзотичния вид *Robinia pseudoacacia*.

Според зоогеографското райониране на страната, територията на общината попада в Горнотракийски фаунистичен район.

Фауната е богата на южни топлолюбиви видове. Безгръбначните са представени от множество субмедитерански и източносредиземноморски, както и предноазиатски видове. От ненасекомните видове характерни за района са някои охлюви (клас *Gastropoda*, тип *Mollusca*), червеи от клас *Oligochaeta*, множество кърлежи и паяци от клас *Arachnida*...

От клас *Insecta* се срещат водни кончета (разред *Odonata*), едnodневки (разред *Ephemeroptera*), дървеници (разред *Hemiptera*), богомолки (разред *Manthodea*), скакалци (разред *Orthoptera*), пчели и оси (разред *Hymenoptera*).

По-богато представени са разредите *Coleoptera* (майски бръмбар, торни бръмбари, златки, калинки и др), *Lepidoptera* (пеперуди) и *Diptera* (мухи)

Преобладават европейско-сибирските фаунистични видове – сърна (*Capreolus capreolus*), дива свиня (*Sus scrofa*), воден плъх (*Arvicola terrestris*) и др., но се срещат и голям брой средиземноморски видове – балкански гекон (*Gymnodactylus kotschy*), жълтокоремник (*Ophisaurus apodus*), пъстър смок (*Elaphe sauromates*), каспийска блатна костенурка (*Mauremys caspica*).

В Горнотракийския фаунистичен район се срещат следните видове, включени в Червена Книга на България: блестящ ибис (*Plegadis falcinellus*), червеногуша гъска (*Branta ruficollis*), малка белочела гъска (*Anser erythropus*), кафявоглава потапница (*Aythya ferina*), белоока потапница (*Aythya nyroca*), орел рибар (*Pandion haliaetus*), осояд (*Pernis apivorus*), черна каня (*Milvus migrans*), малък креслив орел (*Aquila pomarina*), малък червеноног водобегач (*Tringa totanus*), каспийска блатна костенурка (*Mauremys caspica*), жълтокоремник (*Ophisaurus apodus*) и др.

Някои видове, срещащи се в района и включени в Приложение 2 от Закона за биологичното разнообразие са: *Phalacrocorax pygmeus*, *Anser erythropus*, *Branta ruficollis*, *Aythya nyroca*, *Mergus albellus*, *Haliaeetus albicilla*, *Falco vespertinus*, *Glaucidium passerinum* и др., а в Приложение 3 - *Gavia stellata*, *Nycticorax nycticorax*, *Cygnus olor*, *Hieraaetus pennatus*, *Falco vespertinus*, *Tyto alba*, *Picus viridis*, *Galerida cristata*, *Hirundo rustica*, *Turdus merula*, *Sylvia communis*, *Sitta europaea*, *Passer montanus* и др.

Преобладаването на земеделски земи в района на определя и характера на фауната. От бозайниците голямо разпространение имат гризачите, предимно полската мишка (*Apodemus agrarius*) и лалутера (*Citellus citellus*), и обикновената къртица (*Talpa europaea*). Рядко може да се види заек (*Lepus europaeus*), лисица (*Vulpes vulpes*), таралеж (*Erinaceus concolor*) и др. От птиците типични за земеделските земи в района на трасето са пъдпъдъка (*Coturnix coturnix*), яребицата (*Perdix perdix*), гургулицата (*Streptopelia turtur*), синявицата (*Coracias garrulus*), качулатата чучулига (*Galerida cristata*), червеногърбата сврачка (*Lanius collurio*), жълтата (*Emberiza citrinella*) и черноглавата овесарка (*E. melanocephala*), скореца (*Sturnus vulgaris*), домашното (*Passer domesticus*) и полското врабче (*P. montanus*), свраката (*Pica pica*). Тук се хранят белия щъркел (*Ciconia ciconia*), обикновения мишелов (*Buteo buteo*), обикновената (*Falco tinnunculus*) и вечерната ветрушка (*F. vespertinus*), домашната кукумявка (*Athene noctua*), обикновения пчелояд (*Merops apiaster*), селската лястовица (*Hirundo rustica*).

По-голяма част от видовете птици в района обитават язовирите и микроязовирите. Това са предимно водолюбиви видове, идващи тук за зимуване и/или преминаващи по време на миграции, напр. малкият корморан (*Phalacrocorax pygmeus*), голямата белочела гъска (*Anser albifrons*), малката белочела гъска (*Anser erythropus*), червеногушата гъска (*Branta ruficollis*), белооката потапница (*Aythya nyroca*), морския орел (*Haliaeetus albicilla*). Срещащи се целогодишно са големия гмурец (*Podiceps cristatus*), големия корморан (*Phalacrocorax carbo*), малката бяла (*Egretta garzetta*) и нощната чапла (*Nycticorax nycticorax*), орела рибар (*Pandion haliaetus*).

Община Хисаря се намира на територията на Държавно горско стопанство "Хисар" носи името на град Хисар, където се намира седалището му. На север то граничи с държавно горско стопанство "Карлово", на северо-запад - с държавно горско стопанство "Копривщица", на запад - с държавно горско стопанство "Панагюрище", на юг и югозапад - с държавно горско стопанство "Пловдив" и на изток - с държавно ловно стопанство "Чекерица". Територията на държавно горско стопанство "Хисар" се намира в Пловдивска област и обхваща община Хисар и община Калояново. То обхваща основно южните склонове на Същинска Средна гора и югозападните на Сърнена гора, но известна част от територията му представляват разкъсани и пръснати сред работни земи гори, разположени в равното Пловдивско поле. Държавното горско стопанство има неправилна форма с дължина от север на юг около 24 км и ширина от изток на запад около 46 км.

Общата площ на елементите от Националната екологична мрежа, включваща защитени природни територии, обявени или приведени в съответствие с изискванията на Закона за защитените територии и защитени зони, включени в НАТУРА 2000 и в съответствие със Закона за биологичното разнообразие за Община Хисаря е 33 844.09 ха.

В общината са обявени 4 защитени местности по Закона за защитените територии:

- ЗМ „БАРИКАДИТЕ” е обявена за „Историческо място” по Закона за защита на

природата със Заповед №77 от 03.02.1986 г. на КОПС. Прекатегоризация по ЗЗТ е извършена със Заповед № РД-332 от 31.03.2003 г. На МОС, обн. бр. 42/2003 на Държавен вестник. Заема площ от ха в землището село Старосел, Община Хисаря, Област Пловдив и град Копривщица, област София. Опазва вековна букова гора и характерен ландшафт с широколистни горски и ливадни съобщества. Стопанисва се и се охранява от ДГС – Хисар и ДГС – Копривщица, под контрола на РИОСВ – Пловдив и РИОСВ – София.

Режимът на дейности включва:

1. Забранява се паша на домашни животни;
2. Забранява се преследване на дивите животни, вземане на техните яйца и малките, разрушаване на гнездата или леговищата им;
3. Забранява се кастрене и повреждане на дървета;
4. Забранява се късане или изкореняване на растителността;
5. Забранява се разкриване на кариери, провеждане на минно-геоложки и други дейности, с които се поврежда или изменя както естественият облик на местността, така и водния и режим;
6. Забранява се извеждане на сечи освен отгледни и санитарни;
7. Забранява се строителство освен предвиденото в устройствения проект.

- **ЗМ „ГЕРЕНА”** е със Заповед № РД-933 от 28.12.2007 г на МОСВ. Заема площ от 1.08 ха в землището на село Паничери, Община Хисаря, Област Пловдив. Опазва местообитание на защитен животински вид - гнездова колония на сива чапла (*Ardea cinerea*), изградена в тополово насаждение, намиращо се в сервитута на напоителен канал.

Режим на дейности:

1. Забраняват се всякакви сечи с изключение на санитарни, извън размножителния период на сивата чапла (1 април - 30 юли);
2. Забранява се изкореняване и увреждане на дървесната растителност;
3. Забранява се строителство, с изключение ремонт на напоителния канал, извън размножителния период на сивата чапла (1 април - 30 юли);
4. Забранява се палене на огън.

До 2007 г. гнездовата чаплова колония е била изградена в короните на дванадесет защитени вековни дъбови дървета, намиращи се в ливадите под язовир „Герена”, с.Паничери. В последствие, след изсъхване на вековните дървета, чаплите изграждат гнездата си върху тополовите дървета до напоителен канал, поради което площта, в която е изградена новата чаплова колония е обявена за защитена местност. Сивата чапла, заради чиято гнездова колония е обявена защитената местност, е защитен животински вид съгласно Закона за биологичното разнообразие. Интерес представлява и гнездовата колония на испанско врабче (*Passer hispaniolensis*), също защитен вид, изградена между гнездата на чаплите.

- **ЗМ „ДЪБИТЕ-КОНСКА ПОЛЯНА”** е обявена със Заповед № 4526 от 17.11.1975 г.на МГОПС, публ. В ДВ бр. 98/1975 г. Заема площ от 292.4 ха в землището село Кръстевич, Община Хисаря, Област Пловдив.

Въведени са промени в режима на дейностите със Заповед № РД-279 от 02.04.2012 г. На МОСВ, обн. В Държавен вестник бр. 38/2012 и в площта - актуализация със Заповед № РД-279 от 02.04.2012 г. На МОСВ, обн. ДВ бр. 38/2012 г.

Опазва естествена дъбово-букова гора, с наличие на голям брой вековни дървета. Режимът на дейности включва:

1. Забранява се строителство;
2. Забранява се търсене, проучване и добив на подземни богатства;
3. Забранява се извеждане на сечи, с изключение на: отгледни, селекционни и санитарни;
4. Забранява се ловуване;
5. Забранява се паша и бивакуване на домашни животни;
6. Забранява се палене на огън извън определените за това места.

Доминиращи представители на херпетофауната са голямата крастава жаба (*Bufo bufo*) и зеленият гушер (*Lacerta viridis*). От установените 30 вида гнездящи птици най-често се срещат обикновена чинка (*Fringila coelebs*), кос (*Turdus merula*), червеношийка (*Erithacus rubecula*), голям синигер (*Parus major*), поен дрозд (*Turdus philomelus*), голям пъстър кълвач (*Picoides major*), имелов дрозд (*Turdus viscivorus*), беловрата мухоловка (*Muscicapa albicollis*) и градинска червеноопашка (*Phoenicurus phoenicurus*). В откритите терени като гнездящи се срещат горска чучулига (*Lullula arborea*) и горска бъбрица (*Anthus trivialis*).

- **ЗМ „ЧИВИРА”** е обявена със Заповед № 356 от 05.02.1966 г. на МГГП, публ. В ДВ бр. 30/1966 г. Заема площ от 88.49 ха в землищата на селата Кръстевич, община Хисаря и Каравелово, община Карлово, Област Пловдив.

Прекатегоризирана е със Заповед № РД-326 от 31.03.2003 г. на МОСВ, ДВ бр. 42/2003 г. Въведени са промени в режима на дейностите със Заповед № РД-934 на МОСВ от 28.12.2007 г., ДВ, бр. 9/2008 г. и в площта - актуализация със Заповед № РД-934 на МОСВ от 28.12.2007 г., ДВ, бр. 9/2008. Опазва вековна букова гора и характерен ландшафт с широколистни горски и ливадни съобщества.

Режим на дейности:

1. Забранява се извеждане на сечи, с изключение на санитарни;
2. Забранява се палене на огън;
3. Забранява се замърсяване с отпадъци;
4. Забранява се строителство;
5. Забранява се търсене, проучване и добив на подземни богатства.

Стопанисва се и се охранява от ДГС – Хисар и ДГС – Карлово, под контрола на РИОСВ – Пловдив.

Районът е богат на предложения за обявяване на обекти по европейската мрежа от защитени зони НАТУРА 2000, предназначена за защита на видове и местообитания, описани в приложенията на Директива 92/43/ЕЕС за опазване на природните местообитания и дивата флора и фауна и по Директива 79/409/ЕЕС за опазване на дивите птици.

Защитените зони по Директива 92/43/ЕЕС (за местообитанията) от Националната екологична мрежа, в частта ѝ за защитените зони по чл.6, ал.1, т.1 и 2 от ЗБР са:

- **ЗЗ „РЕКА ПЯСЪЧНИК”**, записана с идентификационен код BG0000444 и с площ от 1879.97 ха. Предмет на опазване са два типа местообитания, включени в Приложение 1 на Директива 92/43/ и в Приложение №1 на Закона за биологичното разнообразие и 17 вида с висок природозащитен статус – 5 безгръбначни, 2 риби, два вида земноводни, 4 влечуги и 6 вида бозайници.

Целите на опазване на защитената зона са:

1. Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.
2. Опазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.
3. Възстановяване при необходимост на на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

За територията на зоната има определени 2 типа горски местообитания, част от които попадат на територията на стопанството.

- **ЗЗ „ПОПИНЦИ”** (BG0001039) с площ от 20906.72 ха. Предмет на опазване са 15 типа местообитания, включени в Приложение 1 на Директива 92/43/ и в Приложение №1 на Закона за биологичното разнообразие, 8 безгръбначни, 2 риби, 2 вида земноводни, 3 вида влечуги и 9 вида бозайници.

Целите на опазване на защитената зона са:

1. Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

2. Опазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.

3. Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

За територията на зоната има определени 7 типа горски местообитания, част от които попадат на територията на стопанството.

- **ЗЗ „СРЕДНА ГОРА”** (BG0001389) с площ от 110373.64 ха. Предмет на опазване са 18 типа местообитания, включени в Приложение 1 на Директива 92/43/ и в Приложение №1 на Закона за биологичното разнообразие, два вида растения, 13 безгръбначни, 3 риби, 2 вида земноводни, 4 вида влечуги и 16 вида бозайници.

Целите на опазване на защитената зона са:

1. Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

2. Опазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.

3. Възстановяване при необходимост на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

За територията на зоната има определени 7 типа горски местообитания, част от които попадат на територията на стопанството.

Защитени зони по чл.6, ал.1, т.3 и 4 от Закона за биологичното разнообразие, изграждани по европейската програма Натура 2000, в частта ѝ за опазване на местообитанията на птиците по Директива 79/409/ЕЕС.

ЗЗ „СРЕДНА ГОРА” (BG0002054) с площ от 990 623,947 дка, обявена със Заповед № РД-273/30.03.2012 година на МОСВ (ДВ бр. 32/2012 г.). Предмет на опазване са 37 вида птици по чл. 6, ал.1, т.3 от Закона за биологичното разнообразие и 8 вида по чл. 6, ал.1, т.4.

Цели на обявяване:

1. Опазване и поддържане на местообитанията на посочените в т. 2 видове птици за постигане на тяхното благоприятно природозащитно състояние;

2. Възстановяване на местообитания на видове птици по т. 2, за които е необходимо подобряване на природозащитното им състояние.

Предмет на опазване (видове и местообитания):

1. Съгл. чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР: Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Бял щъркел (*Ciconia ciconia*), Осояд (*Pernis apivorus*), Орел змияр (*Circaetus gallicus*), Тръстиков блатар (*Circus aeruginosus*), Ливаден блатар (*Circus pygargus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Малък орел (*Hieraetus pennatus*), Късопръст ястреб (*Accipiter brevipes*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Царски орел (*Aquila heliaca*), Белошипа ветрушка (*Falco naumanni*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Планински кеклик (*Alectoris graeca*), Лещарка (*Bonasa bonasia*), Ливаден дърдавец (*Crex crex*), Бухал (*Bubo bubo*), Уралска улулица (*Strix uralensis*), Козодой (*Caprimulgus europaeus*), Земеродно рибарче (*Alcedo atthis*), Синявица (*Coracias garrulus*), Сив кълвач (*Picus canus*), Черен кълвач (*Dryocopus martius*), Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), Белогръб кълвач (*Dendrocopos leucotos*), Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*), Дебелоклюна чучулига (*Melanocorypha calandra*), Късопръста чучулига (*Calandrella brachydactyla*), Горска чучулига (*Lullula arborea*), Полска бърбрица (*Anthus campestris*), Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*), Черночела сврачка (*Lanius minor*),

Ястребогушо коприварче (*Sylvia nisoria*), Червеногуша мухоловка (*Ficedula parva*), Полубеловрата мухоловка (*Ficedula semitorquata*), Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*);

2. Съгл. чл. 6, ал. 1, т. 4 от ЗБР: Зеленоглава патица (*Anas platyrhynchos*), Голям ястреб (*Accipiter gentilis*), Малък ястреб (*Accipiter nisus*), Обикновен мишелов (*Buteo buteo*), Черношипа ветрушка (*Керкenez*) (*Falco tinnunculus*), Сокол орко (*Falco subbuteo*), Зеленоножка (*Gallinula chloropus*), Речен дъждосвирец (*Charadrius dubius*), Пчелояд (*Merops apiaster*).

Режим на дейности:

1. Забранява се премахването на характеристики на ландшафта (единични и групи дървета) при ползването на земеделските земи като такива;

2. Забранява се залесяването на пасища, ливади и мери, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;

3. Забранява се използването на пестициди и минерални торове в пасища и ливади.

ЗЗ „ЯЗОВИР ПЯСЪЧНИК” (BG0002010) с площ от 31 783,187 дка, обявена със Заповед № РД-574/08.09.2008 година на МОСВ (ДВ бр. 85/2008 г.). Предмет на опазване са 54 вида птици по чл. 6, ал.1, т.3 от Закона за биологичното разнообразие и 53 вида по чл. 6, ал.1, т.4.

Цели на обявяване:

1. Опазване и поддържане на местообитанията на посочените в т. 2 видове птици за постигане на тяхното благоприятно природозащитно състояние;

2. Възстановяване на местообитания на видове птици по т. 2, за които е необходимо подобряване на природозащитното им състояние.

Предмет на опазване (видове и местообитания):

1. Съгл. чл. 6, ал. 1, т. 3 от ЗБР: Черногуш гмуркач (*Gavia arctica*), Розов пеликан (*Pelecanus onocrotalus*), Къдроглав пеликан (*Pelecanus crispus*), Малък корморан (*Phalacrocorax pygmeus*), Голям воден бик (*Botaurus stellaris*), Малък воден бик (*Ixobrychus minutus*), Нощна чапла (*Nycticorax nycticorax*), Гривеста чапла (*Ardeola ralloides*), Малка бяла чапла (*Egretta garzetta*), Голяма бяла чапла (*Egretta alba*), Червена чапла (*Ardea purpurea*), Черен щъркел (*Ciconia nigra*), Бял щъркел (*Ciconia ciconia*), Блестящ ибис (*Plegadis falcinellus*), Лопатарка (*Platalea leucorodia*), Тундров лебед (*Cygnus columbianus*), Поен лебед (*Cygnus cygnus*), Малка белочела гъска (*Anser erythropus*), Белоока потапница (*Aythya nyroca*), Малък нирец (*Mergus albellus*), Червеногуша гъска (*Branta ruficollis*), Орел рибар (*Pandion haliaetus*), Осояд (*Pernis apivorus*), Черна каня (*Milvus migrans*), Морски орел (*Haliaeetus albicilla*), Орел змияр (*Circaetus gallicus*), Тръстиков блатар (*Circus aeruginosus*), Полски блатар (*Circus cyaneus*), Малък креслив орел (*Aquila pomarina*), Скален орел (*Aquila chrysaetos*), Белоопашат мишелов (*Buteo rufinus*), Вечерна ветрушка (*Falco vespertinus*), Малък сокол (*Falco columbarius*), Сокол скитник (*Falco peregrinus*), Саблеклюн (*Recurvirostra avosetta*), Турилик (*Burhinus oedicephalus*), Бойник (*Philomachus pugnax*), Малък горски водобегач (*Tringa glareola*), Тънкоклюн листоног (*Phalaropus lobatus*), Малка чайка (*Larus minutus*), Дългоклюна чайка (*Larus genei*), Речна рибарка (*Sterna hirundo*), Белобуза рибарка (*Chlidonias hybridus*), Черна рибарка (*Chlidonias niger*), Бухал (*Bubo bubo*), Блатна сова (*Asio flammeus*), Козодой (*Caprimulgus europaeus*), Земеродно рибарче (*Alcedo atthis*), Черен кълвач (*Dryocopus martius*), Среден пъстър кълвач (*Dendrocopos medius*), Сирийски пъстър кълвач (*Dendrocopos syriacus*), Горска чучулига (*Lullula arborea*), Полска бърбица (*Anthus campestris*), Червеногърба сврачка (*Lanius collurio*), Ястребогушо коприварче (*Sylvia nisoria*), Градинска овесарка (*Emberiza hortulana*);

2. Съгл. чл. 6, ал. 1, т. 4 от ЗБР: Малък гмурец (*Tachybaptus ruficollis*), Голям гмурец (*Podiceps cristatus*), Червеногуш гмурец (*Podiceps grisegena*), Черногуш гмурец (*Podiceps nigricollis*), Голям корморан (*Phalacrocorax carbo*), Сива чапла (*Ardea cinerea*), Ням лебед (*Cygnus olor*), Посевна гъска (*Anser fabalis*), Голяма белочела гъска (*Anser albifrons*), Сива гъска (*Anser anser*), Бял ангъч (*Tadorna tadorna*), Фиш (*Anas penelope*), Сива патица (*Anas strepera*), Зимно бърне (*Anas crecca*), Зеленоглава патица (*Anas platyrhynchos*), Шилоопашата патица (*Anas acuta*), Лятно бърне (*Anas querquedula*), Клопач (*Anas clypeata*), Червеноклюна потапница (*Netta rufina*), Кафявоглава потапница (*Aythya ferina*), Качулата потапница (*Aythya fuligula*), Звънарка

(*Bucephala clangula*), Обикновен мишелов (*Buteo buteo*), Черношипа ветрушка (*Керкenez*) (*Falco tinnunculus*), Зеленоножка (*Gallinula chloropus*), Лиска (*Fulica atra*), Речен дъждосвирец (*Charadrius dubius*), Сребриста булка (*Pluvialis squatarola*), Обикновена калугерица (*Vanellus vanellus*), Малък брегобегач (*Calidris minuta*), Сив брегобегач (*Calidris temminckii*), Кривоклюн брегобегач (*Calidris ferruginea*), Тъмногръд брегобегач (*Calidris alpina*), Малка бекасица (*Limnocyptes minimus*), Средна бекасица (*Gallinago gallinago*), Черноопашат крайбрежен бекас (*Limosa limosa*), Малък свирец (*Numenius phaeopus*), Голям свирец (*Numenius arquata*), Голям червеноног водобегач (*Tringa erythropus*), Малък червеноног водобегач (*Tringa totanus*), Малък зеленоног водобегач (*Tringa stagnatilis*), Голям зеленоног водобегач (*Tringa nebularia*), Голям горски водобегач (*Tringa ochropus*), Късокрил кюкавец (*Actitis hypoleucos*), Речна чайка (*Larus ridibundus*), Чайка буревестница (*Larus canus*), Малка черногърба чайка (*Larus fuscus*), Белокрыла рибарка (*Chlidonias leucopterus*), Жълтокрака чайка (*Larus cachinnans*), Пчелояд (*Merops apiaster*).

Режим на дейности:

1. Забранява се премахването на характеристики на ландшафта (синори, единични и групи дървета) при ползването на земеделските земи като такива;
2. Забранява се залесяването на ливади, пасища, както и превръщането им в обработваеми земи и трайни насаждения;
3. Забранява се подмяната на крайречните гори от местни дървесни видове с неместни такива на разстояние до 50 м от границите на водните обекти;
4. Забранява се извършването на сечи в култури от тополи без последващо залесяване;
5. Забранява се паленето на тръстикови масиви и крайбрежна растителност;
6. Забранява се косенето на тръстика в периода от 1 март до 15 август;
7. Забранява се отстраняването на водна и влаголюбива растителност в каналите, по бреговете и дигите на басейните през периода на гнездене от 1 март до 31 юли.

33 „РЕКА СТЯМА”, записана с идентификационен код BG0000429 и с площ от 4078.38 ха. Предмет на опазване са 5 типа местообитания, включени в Приложение 1 на Директива 92/43/ и в Приложение №1 на Закона за биологичното разнообразие и 34 вида с висок природозащитен статус – 7 безгръбначни, 4 риби, 3 вида земноводни, 4 влечуги и 17 вида бозайници.

Целите на опазване на защитената зона са:

1. Запазване площта на природните местообитания и местообитанията на видовете и техните популации, предмет на опазване в рамките на защитената зона.
2. Опазване на естественото състояние на природните местообитания и местообитанията на видове, предмет на опазване в рамките на защитената зона, включително и на естествения за тези местообитания видов състав, характерни видове и условия на средата.
3. Възстановяване при необходимост на на площта и естественото състояние на приоритетни природни местообитания и местообитания на видове, както и на популации на видовете, предмет на опазване в рамките на защитената зона.

За територията на зоната има определени 3 типа горски местообитания, част от които попадат на територията на стопанството.

По землища наличието на части от защитени зони е както следва:

Таблица 31: Площи от защитените зони по землища в община Хисаря

землище	защитени зони	Площ в землището (ха)	% на заетата площ от общината	% на заетата площ от защит. зона
Беловица	BG0000444 „Река Пясъчник”	31,35	0.057	1,67
Беловица	BG0002010 „Язовир Пясъчник”	907,35	1.64	28.55
Паничери	BG0000444 „Река Пясъчник”	0,47	0.000	0.02

Старосел	BG0000444 „Река Пясъчник”	31,6	0.057	1,67
Старосел	BG0001389 „Средна гора”	8589,22	15.55	8.17
Старосел	BG0002054 „Средна гора”	8483,42	15.36	8.56
Старосел	BG0002010 „Язовир Пясъчник”	122,98	0.22	3.86
Михилци	BG0000429 „Река Стряма”	354,01	0.64	0.68
Красново	BG0001039 „Попинци”	1336,74	2.42	6.39
Красново	BG0001389 „Средна гора”	1817,39	3.29	1.73
Красново	BG0002054 „Средна гора”	134,97	0.24	0.14
Кръстевич	BG0001039 „Попинци”	489.14	0.89	2.34
Кръстевич	BG0002054 „Средна гора”	1000,24	1.81	1.01
Кръстевич	BG0001389 „Средна гора”	3057,19	5.54	2.91
Мало Крушево	BG0001039 „Попинци”	114,46	0.21	0.55
Мътеница	BG0001389 „Средна гора”	1177,43	2.13	1.12
Хисаря	BG0002054 „Средна гора”	2477,43	4,49	2.50
Хисаря	BG0002054 „Средна гора”	961,69	1,74	0.10
Паничери	BG0002010 „Язовир Пясъчник”	1993,14	3.61	62.71

Източник: Доклад за екологична оценка на Общ устройствен план на община Хисаря

РИОСВ - Пловдив упражнява контрол за ограничаване на незаконната търговия с редки и защитени видове растения и животни. Периодични наблюдения се предвиждат върху популациите на застрашените и редки животни. Отчитат се местообитанията, тенденциите в числеността и плътността на находищата, регистрират се отрицателните въздействия. Сериозна заплаха за биоразнообразието представляват пожарите, неконтролираното събиране на ядливи гъби и билки, браконьерството и изсичането на горите за огрев, както и незаконния лов на дивеч. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението.

На територията на община Хисаря има богато биологично разнообразие, флора и фауна. За подобряване състоянието на околната среда и съхраняване на природните дадености е необходимо да се прилагат инициативи за повишаване екологичната култура на населението.

През 2015 г. е изготвен Доклад за определяне, управление и мониторинг на гори с висока консервационна стойност (ГВКС) за територията на ТП Държавно горско стопанство Хисар (ТП ДГС „Хисар”).

В района на ТП ДГС Хисар са установени следните растителни и животински видове под заплахата, включени в Червената книга на Република България, както следва:

Блатно кокиче (*Leucojum aestivum* L.) Сем. *Amaryllidaceae* – Кокичеви

Многогодишно луковично растение, високо до 65 cm. Листата са линейни, приосновно разположени, 2–6 на брой, широки 5–13 mm. Цветовете (3–7 на брой) са разположени на върха на стъблото с нееднакво дълги дръжки. Цветът е съставен от шест еднакви, бели, със зелени върхове, дълги 10-15 cm околоцветни листчета. Цъфти април май. Цветовете излъчват силна приятна миризма. Съдържа алкалоида "галантамин", от който се произвеждат различни лекарствени препарати. Среща се по влажни, сенчести места и покрай реки, както и във влажни лонгозни гори. Включено е в Червената книга на Н. Р. България с категория „рядък вид“.

Редки и застрашени животински видове, установени на територията на ТП ДГС “Хисар” :

1. Видра (*Lutra lutra*)

Снимка: N. Sloth (biopix.nl)

Обитава разнообразни сладководни басейни, предимно обрасли с гъста растителност или трудно достъпни скалисти брегове. Застрашен вид, включен в „Червена книга на България, том 2; Закон за биологичното разнообразие, Приложение II и III; Бернска конвенция, Приложение II; CITES, Приложение I; IUCN, категория уязвим.

ЗАПЛАХИ

Основни заплахи за видрата са унищожаването на крайбрежната растителност, силен антропогенен натиск и преследване в рибовъдни стопанства.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

Опазване на крайречната дървесна растителност по реките в ДГС, вкл. недопускане на мероприятия по прочистване на речните корита. Изгребване на инертен материал и корекции на реките. При идентифициране на обитаемо леговище да се минимизира безпокойството в съответния участък, като на по-малко от 100м от леговището да не се провеждат никакви мероприятия. Да се установят броя на наличните размножаващи се семейни групи от вида и да се извършва ежегоден мониторинг на числеността им. Могат да се ползват и следите, видровите пътечки и екскременти, като указание за присъствие на вида.

2. Черен Щъркел (*Ciconia nigra*)

Снимка: Добромир Добринов/Зелени Балкани

Вид включен в Червената книга на България т. 2 в категорията уязвим; Приложение II и III на ЗБР. Гнезди най - често в равнинни и планински широколистни гори, скални комплекси и проломи на реки.

ЗАПЛАХИ

Загуба на горски местообитания, преследване в рибни стопанства, замърсяване на влажните зони и урбанизация .

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

В отделите, в които е установена заета територия или гнездене на вида да не се извършват сечи както следва: за периода от 01.01 до 30.06 зоната е 500м, а от 01.07 до 31.12 зоната е 250м. Да се запазват старите дървета в широколистните гори, като предпоставка за гнездова база на вида. Предотвратяване на обезводняването на планинските реки. Ежегоден мониторинг на популацията на територията на стопанството. Установяване на точните координати на всяко сигурно гнездово находище.

3. Малък креслив орел (*Aquila pomarina*)

Видът е включен в Червената книга на България в категорията уязвим, Приложение II и III на ЗБР. Гнезди в широколистни и смесени гори в съседство с открити площи в които птиците ловуват. Гнезди основно на широколистни дървета на височина над 6м.

ЗАПЛАХИ

Загуба на подходящи местообитания. Развитие на инфраструктура и туризъм в гнездовите местообитания. Преследване и безпокойство от човека.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

Запазване на стари дървета в широколистните и смесени гори. Да не се допуска опожаряване на ливади и пасища. В отделите, в които е установен вида да не се допускат сечи както следва: за периода от 01.01 до 30.06 зоната е от 500м до 700м, а от 01.07 до 31.12 зоната е от 250м до 350м. Ежегоден мониторинг на популацията на територията на стопанството. Установяване на точните координати на всяко сигурно гнездово находище.

Допълнителни проучвания за присъствието на вида и в други части на ДГС. Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

4. Осояд (*Pernis apivorus*)

Уязвим вид, включен в „Червена книга на България, том 2 и в Приложение II и III на ЗБР. Обитава високостъблени широколистни и смесени гори, понякога и в иглолистни до 1700 м н.в.

ЗАПЛАХИ

Намаляването на старите гори и безпокойство. Използването на пестициди в селското и горско стопанство.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

В отделите, където са е установени двойки през гнездовия период, да се не се извеждат интензивни сечи – с интензивност над 10% .Ограничаване на ползването в затворените горски басейни. Около гнездата да не се провеждат сечи в радиус от 500 м през гнездовия период от 1.04 до 31.07. Извън този период зоната около гнездото в която не се водят сечи е с радиус не по-малък от 250 м. Опазване на старите клонести дървета, които предоставят гнездова база на вида. Да не се използват пестициди в горското стопанство в отделите в които попадат гнездовите и ловните територии на вида. Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

5. Голям ястреб (*Accipiter gentilis*)

Застрашен вид, включен в Червената книга на България; Приложение III на ЗБР. Обитава високостъблени, широколистни планински, равнинни и крайречни гори. Често гнезди и в иглолистни култури.

ЗАПЛАХИ

Загуба на местообитания, преследване от хора, изземване на яйца и малки с цел търговия.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Ограничаване на дърводобива и събирането на недървесни горски продукти в отделите и подотделите в които е установено гнездене. Спазване на забраната за отстрел на вида. При установено гнездене на вида да не се извеждат сечи в радиус от 300м от гнездото.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА МОНИТОРИНГ

Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

7. Малък ястреб (*Accipiter nisus*)

Включен в Червената книга на България том II; Приложение III на ЗБР.

Гнезди в гори и покрайнините им, от равнините почти до алпийският пояс.

ЗАПЛАХИ

Загуба на местообитания вследствие на обезлесяване на обширни територии. Преследване и безпокойство от човека.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ

Както и при големия ястреб. Ограничаване на дърводобива и събирането на недървесни горски продукти в отделите и подотделите, в които е установено гнездене. Спазване на забраната за отстрел на вида. При установено гнездене на вида да не се извеждат сечи в радиус от 250м от гнездото. Картиране на гнездовите находища и ежегоден мониторинг на състоянието им.

7. Черен кълвач (*Dryocopus martius*)

Среща се предимно в стари широколистни, смесени и иглолистни планински гори до горната им граница и сравнително по-рядко в равнинни гори. Рядък вид, включен в „Червена книга на България, том 2; Приложение II и III на ЗБР.

ЗАПЛАХИ

Изсичането на старите гори, конкуренция от други видове кълвачи, антропогенен натиск и загуба на хранителна база. Тясно специализиран вид към храна и местообитание.

ПРЕПОРЪКИ И УКАЗАНИЯ ЗА ОПАЗВАНЕ

Да се обособяват гори във фаза на старост в отдели в които видът е установен като гнездящ. Да се запазват старите хралупати дървета. Минимизиране на санитарните сечи в старите гори. Опазване на мравуняците на червената горска мравка.

3.4.2. Лечебни растения

Важна част от биоразнообразието на една територия са лечебните растения. Разнообразният релеф, геология и почви, специфичните микроклиматични условия и хилядолетната човешка дейност определят богатството и голямото разнообразие от видове растения, съобщества и природни местообитания на територията на България. Около 770 вида, или 19% от всички видове растения у нас, са лечебни. Повечето от тях, около 760 вида, са диворастващи. Около 250 от тях се ползват в големи количества за търговия и преработка. Останалите не са обект на икономически интерес, за сега, но за тяхното полезно действие има научни данни и практически доказателства.

Половината от всички лечебни видове у нас са многогодишни тревисти растения (глухарче, репей, тревист бъз, коприва, бял равнец, жълт кантарион, ружа, валериана, мента, лудо биле, живовляк, див чесън и др.). 20% са едногодишни растения (лайка, мак, синчец, очанка). 25% са храсти и дървета (върба, бреза, кестен, глог, шипка, трънка; хвойна, мащерка, малина, къпина, боровинка, смрадлика и др.) и най-малко, само 5%, са двугодишни тревисти растения (червен кантарион, пресечка, лечебна комунига).

С най-голям брой видове (над 30) се отличават следните семейства: Сложноцветни (лайка, бял трън, пелин, бял равнец), Устноцветни (исоп, котешка стъпка, маточина, мента, мащерка, босилек), Розови (роза, шапиче, шипка), Бобови (сминдух, гръмотрън, жаблек, глушина), Сенникови (бучиниш, копър, кориандър), Лютикови (кукуряк, повет, горицвет) и Кръстоцветни (лечебна поточарка, синап).

Лечебни са растения, които съдържат лековити (биологично активни) вещества и могат да бъдат използвани за получаване на билки и прилагани за лечение на редица заболявания. Билките са отделни морфологични части или цели растения, които в свежо или изсушено състояние са предназначени за лечебни и профилактични цели, за производство на лекарства, храни, козметика.

Съгласно разпоредбите на Закона за лечебните растения „билки за лични нужди“ са количества билки в свежо състояние, събрани от едно лице в рамките на един ден. За корени и коренища, каквито се събират от залиста, разрешеното количество за лични нужди е до 1 кг.

Община Хисаря, съвместно с ТП ДГС Хисар, РИОСВ гр. Пловдив и други обществени

организации трябва да организира контрола за опазване и устойчиво ползване на лечебните растения в контролираните територии.

Лечебните растения в естествените им находища трябва да се опазват от увреждане и унищожаване с цел осигуряване на устойчивото им ползване като част от естествения растителен генетичен фонд със сегашна или бъдеща ценност.

Опазването включва поддържането и съхраняването на екосистемите, съдържащи лечебни растения, на естествените им местообитания, както и поддържането и възстановяването на жизнеспособни популации от лечебни растения.

Съгласно разпоредбите на ЗЛР, изкупуването и/или първичната обработка на билки се извършва от билкозаготвителни пунктове.

В община Хисаря се срещат предимно следните лечебни растения:

Части от някои широко разпространени и пластични растителните видове се използват като лечебни и са включени в Закона за лечебните растения – коприва (*Urtica dioica*), синя жлъчка (*Cichorium inthybus*), мащерка (*Thymus sp.*), жълт кантарион (*Hypericum perforatum*), медицинска комунига (*Melilothus officinalis*), срамливче (*Orlaja grandiflora*), бял равнец (*Achillea millefolium*), лайка (*Chamomilla recutita*), бял оман (*Inula helenium*), белезникав очеболец (*Potentilla neglecta*), сребрист очеболец (*Potentilla argentea*), бръшлян (*Hedera helix*).... Срещани редки ресурсни видове са бодлив залист (*Ruscus aculeatus*), левурда /мечи лук/ (*Allium ursinum*), панчичева пищялка (*Angelica pančičii*), лудо биле (*Atropa belladonna*), лечебна иглика (*Primula veris*), лазаркиня (*Galium odoratum*), лечебен ранилист (*Stachys officinalis*), червен божур (*Paeonia peregrine*).

Интерес за населението и обект на събиране за лична употреба представляват следните билки: риган, мащерка, жълт кантарион, иглика, малина, капина, глог и шипка.

Община Хисаря има потенциал да развие предприятия за преработка на диворастващи плодове, билки и гъби.

Забележка: *Подробна информация за лечебните растения на територията на общината, дейностите и мерките за опазване на ресурсите и разнообразието им се съдържа в Приложение - 1 Раздел „Лечебни растения“ към настоящата Програма за опазване на околната среда на община Хисаря 2021-2027 г.*

3.4.3. Зелена система

Зелената система е предназначена да подобрява жизнената среда и облика на населените места, чрез поддържане на екологична, рекреативна, естетическа и защитно-мелиоративна функции. Тя играе важна роля за градската околна среда, санитарно-хигиенните условия на живеене и свързания с това здравен статус на населението.

Зелената система включва следните категории зелени площи:

- Обществени паркове и градини;
- Специализирани паркове и градини;
- Санитарно-защитни озеленяване;
- Транспортно озеленяване;
- Озеленяване за ограничени ползване;

Те имат следните по-важни социални и екологични функции: рекреационни (задоволяват потребностите от спорт и отдих; естетически и ландшафтно-естетически; биоклиматични – приток на свеж чист въздух от крайградските зони, подобряване на микроклиматичните характеристики на средата; мелиоративни – преразпределение на повърхностния и подземен отток на водите; екологични – предотвратяване миграцията на замърсителите от урбанистичните дейности и транспорта, продуцират кислород, поглъщат част от вредните газове и праха, блокират миграцията на тежките метали (от транспорта и промишлеността) в почвата и околната среда.

Местата за отдих и зелена система включват градинки и паркове в общинския център и кметствата, които са приоритетно оформени пред сградите с обществено предназначение.

Зелените структури в санитарно-защитното озеленяване са с основно екологично предназначение – ветрозащитни пояси, озеленени крайречни сервитути, озеленени дерета и оврази, санитарно-защитни пояси, транспортно озеленяване.

Деретата и овразите на територията на община Хисаря в голямата си част са обраснали с естествена местна влаголюбива растителност. Санитарно-защитни пояси има на определени места в общината, покрай по главните пътища. Транспортното озеленяване включва зеленината и уличните дървета по протежението на главните и второстепенни улици. Нормативно озеленяването на урбанизираните територии се определя в Закона за устройство на територията, Закона за опазване на околната среда, Наредба №7 за правила и нормативи за устройство на отделните видове територии и устройствени зони на Министерството на регионалното развитие и благоустройството и Наредба №1 за опазване на озеленените площи и декоративната растителност на бившето Министерство на териториалното развитие и строителството.

Основа на зелената система са озеленените площи, предназначени за широко обществено ползване – паркове, градини, улично озеленяване, извънселищни паркове и лесопаркове, представляващи публична собственост. Допълващи зелената система са озеленените площи за ограничено обществено ползване в имотите за жилищни, вилни, обществени, производствени, курортни и спортни сгради и комплекси, както и озеленените площи с друго специфично предназначение – гробищни паркове и защитни насаждения. Системата на зелените площи в населеното място представлява взаимно съгласувано разполагане на различните видове зелени и свободни площи с цел да се осигурят най-благоприятни хигиенни условия, декоративни ефекти и създаване на условия за отдих на населението.

Зелената система включва следните структурни елементи: тревни площи, декоративна растителност, алеи, площадки и архитектурни декоративни елементи и съоръжения.

Озеленяването влияе на температурата, относителната влажност, скоростта на движение на въздуха; върху подобряване на химичния състав на въздуха, намаляване на праха в него, както и на намаляването на шума в градската среда.

Озеленените площи за широко обществено ползване и площите със специфично предназначение са публична собственост на държавата и общините.

Зелените системи и озеленените площи се устройват в съответствие с одобрените общи и подробни устройствени планове на урбанизираните територии и подробни устройствени планове за парковете и градините, като се спазват правилата и нормативите в наредбата.

Най-важна роля за градската околна среда, санитарно-хигиенните условия на живеене и свързания с това здравен статус на населението на община Хисаря има зелената система. Зелената система включва следните категории зелени площи:

- Обществени паркове и градини;
- Специализирани паркове и градини;
- Санитарно-защитни озеленяване;
- Транспортно озеленяване;
- Озеленяване за ограничени ползване.

Те имат следните по-важни социални и екологични функции: рекреационни (задоволяват потребностите от спорт и отдих; естетически и ландшафтно-естетически; биоклиматични – приток на свеж чист въздух от крайградските зони, подобряване на микроклиматичните характеристики на средата; мелиоративни – преразпределение на повърхностния и подземен отток на водите; екологични – предотвратяване миграцията на замърсителите от урбанистичните дейности и транспорта, продуцират кислород, поглъщат част от вредните газове и праха, блокират миграцията на тежките метали (от транспорта и промишлеността) в почвата и околната среда.

Местата за отдих и зелена система включват градини и паркове в общинския център и кметствата. На територията на Община Хисар в регулацията на населените места изградените

паркове и градини за широко обществено ползване и уличните зелени площи заемат 470 дка площ, от които в гр. Хисар – 286,5 дка. В гр. Хисар има създадени и около 400 дка зелени площи за ограничено обществено ползване в санаториумите, почивните станции и хотелските бази.

Предвидените по застроителен и регулационен план зелени площи в по – голямата си част са реализирани. Неусвоени са само значителни части в кв. Веригово и кв. Момина баня. Парковете са с твърде богат и разнообразен дървесен и храстов състав – ясен, явор, кедър, чинар, липа, кипарис, ела, бор, магнолия и др. В парковете има интересни архитектурни елементи, водопийни павильони, скулптурни фигури, детски площадки, летен театър.

Град Хисаря разполага с множество озеленени площи с обща площ 285,5 дка.

Парковете публична общинска собственост в гр. Хисаря са:

- Парк “Мир и дружба” с площ 102 000 м²,
- Парк “Момина сълза” с площ 54 000 м²
- Парк “Момина баня” с площ 97 000 м²
- Парк “Централен” с площ 3 700 м²
- Парк “Клюнка” с площ 18 800 м²
- Парк “Нов център” с площ 10 000 м².

В останалите населени места в общината с по-значителна площ са парковете в село Паничери, с. Старосел. с. Красново / Красноовски бани/, Беловица, Поради ежегодно извършващата се санитарна сеч е необходимо периодически залесяване с подходящи видове.

ИЗВОДИ:

Предвидените по застроителен и регулационен план зелени площи в по-голямата си част са изпълнени. Наложително е да се реши проблемът с напояването на парковете и зелените площи. Недостиг на финансови средства за поддържане на зелените площи. Чести нарушения в парковете и озеленените площи, изразяващи се в чупене на пейки, чупене на върховете на младите дървета, кършене на храсти, чупене на осветителни тела.

Към категорията специализирани паркове и градини попадат гробищните паркове във населените места.

Зелените структури в санитарно-защитното озеленяване са с основно екологично предназначение – ветрозащитни пояси, озеленени крайречни сервитути, озеленени дерета и оврази, санитарно-защитни пояси, транспортно озеленяване.

Деретата и овразите в голямата си част са обраснали с естествена местна влаголюбива растителност. Санитарно-защитни пояси има на определени места в общината, покрай по главните пътища. Транспортното озеленяване включва зеленината и уличните дървета по протежението на главните и второстепенни улици.

4. Анализ по фактори на въздействие върху околната среда

4.1. Отпадъци

4.1.1. Генерирани битови отпадъци

Един от основните фактори, оказващи въздействие върху качеството на околната среда са отпадъците. Нарастващото им количество крие рискове от замърсяване на въздуха, водите, почвите и застрашава човешкото здраве и живот. Образуваните от жизнената дейност на хората, производството и търговията различни видове отпадъци, налагат предприемането на мерки за намаляване на общото им количество, повторната им употреба и увеличаване рециклирането и оползотворяването им. Същевременно с развитието на технологиите за третиране на отпадъци, все повече се разширяват възможностите за използването на отпадъците като алтернативен суровинен и енергиен източник и намаляване на количеството, предназначено за депониране.

Закона за управление на отпадъците /ЗУО/ разделя отпадъците по видове, както следва:

- битови;
- производствени;
- опасни;
- строителни;

- биоразградими;
- масово разпространени.

Общинските власти играят важна роля в изпълнението на политиката по отношение опазване на околната среда, подобряване и развитие на инфраструктурата за третиране на отпадъци, чрез сключването на договори и в това отношение основните им функции включват:

- осигуряване на съдове за съхраняване на битовите отпадъци;
- събиране на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за обезвреждането им;
- почистване на уличните платна, тротоарите, площадките, алеите и поддържане на зелените площи и други територии предназначени за обществено ползване;
- избора на площадки, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови и строителни отпадъци или на други инсталации или съоръжения за обезвреждане на битови или строителни отпадъци, чрез включването в регионална система;
- разделно събиране на битови отпадъци, включително отпадъци от опаковки, като определя местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране и сортиране на отпадъците от опаковки, чрез организация по оползотворяване;
- организирането и прилагане на системата за разделно събиране и съхранение на излезли от употреба моторни превозни средства с фирми получили разрешение от МОСВ;
- предотвратяването на изхвърлянето на отпадъци на неразрешени за това места и/или създаване на незаконни сметища, чрез контрол от длъжностни лица;
- определяне на места за поставяне на негодни за употреба батерии.

Битови отпадъци

Съгласно Допълнителните разпоредби на ЗУО **битови отпадъци** са „отпадъците от домакинствата” и „подобни на отпадъците от домакинствата” (това са отпадъците, образувани от домакинствата, и отпадъците, образувани от фирми и други организации, които по своя характер и състав са сравними с отпадъците от домакинствата, с изключение на производствените отпадъци и отпадъците от селското и горското стопанство).

Процесите, свързани с формиране, събиране, извозване, депониране и друго обезвреждане на отпадъците, са в пряка зависимост от развитието и организацията на стопанската дейност, демографските особености на района и от природните условия, в които се осъществява човешкият живот. Битовите отпадъци се формират от жизнената дейност на хората. Количеството и съставът им зависят от:

- Мястото на образуване;
- Стандарта на живот на населението и неговата култура;
- Степен на благоустроеност на населените места;
- Начин на отопление;
- Други фактори.

Като се изхожда от административно-териториалната и социално-икономическа характеристика на община Хисаря, основните източници на ТБО се явяват:

- Домакинствата;
- Промислените предприятия;
- Търговски и обслужващи обекти.

В община Хисаря има добре изградена и успешно функционираща система за сметосъбиране и сметоизвозване, която обхваща 100% от населението на града и селата.

Основният поток отпадък е смесеният битов отпадък с код 20.03.01.

Община Хисаря е член на Регионално сдружение за управление на отпадъците - Карлово. Смесените битови отпадъци от територията на община Хисаря се извозват на Регионално депо

за неопасни битови отпадъци гр. Карлово, съгласно сключен договор с Община Карлово. Сметосъбирането и сметоизвозването в дванадесетте населени места се осъществява със съдове тип „бобър”, а в гр. Хисаря със съдове тип „Мева” - 110 л и съдове тип „Бобър.

Таблица 32: Разпределение на контейнерите по населени места

Населено място	Бр. бобри
гр.Хисар-централна гр.част	244
М.баня,Миромир,Веригово	118
ОБЩО ЗА гр. ХИСАРЯ	362
с.Михилци	27
с.Черничево	25
с.Ст.Железаре	34
с.Красново	66
с.М. Крушево	16
с.Беловица	35
с.Ново Железаре	23
с. Старосел	88
с.Мътеница	15
с.Кръстевич	30
с.Паничери	55
Общо за селата	414
ОБЩ БРОЙ КОНТЕЙНЕРИ	776

Източник: Община Хисаря

Съдовете за твърди битови отпадъци, които по настоящем са разположени на територията на община Хисаря във всички населени места са собственост на общината. Битовите отпадъци се извозват по утвърден график – както следва

- два пъти месечно в селата;
- веднъж седмично в града и кварталите му.
- За централна градска част – три пъти седмично

Механизацията, с която разполага предприятието за извършване на услугата по сметосъбиране и сметоизвозване и поддържането на чистотата на обществените места се състои от три сметосъбиращи автомобили, трактор ТК 80, ремарке и контейнеровоз.

Таблица 33: Справка за автомобилите, обслужващи дейност „чистота и сметосъбиране”

Вид на техниката	Брой	Година на първа регистрация
Сметосъбирачна кола		
- МАН	1	1999г.
- Мерцедес	1	2001г.
- Мерцедес	1	1987г.
Трактор ТК 80	1	1986г.
Ремарке	1	1988г.
Контейнеровоз ГАЗ 53	1	1987г.

Източник: Община Хисаря

Наличната техника е недостатъчна и морално остаряла. За да се обезпечи нормалното и ефективно функциониране на дейността трябва да се предприемат действия по закупуване на нова съвременна техника, с по-добри параметри за компресиране на отпадъка и с интегрирана динамична система за отчитане нетното тегло на отпадъка /кантарна везна на шутунга/ за работа с кофи от 120 до 1100 л. Недостатък на тази смесена система (по отношение на вида на използваните съдове) е струпването на големи количества отпадъци на места, предназначени за обществено ползване и невъзможността да се упражнява ефективен контрол по отношение на изхвърлените, неразрешени, видове отпадъци, както и да се противодейства при увреждане на самите съдове. Груповите съдове, разположени на обществени места влошават облика им и

създават предпоставка за рискове от различно естество за населението и околната среда: санитарно-хигиенни, пожар, взривове, разливи на опасни вещества и др.

Община Хисаря е въвела система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, като е сключила договор с Организация по оползотворяване (ООп) на отпадъци от опаковки – „Екопак България” АД. До 2017 година съдове за разделно събиране са били поставени само в общинския център -91 контейнери тип „Иглу” – 28 за хартия и картон, 32 за пластмаса, 31 броя за стъкло с вместимост:

- Сини контейнери тип „Иглу” – обем 1500л.
- Жълти контейнери тип „Иглу” – обем 1500л.
- Зелени контейнери тип „Иглу” – обем 1500л.
- Разположението им е по натоварени точки в града и подлежи на промяна според нуждите на гражданите на Хисаря.

През 2017 г. Община Хисаря е пристъпила към разширение на системата за разделно събиране на отпадъци, като са поставени контейнери тип „Иглу”- 6 броя в с. Старосел, в с. Старо Железаре – 3 броя и в с. Паничери- 6 броя. Осигурените съдове изпълняват минималните заложен параметри на системата съгласно нормативните изисквания на Наредбата за опаковките и отпадъците от опаковки и общата им вместимост е 159 000 литра.

Количества образувани отпадъци

Твърди битови отпадъци

Изследвания за морфологичния състав на ТБО е извършен през 2019 година за всички общини на територията на страната. Видът и начинът на застрояване и съответно начинът на отопление оказват съществено влияние върху количествата и състава на отпадъците. Независимо, че условното деление на населението според големината на населеното място в известна степен отчита вида на застрояване, доколкото делът на жилищните комплекси с високо строителство е по-голям в градовете, допълнителното разделяне на населението според вида на застрояване позволява да бъдат отчетени разликите в рамките на отделното населено място. За целите на изследване на морфологичния състав се обособяват следните групи:

- Отпадъци, образувани от районите с многофамилни сгради);
- Отпадъци от райони с ниско застрояване – еднофамилни къщи.

Генерираните на територията на община Хисаря твърди битови отпадъци се Депонират на Регионално депо за неопасни отпадъци – Карлово.

Таблица 34: Количество на общо обработени битови отпадъци в община Хисаря за периода 2015-2019

Година	население	Общо обработени БО (т.)	Директно депонирани БО (т.)	Предварително третиран БО (т.)	Предадени за рециклирани (т.)	норма на натрупване в кг/ж
2015	11631	5008	4941	54	14	430,5735
2016	11455	5218	5209	0	9	455,5216
2017	11198	5315	5192	105	18	474,6383
2018	10933	5240	5177	43	20	479,2829
2019	10737	4833	3921	890	22	450,1257
		458,0284				

Източник: НСИ и за 2019 г. данни депо Карлово и Община Хисар

Важен показател за управление на отпадъците е **нормата на натрупване на отпадъците**, представена като количеството на образуваните битови отпадъци за година на човек от населението.

Анализът показва, че през последните две години 2018 и 2019 г. количеството на общия битов отпадък незначително намалява. Увеличава се количеството на предварително третиран

отпадък и намалява дялът на директно депонирания битов отпадък. Нормата на натрупване на жител варира през годините, като през последната година се забелязва тенденция към намаляване. *Нормата на натрупване на отпадъците в община Хисаря за 2019 г. е 450 кг./ж/г., което е с 29 кг. /човек/ на година по-малко спрямо 2018 г.* Съгласно референтната норма на натрупване на отпадъци за населени места от 3 000 до 25 000 жители, определена с Методиката за определяне на морфологичния състав на битовите отпадъци на МОСВ от 2019 г., препоръчителната средногодишна норма за човек от населението е 295,5 кг., следователно нормата за община Хисаря е по-висока от допустимите стойности...

Нормата на натрупване на отпадъци на човек от населението в общината през последните години е над допустимите референтни стойности. Населението на общината намалява с 7% за периода 2015-2019 г., но годишната норма на натрупване на отпадъци на човек от населението се увеличава. Това се дължи на променящите се потребителски навици и начин на живот на домакинствата и на дейността на промишлени предприятия, търговски обекти и заведения. За редуциране обема на депонираните количества е препоръчително увеличаване дела на разделно събраните рециклируеми отпадъци, въвеждане на практики за компостиране на зелените и био-разградими отпадъци, осигуряване на възможности за отделно събиране и извозване на отпадъците от твърдо гориво през отоплителния сезон, на строителните отпадъци при ремонти и други мерки.

Морфологичният състав е характеристика, изразяваща количеството на отделните фракции (хартия, хранителни отпадъци, пластмаси, текстил, стъкло, метали и др.), изразено в процент, спрямо общото количество на отпадъците. Консуматорските и потребителски навици на населението в различните сезони на годината влияят върху състава на генерираните отпадъци и резултатите от анализите зависят от годишния сезон. Поради това, изследванията при определяне на морфологичния състав на отпадъците се извършват така, че да бъдат обхванати 4-те годишни сезона (зима, пролет, лято и есен). Целта е да се отчете сезонната неравномерност и колебанията в състава на отпадъците.

Последният актуален анализ на морфологичния състав на отпадъците, генерирани на територията на община Хисаря е извършен през 2019 г. в рамките на проект: „Определяне на морфологичния състав на отпадъците в България“, финансиран от Българо-Швейцарската програма за сътрудничество, чрез ПУДООС.

Данните от Доклада за морфологичния анализ за състава на събраните, извозени и депонираните от територията на община Хисаря на Регионално депо Карлово за смесени битови отпадъци са представени в следващата таблица:

Таблица 35: Морфологичен анализ на отпадъците на община Хисаря

Вид отпадък	Количество смесен отпадък на година т/год	Разделно Събран Отпадък на година т/год	Общ Отпадък на Година т/год	Общ Отпадък на Година %
Хранителни	553,08	0,00	553,08	10.36%
Хартия	123,77	1,52	125,28	2.35%
Картон	138,61	1,52	140,13	2.62%
Пластмаса	155,4	2,5	157,9	2.96%
Текстил	89,69	0,00	86,69	1.68%
Гума	24,9	0,00	24,9	0.47%
Кожа	47,88	0,00	47,88	0.90%
Градински	1194,54	0,00	1194,54	22.37%
Дървесни	116,12	0,00	116,12	2.17%
Стъкло	229,89	0,00	229,89	4.31%

Метали	84,18	18,46	102,64	1.92%
Инертни > 4 см	673,95	0,00	673,95	12.62%
Опасни	58,81	0,00	58,81	1.10%
Други	423,19	0,00	423,19	7.93%
Ситна фракция < 4 см	1401,38	0,00	1401,38	26.25%
Общо	5 315.39	23,99	5339,38	100.00%

Сравнявайки състава на генерираните отпадъци в община Хисаря с референтните стойности, можем да направим извода, че два вида отпадъка превишават допустимите норми. Това са: градинските и опасните отпадъци. Останалите фракции отпадъци в морфологичния състав са в стойности близки до референтните

Най-голям относителен дял в битовите отпадъци на общината имат фракциите „градински отпадъци“ – 22,37 %, в това число растения, растителни остатъци, окапали листа, трева и др.; „хранителни“ – 10.36%. Рециклируемите отпадъци имат 14,6 % относителен дял, в това число - хартия и картон, пластмаса, метали и стъкло. От този вид отпадъци най-високо е процентното съдържание на стъклото – 4,31 %, следвано от пластмасата – 2,96%, картона – 2,62%, хартия – 2,35 % и метали – 1,92%.. Процента на отпадъците от фракция „други“ е средно – 7,93 %, което показва, че в контейнерите за битова смет се изхвърлят и неопределими отпадъци, които допринасят за „омърсяване и омокряне“ на пробите и довеждат до невъзможност да се идентифицира произхода на отпадъка.

Във връзка с изчисленията, които общините ще правят и ще трябва да доказват пред МОСВ за изпълнение на целите за рециклиране и оползотворяване на битовите отпадъци, те са задължени на определена периодичност да извършват морфологичен анализ на битовите си отпадъци. Съгласно нормативните разпоредби на Чл. 8, ал. 3 от Наредбата за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградимите отпадъци, Приета с ПМС № 20 от 25.01.2017 г., Обн. ДВ. бр.11 от 31 Януари 2017 г., Кметовете на общините извършват на всеки 5 години морфологичен анализ на състава и количеството на битовите отпадъци, образувани на територията на съответната община, съгласно Методика, утвърдена със Заповед на Министъра на околната среда и водите. Препоръчителният срок за изготвяне на следващ морфологичен анализ на отпадъците, образувани на територията на общината е през 2024 година.

В град Хисаря е въведена система за разделно събиране на отпадъци от опаковки, но не всички граждани използват по предназначение цветните контейнери за хартия, стъкло и пластмаса. Това води до висок относителен дял на депонираните на регионалното депо рециклируеми отпадъци.

Отпадъци от опаковки

Разделно събраните отпадъци от опаковки се транспортират до площадка за сортиране. Събраните отпадъци се сортират на отпадъци от опаковки и отпадъци, които не са опаковки. Следва сортиране на годни и негодни за рециклиране, като годните за рециклиране отпадъци от опаковки се сортират по вид и материал. Общо събрани отпадъци от опаковки за периода 2017 – 2019 г. е 51 тона, от които са отсортирани 42 тона отпадъци. По данни на „Екопак България“ АД за 2018 и 2019 година са отсортирани следните количества отпадъци от опаковки по видове в тона:

За 2018 година:

стъкло – 9,4 тона

хартия и картон – 5,4 тона

пластмаса и метал – 3,02 тона

За 2019 година:

стъкло – 8,0 тона
хартия и картон – 10,3 тона
пластмаса и метал – 3,8 тона

Биоразградими отпадъци

Относителният дял на „биоразградимите отпадъци“ в общия поток битов отпадък за община Хисаря е около 23%.

Анализите показват, че в община Хисаря има добри предпоставки за въвеждане на разделно събиране на отпадъци с биологичен произход и съответното им оползотворяване чрез компостиране. Поради големия дял на биоразградимите отпадъци, подходящи за компостиране прилагането на ефективна система за разделното им събиране ще доведе до съществено намаляване на разходите за транспортиране и обезвреждането на смесените битови отпадъци на Регионалното депо. Предвид специфичния характер на отпадъците, образувани на територията на общината и значителното участие на зелените, градински и селскостопански отпадъци, образувани от домакинствата и генерирани при косенето на парковите зони в града, както и с оглед изпълнение на целите за разделното събиране и оползотворяване на битовите биоотпадъци община Хисаря е предприела необходимите действия за изграждане на компостираща инсталация.

Община Хисаря изпълнява проект за изграждане на компостираща инсталация за разделно третиране на отпадъци, събирани от домакинствата, градинките и обществените паркове. Целта е да се намали количеството депонирани зелени и биоразградими отпадъци чрез въвеждане на система за разделното им събиране, рециклиране и оползотворяване до получаване на качествен краен продукт – компост, който е богат на хумус и може да се предлага самостоятелно на пазара.

Проектът се финансира по Оперативна програма „Околна среда 2014-2020 г.“ и е на обща стойност от 3 373 246.45 лв. с ДДС, от които Безвъзмездна финансова помощ от Европейския фонд за регионално развитие на Европейския съюз в размер на 2 154 708.54 лв., национално съфинансиране – 380 242.69 лв., и собствения принос на бенефициента, в т.ч. разходи за ДДС – 838 295.22 лв. До края на април 2021 г. в землището на село Михилци, местността Дивовец, се очаква да бъде изградена компостираща инсталация на площ от 10 000 м² и годишен капацитет за третиране на 2 900 тона отпадък. Достъпът до площадката ще се осъществява по третокласен път 642, след което се отклонява по стария път за Карлово.

Избраната технология по проекта е вид инсталация за открито компостиране, която включва системи за компостиране в покрити с чергила редове с улеи и принудителна аерация. Самата инсталация включва: приемна зона за постъпилия зелен отпадък, площадка за съхраняване на разделно събрания биоразградим отпадък от домакинствата, зони за дробене и хомогенизиране, за компостиране и за доузряване, както и на зона за съхранение на готовия продукт „компост“. За оборудване на компостиращата инсталация, както и за организиране на разделното събиране на биоразградимия отпадък ще бъдат доставени и монтирани: мобилен шредер, челен товарач, ситова машина и 2 броя камиони с каросерия за събиране на зелени отпадъци.

Строителни отпадъци

Необходимо е да се предприемат мерки за осигуряване селективното разделяне на отпадъците на мястото на образуване и изграждането и функционирането на надеждна система и съоръжения за депониране и рециклиране на строителни отпадъци в община Хисаря. На територията на общината няма изградено депо или площадка за депониране на строителни отпадъци и не съществува система за организирано събиране и последваща повторна употреба на този вид отпадък. По тази причина липсват и точни данни за вида и количеството на образуваните строителни отпадъци през последните години.

За експлоатацията на регионалните депа са издадени съответните комплексни разрешителни (КР), по реда на Глава седма, раздел II от Закона за опазване на околната среда. В

издадените КР на Регионалните депа за отпадъци в страната е разрешено приемането за депониране на битови, производствени и строителни отпадъци. Допълнително в КР е разрешено на операторите на депата да приемат следните отпадъци (основно строителни) за извършване на дейности по тяхното оползотворяване: 27 - 17 01 01 Бетон; - 17 01 02 Тухли; -17 01 03 Керемиди, плочки, фаянсови и керамични изделия; - 17 01 07 Смеси от бетон, тухли, керемиди, плочки, фаянсови и керамични изделия, различни от упоменатите в 17 01 06; - 17 05 04 Почва и камъни, различни от упоменатите в 17 05 03; - 17 05 06 Изкопани земни маси, различни от упоменатите в 17 05 05; - 20 02 02 Почва и камъни.

Оползотворяването на подходящи фракции от посочените отпадъците включват основно дейности, свързани с подравняване и запръстяване на отделните пластове натрупани отпадъци (дневните работни участъци) в клетките за неопасни отпадъци при експлоатацията на съответното регионално депо. В повечето случаи, при постъпване на ОСР на депата, същите се използват за уплътняване и запръстяване на отпадъчното тяло, формирано от битовите отпадъци. Част от ОСР, постъпващи от строителни фирми и инвеститори могат да се използват от операторите като материали за укрепване на вътрешните обслужващи пътища на територията на депата. С използването на инертни ОСР като бетон, тухли, керемиди, плочки, керамични изделия, почва и камъни за запръстяване на натрупаните в депото битови отпадъци се допринася за ограничаване на: - емисиите от миризми и прах от депото; - разнасяните от вятъра отпадъци; - запалванията на отпадъците в депото.

Правилното регулиране на дейностите, свързани със строителните отпадъци и контрола върху тях са регламентирани със Закона за управление на отпадъците, Наредбата за управление на строителните отпадъци и за влагане на рециклирани строителни материали, съответно с общинска наредба за управление на отпадъците. В бъдеще общината ще може да получава надеждни данни в случаите, когато извършва процедурите за одобрение на плановите за управление на строителните отпадъци и инвестиционните проекти, както и при проверката на документите с които възложителите на строителството доказват изпълнението на целите за рециклиране на строителни отпадъци.

Към момента, управлението на строителните отпадъци, образувани от домакинствата на територията на община Хисаря, е организирано чрез използване услугите на фирма „Вис строй 1 „, ЕООД, град Пловдив, бул. „6-ти септември” № 152 А, притежаваща необходимите документи за извършване на тази дейност. Всеки гражданин може да се възползва от услугата, чрез предварителна заявка до общината или директно до фирмата, предлагаща услугата. Предвижда се да бъдат разположени контейнери тип „лодка” на предварително определени места на територията на гр. Хисаря от фирма „Вис строй 1 „, ЕООД, град Пловдив, за събиране на строителни отпадъци, които ще бъдат обслужвани от същата фирма

Образуваните строителни отпадъци на територията на община Хисаря са предимно от юридически лица от строителна дейност. Незначителна част от тях са формирани от физически лица вследствие на ремонтни дейности. Много често, населението събира смесено строителните отпадъци с битовите. Отпадъците от строителство и ремонти: камъни, тухли, бетон, гипс и др. заемат незначителен дял в морфологичния състав на отпадъците в община Хисаря – около 17% средногодишно. Отчитайки факта, че не малка част от сградният фонд в малките населени места от общината е амортизиран, пътната и улични мрежи се нуждаят от ремонти, можем да предположим, че новото строителство и обновяването неминуемо ще доведе до генериране на по-големи количества земни маси и строителни отпадъци. Необходимо е да се предприемат мерки за осигуряване селективното разделяне на отпадъците на мястото на образуване и изграждането и функционирането на съоръжения за рециклиране на строителни отпадъци, с цел тяхното оползотворяване.

Производствени и Опасни отпадъци

Управлението на производствените отпадъци е задължение на лицата, които ги образуват. Регионалното сдружение за управление на отпадъците за регион Карлово е определило цена за депониране на производствени отпадъци на територията на регионално депо

за неопасни отпадъци–Карлово (изискване на чл.26,ал.1, т.9 ЗУО). Поради липса на подходящи съоръжения за оползотворяване на производствени отпадъци на територията на общината най-често производствените отпадъци, които нямат опасни свойства, се подлагат на обезвреждане посредством депониране на регионалното депо.

Община Хисаря има подписан договор № Р-13/02.10.2019г. с Община Съединение, където по проект „Пилотни модели за екологосъобразно събиране и временно съхранение на опасни битови отпадъци” по Българо-швейцарската програма за сътрудничество е изграден МАЛЪК ПИЛОТЕН ЦЕНТЪР – СЪЕДИНЕНИЕ, с местоположение УПИ II-000384 в землището на гр. Съединение. Чрез мобилен пункт и съгласно утвърден график ще се организира събирането на опасни битови отпадъци от домакинствата и предаването им за последващо оползотворяване/обезвреждане на опасни битови отпадъци, генерирани на територията на Община Хисаря.

Специфични потоци отпадъци

За разделно събиране на ИУЕЕО, Община Хисаря има сключен договор с организация за оползотворяване «ЕЛТЕХРЕСУРС» АД с предмет на договора организиране на система за разделно събиране, транспортиране, съхраняване и предаване за предварително третиране с цел последващо оползотворяване и/или обезвреждане на излязло от употреба електрическо и електронно оборудване /ИУЕЕО/.

В община Хисаря няма регистрирани площадки за дейности с отпадъци от ИУМПС, ИУЕЕО, НУБА, отработени масла и отпадъчни нефтопродукти и излезли от употреба гуми. На територията на общината функционират няколко частни фирми, притежаващи разрешителни за извършване на разкомплектоване на излезли от употреба моторни превозни средства.

Третирането на утайки от ПСОВ е задължение на съответните оператори. На територията на община Хисаря оператор на ПСОВ Хисаря е ВиК ЕООД Пловдив.

Утайките от дейността на ПСОВ и мерките за управление на утайките се изпълняват в съответствие с разработената Програма за управление на утайките на ПСОВ – Хисаря. На територията на пречиствателната станция има определени места и съдове за съхранение на различните видове утайки, отпадъци от механично стъпало и отработено масло от поддръжка на съоръженията.

Утайките от градската пречиствателна станция за отпадни води към настоящия момент се депонират на Регионалното депо.

За добро управление на утайките е необходимо предприемане на следните мерки:

- Проучване на възможностите и избор на конкретен метод на третиране на утайките в общината;
- Ограничаване на количествата депонирани утайки на Регионално депо – Карлово, с цел удължаване периода на експлоатация на клетките и намаляване количеството на парникови газове.

Предотвратяване и намаляване на риска от стари замърсявания с отпадъци

На територията на община Хисаря продължава да е актуален проблемът с периодичното образуване на нерегламентирани сметища и замърсени площи от неконтролирано изхвърляне на битови, градински и животински отпадъци. Установяването на незаконни сметища на територията на общината се извършва от служители на администрацията, от кметовете и кметски наместници на селата, както и след проверка на подаден сигнал от граждани. Локални сметища възникват предимно в покрайнините на населените места, дерета, около изоставени пътища, в горски и полски имоти, които са извън регулационните граници на населените места.

Възникването на такива замърсявания не е ритмично, а причинителите им най-често не могат да бъдат установени. Изхвърлените отпадъци по своя характер са смесени битови, отпадъци от ремонтни дейности и строителни отпадъци, покъщнина, излязло от употреба електрическо и електронно оборудване, гуми и др. След установяване на всяко възникнало незаконно замърсяване, общинска администрация и кметовете на села предприемат действия по тяхното навременно отстраняване и почистване.

Всички нерегламентирани стари сметища са закрити. Добре организираната система за сметосъбиране и сметоизвозване и ефективния контрол водят до значително намаляване на броя на инцидентните локални замърсявания. При установяване на нови нерегламентирани сметища се предприемат незабавни мерки по отстраняването им. Преустановена е експлоатацията на Общинското депо за ТБО в с. Михилци и се търсят средства за неговата техническа и биологична рекултивация.

4.2. Шум

Шумът е от основните неблагоприятни фактори, водещи до акустичен дискомфорт в околната среда. Вредното въздействие зависи от вида му и пораждащите го условия. Произходът на шума се определя от видовете дейности, при които той е генериран. В градска територия се различават промишлен (производствен), транспортен, шум от строителство и битов шум. В зависимост от характера (постоянен, периодично, повтарящ се, прекъснат), честотния спектър и интензивността на шума, а така също и продължителността на експозиция, въздействието му е по-малко или повече вредно. Основният аспект на вредното въздействие на шума, разгледан в настояща програма е свързан с влиянието му върху човешкия организъм и здраве. Високите шумови нива влияят върху слуховия апарат на човека, психическото и нервно състояние на личността, имунната система, обмяната на веществата, сърдечно-съдовата система и др. Подлежащите на контрол обекти са източниците на шум, намиращи се в промишлени зони, жилищни зони и в близост до жилищни зони. Приоритетни са тези, които се намират в жилищни зони, с цел да се предотврати дискомфорта през различните части на денонощието и вредните ефекти от шума върху здравето на населението. (псл. изм. и доп.).

Основни причини за повишаване нивото на шума в населените места се явява както строителството, така и обусловеното от него увеличаване на потока на товарните автомобили, амортизираната пътна настилка, остарелият транспортен парк на голяма част от населението, увеличеният брой дизелови автомобили.

Съгласно Закона за защита от шума в околната среда, РИОСВ – Пловдив контролира единствено промишлени източници на шум в околната среда, с цел спазване на нормите за нива на шум в съответните зони и територии, както и в най-близките места за въздействие. Задължение за провеждане на собствен мониторинг на шум в околната среда и представяне в РИОСВ на резултатите от тях, имат единствено предприятията с издадени комплексни разрешителни по смисъла на Закона за опазване на околната среда.

Шумът е комплекс от звуци, които действат неблагоприятно върху човешкия организъм. Минималната звукова енергия, която при човека е в състояние да предизвика слухово възприятие, се нарича долен слухов праг и се означава с 0 децибела. Най- горната граница, при която човек възприема звука като болка, се нарича горен слухов праг или праг на болката и отговаря на сила на звука от 130 децибела при 1000 херца честота. Освен сила звукът се характеризира и с височина /честота/. Човешкото ухо може да възприема звуци с честота от 16 до 20 хиляди херца. Едно трептене в секунда е 1 херц. Съгласно Закона за защита от шума в околната среда той е нежелан или вреден външен звук, причинен от човешка дейност, в това число шумът, излъчван от транспортните средства от автомобилния, железопътния, водния и въздушния транспорт, от инсталации и съоръжения на промишлеността, и от локални източници на шум. Шумът и вибрациите по своето хигиенно значение са на едно от първите места сред неблагоприятно действащите фактори в работната и околна среда. Границите стойности на нивата на шум за различните територии и урбанизирани зони в зависимост от предназначението им за дневен, вечерен и нощен период, са регламентирани в Наредба №6 от 26.06.2006 г. за показателите за шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт през различните части на денонощието, граничните стойности на показателите за шум в околната среда, методите за оценка на стойностите по показателите за шум и на вредните ефекти от шума върху здравето.

Шумовата обстановка на територията на Община Хисаря се формира от следните източници:

- дейности от битов характер и селскостопанска дейност в жилищните територии;

- селскостопанска дейност в стопанските дворове, оранжерийни комплекси и в рамките на землището на Общината;
- транзитно преминаващия автомобилен и ЖП транспорт по направления Пловдив – Карлово, Пловдив - Хисар, автомобилния транспорт, движещ се по общинските пътища както и по улици на населени места.
- лошо качество на пътна и улична настилка
- остарял автомобилен парк

В личните стопанства, жителите на общината използват малогабаритна селскостопанска техника и механизация като мото- култиватори, помпи, мелещи, режещи и пробивни машини. Използват се също и ръчни ударни (чукове, брадви) и режещи (циркуляри, ъглошлийфи) универсални инструменти при индивидуално извършване на ремонти и строителство в домакинства. Характерно за жилищните райони е движението на МПС по локални улици и маневрирането при влизане и излизане от гаражи и др. Шумът, генериран от тези дейности, е с различен характер - тонален, импулсен, а понякога и смесен с широк спектър на честота. Най-често не е постоянен или с кратък период и повтаряемост - проявява се главно през светлата част на деня, при работа на външни източници.

Съвременното селскостопанство широко прилага механизирани дейности. Специализирани машини и инструменти в обработката на почвата и отглеждането на растенията се задвижват основно от двигатели с вътрешно горение. Високите мощности на тези машини са причина за значителните нива на шумовите емисии. Излъчваният шум е широколенов, с променливо ниво, разпространяващ се сред голяма територия, дълготраен по действие в рамките на деня, но непостоянен, с малка повтаряемост в годишен мащаб.

Съгласно разпоредбите на Закона за защита от шума в околната среда "шум в околната среда" - е нежелан или вреден външен звук, причинен от човешка дейност, в това число шумът, излъчван от транспортните средства от автомобилния, железопътния, водния и въздушния транспорт, от инсталации и съоръжения на промишлеността, и от локални източници на шум. Министърът на околната среда и водите, директорите на РИОСВ и упълномощени от тях длъжностни лица осъществяват превантивен, текущ и последващ контрол върху шума, излъчван от инсталациите и съоръженията от промишлеността.

РИОСВ - Пловдив контролира шума в околната среда от дейността на около 100 промишлени инсталации и съоръжения. Приоритетно са проверявани промишлени източници, емитери на шум в околната среда, разположени в жилищни зони или в близост до тях, с цел избягване, предотвратяване или намаляване на шумовото натоварване в урбанизираните територии.

Не са получавани жалби и сигнали, свързани с излъчвания от промишлените източници шум в околната среда. На територията на общината няма агломерации, железопътни линии и пътища, определени като такива в Закона за защита от шума в околната среда. Съществуващите шосейни и железопътни артерии не могат да бъдат класифицирани като силно натоварени и не представляват сериозен проблем по отношение на шумовото натоварване на околната среда.

Източник на шумово натоварване е и жп транспорта. По електрифицираната железопътната линия Пловдив-Хисаря се движат шест пътнически влака.

Съществуващите шосейни и железопътни артерии в общината не могат да бъдат класифицирани като силно натоварени и не представляват сериозен проблем по отношение на шумовото натоварване на околната среда. По предоставените ни данни от АПИ в най-натоварения участък на територията са общината – път от РПМ II-64 от км 11+600 до км 15 + 800 за 2015 година са отчетени общо 6 417 МПС - 4244 леки автомобили, 217 БУС –а, 1032 лекотоварни, 583 среднотоварни и 282 товарни автомобили, както и 435 ТИР.

РИОСВ и РЗИ в град Пловдив контролират шумовото натоварване съответно на околната и жизнената среда от различните видове източници и в рамките на своята компетентност. През последната година не са получавани жалби и сигнали, свързани с излъчвания от промишлените източници шум в околната среда.

Според годишния доклад за състоянието на околната среда на РИОСВ Пловдив през 2019 година в общината основните източници на шум са свързани с вътрешно селищния автомобилен и ЖП транспорт, както и различните дейности на населението с промишлен характер, работилници, търговски обекти и др. За част от територията на град Хисаря (курортно селище) са валидни повишени изисквания за шумозащита.

4.3. Здравно-хигиенни аспекти на околната среда

Състоянието на средата се определя от измененията настъпили в основните нейни параметри, следствие от човешката дейност – замърсяване на атмосферата, водите и почвите с производствени и битови вредности от дейността на транспорта, акустично натоварване на средата, йонизиращи и нейонизиращи лъчения, проблемите с третирането на отпадъците.

Основните проблеми, резултат от антропогенната дейност са:

- Високите нива на шума – резултат от функционирането на транспорта и отделни точкови източници
- Замърсяването на атмосферата от линейни (транспорт) и точкови (производствени и битови) източници.
- Йонизиращи и не йонизиращи лъчени.

Разкритите екологични проблеми в голяма степен се дължат на:

- Преминаване на производствения сектор към по-евтини технологии за снабдяване с топлоенергия, съпроводени с по-високи емисии в атмосферния въздух.
- Липса на финансови средства в производствения сектор за опазване качеството на атмосферния въздух.
- Липса на финансови средства за осъществяване на инфраструктурни и благоустройствени проекти за опазване качеството на атмосферния въздух
- Продължаващ процес на подценяване на ролята на зелената система и хаотичното усвояване на земеделски земи за производствени нужди.

Посочени са зони и/или обекти със специфичен хигиенно-охранителен статут. Към тази категория се отнасят зони, които по силата на съответни наредби, следва да бъдат взети под внимание в процеса на планиране. Зоните и обектите със специфичен санитарно-охранителен статут са всички водоснабдителни съоръжения за питейно-битово водоснабдяване, помпените станции за канални води, ПСОВ, гробищни паркове, депа за отпадъците, кариерите, автосервиси, автогари, гари и летища и много други.

Здравно-хигиенни рискове съществуват и в местата, където обитава предимно население от ромски произход, които имат недостатъчно ефективни водопровод и канализация, инфраструктура, изградени типови постройки и възможности за поддържане на необходимата хигиена. Съществуват реални инфекциозни рискове (вирусен хепатит, морбили и др.), също така стоят на преден план и проблемите с битовите отпадъци и по-специално нерегламентираното им изхвърляне, което може да засегне и живеещото в съседство население. Здравен проблем представлява замърсяването на атмосферния въздух в жилищните зони с дразнещи газове - азотни и серни диоксиди, вещества с общо системен токсичен ефект. Значение имат замърсителите със сензибилизиращо действие (органични частици, алдехиди, феноли, сажди и катрани).

Естественят радиационен гама-фон е физична характеристика на околната среда и представлява полето на гама-лъчите, в което се намират всички живи организми на Земята. Източници на това йонизиращо лъчение са вторичното космично лъчение и естествените радионуклиди, намиращи се в атмосферния въздух, почвите, водите, храните и човешкото тяло. Измерваната величина е мощност на дозата на гама-фона и е специфична за всеки пункт, област, регион.

Данните за мощността на дозата гама-лъчение за страната се получават в реално време от 27 постоянни мониторингови станции на Националната автоматизирана система за непрекъснат

контрол на радиационния гама-фон (НАСНКРГФ), администрирана от Изпълнителната агенция по околна среда (ИАОС).

Автоматизираната система осигурява оперативна информация в случай на инцидентно повишаване на радиационния фон, както при ядрена авария на територията на страната ни, така и при трансграничен пренос на радиоактивно замърсяване. Системата обезпечава с данни в реално време Аварийния център на Агенцията за ядрено регулиране и Главна Дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението” към Министерството на вътрешните работи, с което се осигурява възможност, в случай на радиационна авария, да се приложат своевременно подходящи мерки за защита на населението и околната среда.

Програмата на Регионална Лаборатория - Пловдив за радиологичен мониторинг на околната среда през 2017 г. за област Пловдив включва 44 пункта с необработваеми терени, от които 30 броя фонове и 14 броя в района на обекти потенциални замърсители. Мониторинговите пунктове за почви в община Хисар са пунктове: Хисар, Кръстевич

Измерените в пунктовете стойности на мощност на еквивалентната доза през 2017 г. са в интервал $0,15 \mu\text{Sv/h} - 0,28 \mu\text{Sv/h}$.

В Регионална лаборатория - Пловдив се извършва пробонабор, подготовка и гама – спектрометричен анализ на пробите от почва. Определя се съдържанието на естествените радионуклиди U-238, Ra-226, Th-232, K-40, Pb-210 и техногенния радионуклид Cs-137.

Измерените специфични активности на радионуклидите в почвените проби от фонове пунктове в Пловдивска област са в диапазони съответно за: U-238($29 \text{ Bq/kg} \div 185 \text{ Bq/kg}$); Ra-226($29 \text{ Bq/kg} \div 116 \text{ Bq/kg}$); Th-232($27 \text{ Bq/kg} \div 108 \text{ Bq/kg}$); K-40($477 \text{ Bq/kg} \div 1052 \text{ Bq/kg}$).

Определените през 2017 г. специфични активности на техногенния радионуклид Cs-137 са в интервала $0,5 \text{ Bq/kg} - 121 \text{ Bq/kg}$.

Цялата информация от наблюдаваните гама фон, и специфични активности на проби от почви и аерозоли се вписва своевременно в националната база данни.

От изпълнението на Програмата за радиологичен мониторинг на околната среда за периода 2017 – 2019 г. в Пловдивска област и получените резултати следва, че не са наблюдавани повишавания на специфичните активности на естествени и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух на област Пловдив и стойностите са сходни с измерените през предходните години.

Радиационният гама фон в областта е в границите на характерните за областта, наблюдавани и в предишни периоди фонове стойности.

Определените специфични активности на радионуклиди в почвите от пунктовете на територията на Пловдивска област са в естествения за страната фонов диапазон.

ИЗВОДИ :

- Акустичната обстановка във всички селища на община Хисаря е благоприятна. Периодичното движение на МПС-та не може да се приеме за друга освен като обичайна характеристика на шума, съобразно вида на двигателя им.
- Рисков фактор е евентуалното възникване на точкови източници на шум под формата на работилници или ателиета за услуги в рамките на регулация, генериращи шум над пределнодопустимите норми.
- Радиационният гама фон в областта, в частност и в община Хисаря е в границите на характерните за страната фонове стойности.
- Не са наблюдавани повишавания на специфичните активности на естествени и техногенни радионуклиди в атмосферния въздух.

5. Управленски и финансови фактори

5.1. Структура на управлението на дейности, свързани с ОС

Отговорните лица по управлението на дейностите, свързани с околната среда са: Общинския съвет, Кмета на общината, Кметове на населени места и Кметски наместници, както и специалистите по екология и опазване на околната среда от Общинската администрация.

Кметът на общината е едноличен орган на изпълнителната власт. В своята дейност кметът на общината се ръководи от законите, от актовете на общински съвет и от решенията на населението. Кметът упражнява общо ръководство и контрол на общинската администрация и представлява общината. Той е първостепенен разпоредител с бюджетни средства. Кметът на общината назначава за срока на мандата си заместник-кметове, в съответствие с одобрената структура на общинската администрация, които подпомагат кмета при осъществяване на дейността му. Кметът на общината определя със заповед заместник - кмет, който да изпълнява функциите му при негово отсъствие от общината.

Към функциите на кметовете и кметските наместници в селата спадат: упражняване на контрол за законосъобразното използване и отговаряне за поддържането, охраната и опазването на общинската собственост на територията на населеното място; подпомагат воденето на регистъра на населението и регистрите по гражданското състояние и предоставят свързаните с тях административни услуги на населението в населеното място, изпращат актуална информация на държавните и общински органи и др.

Общинската администрация подпомагат кмета при осъществяване на правомощията му и извършва дейности по административно обслужване на гражданите и юридическите лица.

Правата и задълженията на Кмета на общината, свързани с опазването на околната среда са регламентирани от националното екологично законодателство.

Съгласно Закона за опазване на околната среда, кметът има следните задължения:

- да информира населението за състоянието на околната среда;
- да разработва и контролира заедно с другите органи планове за ликвидиране на последствията от аварийни и залпови замърсявания на територията на общината;
- да организира управлението на отпадъци на територията на общината;
 - да контролира изграждането, поддържането и правилната експлоатация на пречиствателните станции за отпадъчни води в урбанизираните територии;
 - да организира и контролира чистотата, поддържането, опазването и разширяването на селищните зелени системи в населените места и крайселищните територии, както и опазването на биологичното разнообразие, на ландшафта и на природното и културното наследство в тях;
 - да определя и оповестява публично лицата, отговорни за поддържането на чистотата на улиците, тротоарите и други места за обществено ползване на територията на населените места, и да контролира изпълнението на техните задължения;
 - да организира дейността на създадени с решение на общинския съвет екоинспекции, включително на обществени начала, които имат право да съставят актове за установяване на административни нарушения;
 - да определя длъжностните лица, които могат да съставят актове за установяване на административните нарушения по Закона за опазване на околната среда;
 - да определя лицата в общинската администрация, притежаващи необходимата професионална квалификация за осъществяване на дейностите по управление на околната среда.

Кметът на общината може да възлага изпълнението на изброените функции на кметовете на кметствата в общината.

Кметът на общината организира управлението на дейностите по отпадъците, образувани на нейна територия, съобразно изискванията на Закона за управление на отпадъците и общинската наредба за управление на дейностите по отпадъците.

Съгласно Закона за управление на отпадъците, кметът на общината отговаря за:

- осигуряването на съдове за съхраняване на битовите отпадъци - контейнери, кофи и други;

- събирането на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за обезвреждането им;
- почистването на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване;
- избора на площадка, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови и строителни отпадъци или на други инсталации или съоръжения за обезвреждане на битови или строителни отпадъци;
- разделното събиране на битови отпадъци, включително отпадъци от опаковки, като определя местата за разполагане на необходимите елементи на системата за разделно събиране и сортиране на отпадъците от опаковки;
- организирането и прилагането на система за разделно събиране на излезлите от употреба луминесцентни и други лампи, съдържащи живак;
- организирането на дейността по събирането и съхраняването на излезли от употреба моторни превозни средства на площадките за временно съхраняване;
- предотвратяване изхвърлянето на отпадъци на неразрешени за това места и/или създаването на незаконни сметища;
- определянето на места за смяна на отработени моторни масла и информиране на обществеността за това;
- определянето на места за поставяне на съдове за събиране на негодни за употреба батерии.

Функциите на Общинския съвет са:

- да определя размера на такса „битови отпадъци” и таксата за поддържане чистотата на териториите за обществено ползване по Закона за местните данъци и такси;
- да приема Програма за опазване на околната среда на общината и всяка последваща актуализация;
- да контролира изпълнението на програмата и ежегодното внасянето на отчети по изпълнението ѝ от кмета на общината;
- да приема наредби, касаещи управлението на околната среда на общината и др.

Кметът е длъжен да разработва и изпълнява Програма за опазване на околната среда и Програма за управление на отпадъците на територията на общината. Ежегодно в срок до 31 март, Кметът представя в Областна администрация – Пловдив и РИОСВ – Пловдив отчет за изпълнение на двете програми.

Защитата от шума в околната среда е уредена, чрез Закона за защита от шума, според който Кметът на общината е длъжен:

- да упражнява контрол по спазване на Закона;
- да организира и регулира движението на автомобилния транспорт;
- при необходимост от извършване на иземвания на нивото на шум, контролът се осъществява съвместно с РЗИ.

Съгласно Закона за водите, Кметът на общината е длъжен:

- да осъществява контрол при изграждането, поддържането и правилната експлоатация на канализационните мрежи на битовите отпадни води;
- изграждането и поддържането на водопроводните мрежи, изграждането и регистрацията на кладенците за индивидуално ползване.

Съгласно Закона за лечебните растения Кмета на общината:

- организира изпълнението на дейностите с лечебните растения;
- издава позволителни за бране на билки от земи общинска собственост.

Дейност „Чистота, озеленяване, строителство и ремонт” е общинско предприятие към Община Хисаря. Дейността, която обхваща и изпълнява е свързана с сметосъбиране и сметоизвозване на цялата селищна система на територия на общината, поддържане на чистота, поддържане на съществуващите паркови зони и градски стадион на територията на град Хисаря, дейности свързани с ниско строителство както и ремонт и изграждане на общински

сгради и съоръжения, ремонт и поддръжка на мрежата на уличното осветление. В предприятието работят около 120 човека, като съвместно с Община Хисаря и Бюрото по труда през активния период чрез различни програми се осигуряват допълнителни работни места.. В общинска администрация Хисаря ангажирани с дейности свързани с екологията са: кмет, заместник кмет, кметовете на населените места и служители в отдел „Териториално, селищно устройство и екология“ и отдел „Европейски проекти, в който на щат е назначен един Главен специалист „Опазване на околната среда“.

Към Общински съвет Хисаря функционира постоянна комисия по устройство на територията, инфраструктура, благоустрояване и околна среда състояща се от 5 общински съветници.

Отговорните служители организират и контролират дейностите свързани с опазването на околната среда, поддържането на чистотата на населените места, сметосъбирането и сметоизвозването, състоянието на депата, поддържането на зелените площи, изпълнението на предписания и указания от РИОСВ, МОСВ, БДУВ и други. Те участват активно в разработването, кандидатстването и изпълнението на общински проекти в областта на околната среда, финансирани от различни източници.

За повишаване на професионалната квалификация и качествените характеристики на служителите, ангажирани с управлението на отпадъците, се препоръчва включването им в дейности за повишаване на професионалната квалификация и осигуряване на посещения на семинари, специализирани курсове и обучения.

Материално-техническата и информационна обезпеченост на персонала, пряко ангажиран с изпълнение на функциите, е достатъчна и не е необходимо да се предвиждат мерки в тази насока.

В Община Хисаря се изпълняват в пълен обхват правомощията и отговорностите на кмета и общинската администрация, съгласно законовите разпоредби за опазване на околната среда. Създадена е позиция по опазване на околната среда (еколог), която се изпълнява от правоспособен и опитен общински служител. Нивото на работа е много добро, предвид ограничените човешки ресурси и предоставения технически капацитет, но с разпределението на функциите в общинската администрация е натоварен само един отговорен служител – еколог.

Контролните функции по дейностите за опазване на околната среда и управление на отпадъците в рамките на общината имат кмета на общината, специалистите от общинската администрация, а конкретно по населени места кметовете на населените места.

5.2. Сътрудничество с други институции и организации

При осъществяване на дейностите, свързани с опазване на околната среда Общинска администрация Хисаря работи съвместно с РИОСВ – Пловдив, Басейнова дирекция ИБР и РЗИ – гр. Пловдив. Извършват се периодични измервания и мониторинг на замърсяванията на компонентите на околната среда на територията на общината.

За извършване на контролна дейност в общината са упълномощени освен компетентните служители и кметовете на кметствата. Актовете се съставят от еколозите или експерти по опазване на околна среда на Общината, от представители на РИОСВ – Пловдив, за замърсени терени и неправомерно изхвърляне на отпадъци и за нарушения на наредбите, приети от Общинския съвет - Хисаря.

Контролната дейност, свързана с налагането на санкции се извършва от длъжностни лица в общинска администрация и инспекторите от РИОСВ.

Контролната дейност може да бъде подобрена чрез:

- Подобряване на координацията между контролните органи на различно подчинение;
- Създаване на адекватен контролен инспекторат в общината, увеличаване на броя на служителите в него;
- Осигуряване на автомобил за контролната дейност;

- Провеждане на обучения по Закона за управление на отпадъците за контролната дейност на общината;
- Провеждане на обучение по изискванията за съставяне на констативни протоколи и наказателни постановления;
- Максимално използване на възможностите на НПО да участват и да подпомагат контролната дейност на инспекторите за подобряване на уменията и подходите за налагане на глоби и санкции, както и за популяризиране на непрекъснато променящото се законодателство.

Община Хисаря следва да си сътрудничи по проблемите на опазване на околната среда със съседните общини: Стрелча, Копревщица, Карлово, Калояново и Съединение.

За решаване на проблемите по управление на отпадъците Община Хисаря работи в тясно сътрудничество с останалите общини, членове на Регионално сдружение за управление на отпадъците – регион Карлово, което обхваща общините: Карлово, Калояново, Хисаря, Сопот и Брезово.

За решаване на проблемите на околната среда общинската администрация трябва да си сътрудничи с всички фирми, бизнес организации и граждани на нейната територия.

- С „ВиК“ дружеството за получаване на:
 - разрешение за задоволяване на битовите и производствени нужди – водовземане от градската водопроводна мрежа;
 - разрешителни за заустване на производствени отпадъчни води в градската ПСОВ и емисионни норми за отпадъчните води;
- По проблемите на околната среда и здравния статус на населението община Хисаря поддържа информационен обмен и е партньор със следните регионални органи на централни ведомства:
 - РИОСВ – Пловдив;
 - ИАОС и РЛ Пловдив към ИАОС;
 - РЗИ – Пловдив към МЗ;
 - „Басейнова дирекция“ - „Източнобеломорски район“ - Пловдив;
 - Областна администрация – Пловдив;
 - „Областна дирекция земеделие и гори“ – Пловдив, към МЗГ;
 - Отдел „Статистически изследвания - Пловдив“ към НСИ;
 - Регионална дирекция „Пожарна безопасност и защита на населението“ – Пловдив.
 - Областна дирекция по безопасност на храните – Пловдив и др.

5.3. Общински бюджет и финансиране на дейностите по ОС

Програмата за опазване на околната среда се реализира чрез средства от общинския бюджет и европейски оперативни програми за финансиране.

Средствата от общинския бюджет се събират от такса битови отпадъци и се разходват, съгласно ежегодно приемана План - сметка за приходите и разходите за извършване на услугите по събирането, извозването и обезвреждането в депа за битовите отпадъци, както и поддържането на чистотата на териториите за обществено ползване в населените места на територията на Община Хисаря.

През 2019 година след анализ на собствените си приходи и с оглед увеличения размер на разходните отговорности Община Хисаря, счита за целесъобразно да увеличи собствените си приходи и Общинския съвет е приел и утвърдил план - сметка по населени места за приходите от такса „Битови отпадъци“ и разходите за дейностите „Чистота, сметосъбиране и сметоизвозване, проучване, проектиране, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депа за битови отпадъци, включително отчисленията по чл. 60 и 64 от ЗУО и почистване на териториите предназначени за обществено ползване за 2020 г.

Таксата за битови отпадъци се определя като промил върху данъчната оценка на недвижимите имоти на физическите лица и промил върху по-високата стойност между

данъчната оценка и отчетната стойност на недвижимите имоти на юридическите лица по смисъла на чл.21 от ЗМДТ. Разпределението на промила за 2019 г. е представен в Таблица 36.

Таблица 36: Справка за разпределение на компонентите на промила за ТБО за 2019 г.

Дейност	Физически Лица	Юридически лица
по чл. 66, ал.1 т. 2 от ЗМДТ за събиране, включително разделно на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за третирането им	6,95 ‰	4,35 ‰
по чл. 66, ал.1 т. 4 почистване на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване	1,05 ‰	1,05 ‰

Източник: Община Хисаря

Към 31.10.2019 г. (за 10 – те месеца на 2019г.) са събрани средства в размер на 794 624лв. от Такса битов отпадък или 73,48% изпълнение на План – сметката от 2019 г., която е в размер на 1 081 367 лв.

Събраните средства от такса битов отпадък през 2019 г. и преходния остатък на средства от 2018 г. към 31.10.2019 г. са в размер на **839 343 лв.**

Разплатените разходи за дейността към 31.10.2019 г. възлизат на **835 262,27 лв.**, в т.ч.

- Разходи за заплати и други възнаграждения и плащания на персонала нает по трудови правоотношения – 286 160 лв. *(в т.ч. заплати до м.9 2019 г. включително, изплатени през м.10 2019 г.)*
- Разходи за задължителни осигурителни вноски от работодател – 55 538 лв. *(в т.ч. осигуровки до м.9 2019 г. включително, изплатени през м.10 2019 г.)*
- Издръжка, включително депониране и сепариране – 278 277 лв. *(до м.8 2019 г., включително)*
- Платени данъци, такси и други – 7 701 лв.
- За отчисления по ЗУО – 183 675 лв. *(до м.8 2019 г., включително)*
- За внесен ДДС – 23 911,27 лв. *(до м.8 2019 г., включително)*

Последната приета от Общински съвет гр. Хисаря План-сметка е за 2019 г.

Нарастването на таксите през последните години е **драстично**.

Размерите на таксите по ЗУО са посочени на база действащата нормативна уредба към момента на подготовка на предложението.

Планираните разходи по План – сметката за ТБО за 2020 г. са в размер на 1 411 880 лв. Същите са разпределени по населените места на база извозеното количество отпадъци по кантарни бележки от населените места през 2019 г.

Таблица 37: Разходи за ТБО на община Хисаря за 2020 г.

№	Дейности	Сума/лв.
I.	Общо разходи за дейността, в т.ч.	1 411 880
1.	Разходи за осигуряване на съдове за съхраняване на битовите отпадъци – контейнери, кофи и други	30 000
2.	Разходи за събиране, включително разделно на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за третирането им	409 184
3.	проучване, проектиране, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови отпадъци или други инсталации или съоръжения за обезвреждане, рециклиране и оползотворяване на битови отпадъци, включително отчисленията по чл. 60 и 64 от Закона за управление на отпадъците	605 000

4.	Разходи за почистване на уличните платна, площадите, алеите, парковете и другите територии от населените места, предназначени за обществено ползване	367 696
----	--	---------

Източник: Община Хисаря

В план – сметката е разчетено количеството отпадъци да бъде в същия размер на извозените отпадъци през 2019г., а именно – 4 900 тона.

При така предложената План – сметка за 2020 г. е спазено изискването всички относими за календарната година разходи на общината за извършване на дейности по предоставяне на услугите по чл. 62 от ЗМДТ да се включват в план-сметка за годината за всяка от услугите по чл. 62 и по източници на финансиране.

Разпределението по отделните видове разходи на План – сметката за 2020 г., е както следва:

1. *Събиране на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за обезвреждането им.*

В План-сметката са включени средствата, необходими за събиране, включително разделно, на битовите отпадъци и транспортирането им до депата или други инсталации и съоръжения за третирането им – предвидените средства са в размер на **409 184 лв., в т.ч.**

- Разходи за заплати и други плащания на 20 бр. численост на персонала, зает в дейността - 206 562 лв.
- Обезщетения при пенсиониране и обезщетения за временна неработоспособност /болнични/ – 17 130 лв.
- Задължителни осигурителни вноски за сметка на работодател – 39 730 лв.
- Разходи за работно облекло и храна – 2 492 лв.
- Разходи за резервни части, гуми, материали – 21 000 лв.
- Разходи за горива, консумативи, вода и електроенергия – 93 650 лв.
- Разходи за външни услуги /вкл. и задължителната по ЗБУТ – трудова медицина/ – 4 880 лв.
- Разходи за текущи ремонти на сметосъбирачните коли – 12 000 лв.
- Разходи за винетни такси и данъци – 7 565 лв.
- Разходи за застраховки/„Гражданска отговорност” и „Трудова злополука”/– 4 025 лв.
- Разходи за командировки – 150 лв.

2. *Проучване, проектиране, изграждане, поддържане, експлоатация, закриване и мониторинг на депата за битови отпадъци или други инсталации или съоръжения за обезвреждане, рециклиране и оползотворяване на битовите отпадъци, включително отчисленията по чл.60 и чл.64 от Закон за управление на отпадъците.* В План-сметката са включени средствата, необходими за услугата по обработката на битовите отпадъци в регионалното депо в гр. Карлово, както и отчисленията по ЗУО.

Средствата са предвидени в размер на **605 000 лв.** в т.ч.

- Сепариране на отпадъци – 102 410 лв.
- Депониране на отпадъци – 87 836 лв.
- ДДС дължимо за Депониране и Сепариране – 37 650 лв.
- Такса по чл.60 от ЗУО – 4 704 лв.
- Такса по чл.64 от ЗУО - 372 400 лв.

3. *Почистване на уличните платна, площадите, алеите, парковете и други територии от населените места, предназначени за обществено ползване.* В План-сметката са включени средствата, необходими за изпълнение на дейностите по поддържане на чистотата. Планират се разходи за поддържане на чистотата на териториите за обществено ползване, миене, метене, ръчно събиране на отпадък, почистване на уличните платна, площади и други територии за обществено ползване в община Хисаря; почистване и поддръжка на зелените територии в населените места, алеите, парковете и

зони за отдых, както и разходи за: организиране на кампании за почистване на населените места в размер на **367 696 лв., в т.ч.**

- Разходи за заплати на 27 бр. численост на персонала, зает в дейността - 241 582 лв.
- Обезщетения при пенсиониране и обезщетения за временна неработоспособност /болнични/ – 14 226 лв.
- Задължителни осигурителни вноски за сметка на работодател – 46 380 лв.
- Разходи за работно облекло и храна – 4 043 лв.
- Разходи за резервни части, гуми, материали – 15 100 лв.
- Разходи за горива, консумативи, вода и електроенергия – 25 220 лв.
- Разходи за външни услуги /вкл. и задължителната по ЗБУТ – трудова медицина/ – 3 000 лв.
- Разходи за текущи ремонти на МПС обслужващи дейността – 15 000 лв.
- Разходи за винетни такси и данъци – 1 445 лв.
- Разходи за застраховки – 1 700 лв.

4. *За закупуване на съдове за съхранение на битови отпадъци – контейнери, кофи и други се планират средства в размер на **30 000 лв.***

Очакваните постъпленията от ТБО за 2020 година са изчислени при актуализирани отчетни и данъчни стойности на недвижимите имоти и са в размер на 1 411 880 лв.

Средствата, необходими за изпълнението на предложената План – сметка за приходите и необходимите разходи на община Хисаря за услугите по сметосъбиране, сметоизвозване, обезвреждане на битови отпадъци и поддържане на чистотата на териториите за обществено ползване за 2020 г. се осигуряват от целеви приходи от Такса битови отпадъци.

Анализът на данните показва, че приходите от Такса битови отпадъци на Община Хисаря покриват разходите и не се налага дофинансиране. Необходимо е администрацията да работи за повишаване събираемостта на приходите.

Други източници на приходи за опазване на околната среда и управление на отпадъците

Държавен бюджет

Целевото финансиране на общински проекти от страна на държавния бюджет не е пряко обвързано с целите и приоритетите в областта на опазване на околната среда и управлението на отпадъците. Необходимо е подобряване на координацията между институциите при определянето на проектите, в т.ч. разработване на ясни критерии за финансиране и процедури за контрол.

Външно финансиране - Оперативни програми

Външното финансиране се извършва чрез кандидатстване с проекти пред ОП „Околна среда”, ПУДООС, ПРСР, НДЕФ и други финансиращи организации.

Необходимостта от засилване на контролната дейност от страна на администрацията както и провеждане на кампании сред населението за в бъдеще има вероятност да доведат до още по-голямо увеличаване на необходимите финансови средства.

За изпълнението на плановете за действие предвидени в стратегическите документи на общината следва да се търсят източници на средства извън общинския бюджет – Оперативни програми, най-вече ОП „Околна среда“, финансирани от фондовете на ЕС, Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони, Програми на българските министерства, Национални фондове и други.

Като алтернативи за съ-финансиране на проекти могат да се ползват кредити от фондове, краткосрочни банкови заеми, целеви субсидии и помощи от държавния бюджет, концесии и др.

5.4. Информирание на обществеността

Община Хисаря има добре функционираща система за информирание на населението за състоянието на околната среда. Информационното обслужване се състои в събиране и предоставяне на данни за състоянието на околната среда, информирание обществеността за

включването ѝ в предстоящи екологични мероприятия, за участие при разработване и обсъждане на проекти, за изпълнение на конкретни мероприятия и резултатите от тях и т.н.

Съгласно нормативните изисквания на чл.17 от Закона за опазване на околната среда, всеки има право на достъп до налична информация за състоянието на компонентите на околната среда, както и за дейностите или мерките, включително административни мерки, планове и програми, които оказват или са в състояние да оказват въздействие върху околната среда.

Информирането на населението на община Хисаря за състоянието на околната среда, за изпълнението на мерките от Общинската програма за опазване на околната среда, както и за реализацията на проекти с екологична насоченост се осъществява чрез публикуването на информация на интернет страницата на общината. Извършва се уведомяване на населението за инвестиционни предложения и допускане изработването на проекти на подробни устройствени планове.

Информацията се предоставя чрез публикуване в областни вестници, в местните медии – кабелна телевизия, местен радиовъзел, помества се на електронната страница на Община Хисаря, провеждат се информационни кампании.

Уведомленията за инвестиционни предложения, които постъпват в Общината се обявяват публично с обява в областен ежедневник, поставя се обява на таблото в сградата на Общината, изпращат се писма до всички НПО-та в града, които предварително чрез анкетно проучване са заявили, че желаят да бъдат информирани.

Много ефективни форми за изграждане на екологична култура и гражданска позиция в населението са редица проекти, свързани с опазване и възстановяване на околната среда, които община Хисаря разработва и/или участва под някаква форма. Стремешът е да бъдат обхванати и ангажирани всички възрастови групи, като особено внимание се обръща на младите хора. Основната идея, която Община Хисаря влага в екологичните инициативи и проекти, е чрез прилагането им да се подобряват условията за труд и отдих на населението. Една от задачите за изпълнението на тази цел е добрата информираност на гражданите относно състоянието на околната среда и дейностите, които се извършват от Общинската администрация за нейното подобряване. Предоставяйки на гражданите възможността да се информират за състоянието на околната среда, те могат активно да участват в екологичната работа на администрацията и въз основа на информацията, която получават да изразява своето мнение и предложения.

РАЗДЕЛ II. АНАЛИЗ НА СИЛНИТЕ И СЛАБИТЕ СТРАНИ, ВЪЗМОЖНОСТИТЕ И ЗАПЛАХИТЕ /SWOT АНАЛИЗ

SWOT анализът е метод за стратегически анализ при подготовка на документи на публичната политика. Методът цели да установи:

- Кои са най-важните силни и слаби страни в дадена организация, политика, сектор, т.е. характеристиките на вътрешната структура;
- Кой са най-важните възможности и най-сериозните заплахи пред развитието на дадена организация, политика, сектор, т.е. характеристиките на външната среда;
- Какво е съотношението между силните и слабите страни, от една страна, и възможностите и заплахите, от друга страна;
- Кой са лостовете на развитие и каква е основата на стратегиите за бъдещо развитие.

SWOT анализът е обективно следствие от извършените ситуационни анализи на съществуващото състояние и практики и изхожда от идеята за разделянето на обекта на анализ – управлението на отпадъците, от средата, в която той функционира.

Обектът на анализ се разглежда откъм неговите „силни страни” и „слаби страни”. Средата, в която функционира управлението на отпадъците в общината, се диференцира на „възможности” и „заплахи”.

Силни страни. Силните страни са ресурси или други предимства, които притежава секторът. Силната страна е отличителна компетенция, която дава сравнително предимство.

Слаби страни. Слабите страни представляват ограниченията или недостигът на ресурси, умения и способности, които сериозно възпрепятстват развитието на сектора.

Възможности. Възможностите представляват най-благоприятните елементи на външната среда. Това са благоприятни външни фактори, от които секторът се възползва или би могъл да се възползва.

Заплахи. Заплахите са най-неблагоприятните сегменти на външната среда. Те поставят най-големи бариери пред настоящото или бъдещото (желаното) състояние на околната среда.

Анализът на силните страни на Община Хисаря, възможностите да се възползваме от тях, вътрешните слаби страни на Общината и възможностите да ги преодолеем или сведем до минимум, външните възможности /перспективи/ за Общината, както и външните заплахи, които са пречка за развитието и представляват риск за реализацията на програмата. Вследствие на този етап се предлага типа стратегия, която е подходяща да реализира Общината в бъдеще.

Целта на този анализ е да се оцени кои направления от дейностите по опазване на околната среда в региона на Община Хисаря са най-ефективни, в кои може да се постигне най-добър успех и хармонично развитие чрез използване на силните страни и благоприятните възможности на външната среда, както и чрез преодоляване или намаляване на действието на слабите страни и външните заплахи.

В технологията на стратегическото планиране SWOT анализът има ключово значение. Благодарение на него получените резултати от „анализа на средата” могат да се приоритизират и да бъдат структурирани по начин, позволяващ извличането на генералните стратегически цели, които ще преследва Община Хисаря през следващите години.

За целите на анализа е използвана цялата налична информация за съществуващото положение и тенденциите по компоненти на околната среда.

СИЛНИ СТРАНИ (STRENGTHS)	СЛАБИ СТРАНИ (WEAKNESSES)
➤ Чиста околна среда и красива природа, съчетание между южните склонове на Същинска Средна гора и най - северните части на Горнотракийската низина. ➤ Значителни горски масиви и богато биоразнообразие с висок дял на защитени територии и зони в Натура 2000. ➤ Минерални извори, създаващи условия за активен спа туризъм и балнеолечение. ➤ Богати водни ресурси - комбинация между долините на няколко реки и множество язовири. ➤ Благоприятни условия за развитие на биоземеделие и животновъдство. ➤ Липса на сериозни източници на замърсяване на околната среда. ➤ Добро качество на атмосферния въздух. ➤ Липса на източници на наднормен шум и йонизиращи лъчения. ➤ Липса на замърсяване на почвите. ➤ Изградена система за организирано сметосъбиране във всички населени места в общината и частично въведено разделно събиране на отпадъци. ➤ Наличие на нормативна база и стратегически документи на местно ниво за	➤ Загуби на питейна вода и влошаване на качеството ѝ в резултат от амортизацията на водопреносната мрежа. ➤ Частично изградени канализации и ПСОВ. ➤ Заустване на отпадни води в повърхностни водни обекти. ➤ Основен източник на енергия в общината са твърдите горива. ➤ Нарастване на количествата депонирани отпадъци и висока норма на натрупване на отпадъци на човек от населението. ➤ Високо ниво на депониране на рециклируеми, строителни и биоразградими. ➤ Липсваща рекултивация на затвореното общинско депо за ТБО в с. Михилци. ➤ Периодично възникване на нерегламентирани замърсявания в общината. ➤ Липса на собствени финансови средства за финансиране на големи екологични проекти. ➤ Ниска екологична култура на населението. ➤ Слабо развито био земеделие. ➤ Наличие на складове с излезли от употреба ПРЗ.

разрешаване на проблемите по опазване на околната среда.	
ВЪЗМОЖНОСТИ (OPPORTUNITIES)	ЗАПЛАХИ (THREATS)
➤ Интегриране на консервационните цели в горскостопанските практики. ➤ Адаптиране на залесяванията към климатичните промени и увеличаване капацитета на горите за редуциране на вредните емисии в атмосферата и предпазване от суша и ерозия. ➤ Усвояване на горските ресурси и развитие на предприятия за преработка на диворастващи плодове, билки и гъби. ➤ Потенциал за развитие на биологично земеделие, растениевъдство и животновъдство с висока добавена стойност. ➤ Изграждане на канализация и ПСОВ във всички населени места на общината. ➤ Използване на нови технологии за третиране и оползотворяване на отпадъците. ➤ Намаляване използването на конвенционални източници на енергия и замяната им с възобновяеми. ➤ Въвеждане на нови и интерактивни форми на екологично образование и обучение. ➤ Повишаване на екологичната култура на населението за опазване на околната среда. ➤ Усъвършенстване на партньорството с НПО, бизнеса и други общини при подготовка и реализиране на екологични проекти. ➤ Използване на финансови инструменти на ЕС за решаване на проблемите, свързани с опазване на околната среда.	➤ Замърсяване на околната среда от антропогенни и други фактори. ➤ Глобално изменение на климата, водещо до изместване на климатичните зони и пораждаване на ресурсни проблеми. ➤ Опасност от засушаване и пресъхване на повърхностните водни източници в резултат на глобалното затопляне ➤ Нарастването на енергийните нужди може да доведе до неекологосъобразни решения и увеличаване използването на твърди горива. ➤ Незаконна сеч и браконьерство в горите. ➤ Риск от горски пожари и природни бедствия. ➤ Увеличаващи се разходи за дейностите за сметосъбиране и депониране на отпадъците. ➤ Социална чувствителност към повишаване на такса „Битови отпадъци“. ➤ Изхвърляне на отпадъци от населението на нерегламентирани сметища. ➤ Недостатъчна държавна подкрепа към местната власт за изпълнение на законовите задължения в сферата на опазването на околната среда.

РАЗДЕЛ III. ВИЗИЯ ЗА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНАТА

Визията е обобщена представа/желание на една общност за стандарта на живот и качества на средата, която тази общност изгражда, поддържа и обитава. Приетата визия, определяща желаното и постижимо състояние в екологичен аспект на община Хисаря за периода 2021-2027 г. е следната:

УСТОЙЧИВО УПРАВЛЕНИЕ И ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА И ЧОВЕШКОТО ЗДРАВЕ В ОБЩИНА ХИСАРЯ, ЧРЕЗ РАЦИОНАЛНО ИЗПОЛЗВАНЕ И УПРАВЛЕНИЕ НА ПРИРОДНИТЕ РЕСУРСИ И УНИКАЛНАТА МИНЕРАЛНА ВОДА

Визията за околната среда описва перспективите за развитие на Общината в перспектива от 7 години. Тя дава общата представа за характеристиките на околната среда в общината в контекста на концепцията за устойчиво развитие. Крайният резултат и изводите направени от анализите за визия са ориентирани към различните сфери на развитие на местно ниво.

РАЗДЕЛ IV. ЦЕЛИ НА ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА

1. Генерална стратегическа цел

„Подобряване качеството на живот на населението в община Хисаря, чрез осигуряване на зелена и благоприятна околна среда, обновяване на инфраструктурите и благоустрояване на населените места“.

2. Специфични цели

Стратегическата цел на Община Хисаря в областта на околната среда е да се ангажира и съдейства за опазване и предотвратяване на замърсяването на околната среда по всичките й компоненти и фактори на въздействие, за намаляване на риска за здравето на населението.

За постигането на генералната стратегическа цел на Общинската програма за опазване на околната среда са формулирани следните специфични стратегически цели, оценени по приоритетност:

Специфична цел № 1: Опазване на водите и водните обекти и развитие на водоснабдителната инфраструктура

Мярка 1.1: Обезпечаване на добро състояние и управление на водните ресурси на територията на общината.

Подобряване на водоснабдяването и качеството на питейната вода в община Хисаря. Доизграждане на канализационната мрежа и осигуряване на необходимата инфраструктура за пречистване и отвеждане на отпадъчните води от населените места.

Подобряване на мониторинга и контрола върху състоянието и качеството на повърхностните и подземни води.

Мярка 1.2: Превенция и управление на риска от наводнения и други природни бедствия

Корекция на речни корита, прочистване и укрепване на канали, дерета и др.

Специфична цел №2: Устойчиво управление на отпадъците

Осигуряване на екологосъобразното управление на отпадъците, чрез предотвратяване, намаляване или ограничаване на вредното им въздействие върху човешкото здраве и околната среда.

Мярка 2.1: Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци

Мярка 2.2: Увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци и Прилагане на Стратегията и плана за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021 – 2027 г.

Мярка 2.3: Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране и транспортиране и екологосъобразно обезвреждане на отпадъците

Мярка 2.4: Нормативно регулиране и укрепване на административния капацитет на общината за управление на отпадъците

Мярка 2.5: Участие на обществеността и превръщането ѝ в ключов фактор при прилагане на йерархията на управление на отпадъците

Специфична цел № 3: Опазване и поддържане на биологичното разнообразие

Мярка 3.1: Ограничаване на негативните влияния върху биологичното разнообразие

Опазване и възстановяване на природните екосистеми, генетичното биоразнообразие и обезпечаване на биологичната сигурност, съгласно българското и международно екологично законодателство. Подобряване на контрола върху възможните негативни влияния върху биологичното разнообразие и обезпечаване постигането на устойчиво използване на биологичните ресурси в община Хисаря.

Мярка 3.2: Устойчиво управление на защитените зони по Натура 2000

Включване на териториите с природозащитна стойност в цялостната схема за устройство на територията на община Хисаря. Устройване и социализиране на защитените зони по Натура 2000 като част от рекреационния потенциал на общината.

Специфична цел №4: Запазване и поддържане на доброто качество на атмосферния въздух

Мярка 4.1: Развитие и оптимизиране на системите за мониторинг и подобряване качеството на атмосферния въздух

Поддържане на нивата на замърсителите на въздуха в населените места до нормативно определените нива в страната.

Специфична цел №5: Поддържане и развитие на зелените площи за широко обществено ползване и подобряване чистотата на населените места

Мярка 5.1: Подобряване чистотата на населените места, облагородяване и озеленяване на площите за обществено ползване

Рехабилитация на съществуващата и изграждане на нова пътна и улична мрежа.

Увеличаване и поддържане на зелените площи в населените места.

Специфична цел №6: Подобряване на административния капацитет за управление на околната среда и ангажиране на местното население

Мярка 6.1: Осигуряване на възможности за повишаване на професионалната квалификация на кадрите, компетентни по управление на околната среда в Общинска администрация - Хисаря

Мярка 6.2: Подобряване на информационната обезпеченост и ангажиране на местното население за опазване на околната среда

Създаване на работещ механизъм за обмен на информация сред заинтересованите институции и организации работещи в сферата на околната среда. Осигуряване на публичен достъп до информация относно състоянието на околната среда и общинските дейности по управлението ѝ чрез интернет платформа.

Формулираните по-горе цели на Общинската програма за опазване на околната среда на Община Хисаря представят не само посоката на развитие на политиката на общината в тази област през следващите няколко години, но са и базиращи за бъдещата стратегия за устойчиво развитие на общината. Постигането на целите заложи в настоящата програма само по себе си е следваща стъпка към систематичното решаване на екологичните проблеми в Община Хисаря.

РАЗДЕЛ V: ПЛАН ЗА ДЕЙСТВИЕ НА ПРОГРАМА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ХИСАРЯ 2021 Г. – 2027 Г.

Специфична цел № 1: Опазване на водите и водните обекти и развитие на водоснабдителната инфраструктура

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка 1.1: Обезпечаване на добро състояние и управление на водните ресурси на територията на общината	1.1.1. Изготвяне на инвестиционен проект във фаза работен проект за включване на нов водоизточник във водоснабдителната система на с. Кръстевич, община Хисаря	100	Община	2021 – 2027	МОСВ, ПУДООС, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.
	1.1.2. Подмяна на водопроводната мрежа на и изграждане на битова и дъждовна канализация на с. Паничери	5000	Община	2021 – 2027	МОСВ, ПУДООС, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.
	1.1.3. Ремонти на водопроводна мрежа в гр. Хисаря	200	Община В и К	2021 – 2027	МОСВ, ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.
	1.1.4. Изграждане на битова и дъждовна канализация и ПСОВ на с. Старосел, община Хисаря	3000	Община В и К	2021 – 2025	МОСВ, НПВУ, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.
	1.1.5. Изграждане на битова и дъждовна канализация на с. Красново, община Хисаря	2000	Община	2021 – 2027	МОСВ, НПВУ, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и

Програма за опазване на околната среда на община Хисаря 2021-2027 г.

					др.
	1.1.6. Подобряване на водопроводната мрежа, изграждане на канализация и ПСОВ в населени места, незасегнати от модернизация на ВиК инфраструктурата до 2020 г.	2000	Община	2021 – 2027	МОСВ, НПВУ, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, ФЛАГ и др.
	1.1.7. Въвеждане на алтернативни технологии за пречистване на битови отпадъчни води в малките населени места.	100	Община	2021 – 2027	МОСВ, ДБ, Общински бюджет и др.
	1.1.8. Осъществяване на постоянен и периодичен мониторинг относно качествата на подаваната питейна вода на територията на Община Хисаря.	-	„В и К” РЗИ	2021 – 2027	„В и К” РЗИ
ОБЩО ЗА МЯРКА 1.1.		12400			
Мярка 1.2: Превенция и управление на риска от наводнения и други природни бедствия	1.2.1. Почистване, брегоукрепване и корекция на речни корита в община Хисаря	3000	Община	2021 – 2027	ОПОС, ПУДООС, ДБ, Общински бюджет и др.
	1.2.2. Разработване на План за действие при природни бедствия и аварии	5	Община	2021 – 2027	Общински бюджет и др.
	1.2.3. Превенция и управление на риска от наводнения и свлачища	100	Община	2021 – 2027	ОПОС, ПУДООС, ДБ, Общински бюджет и др.
	1.2.4. Картиране на уязвимите от наводнения зони в общината	10	Община	2021 – 2027	ДБ, Общински бюджет
	1.2.5. Доставка и въвеждане в експлоатация на съоръжения, оборудване и превозни средства за предотвратяване и борба с горски пожари и пожари в	500	Община	2021 – 2027	ОПОС, СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет

	населените места				
	1.2.6. Изграждане на система за предупреждение, наблюдение, прогнозиране и сигнализиране във връзка с климатичните изменения	200	Община	2021 – 2027	ОПОС, МОСВ, ДБ, Общински бюджет
	1.2.7. Залесяване/създаване на нови горски насаждения, включително за ограничаване на ерозията	500	Община, ДГС, частни собственици на гори	2021 – 2027	СПРЗСР, ДБ, Общински бюджет, Частни инвестиции
ОБЩО ЗА МЯРКА 1.2.		4315			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 1:		16715			

Специфична цел №2: Устойчиво управление на отпадъците

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка 2.1: Предотвратяване и намаляване на образуването на отпадъци	2.1.1. Организиране на информационни кампании за ползите от разделно събиране на рециклируемите отпадъци	10	Община и медии	постоянен до 2027 г.	Общински бюджет и др.
	2.1.2. Разяснителна кампания сред населението, живеещо в селата за ползите от фамилното компостиране	10	Община и медии	постоянен до 2027 г.	Общински бюджет и др.
	2.1.3. Съставяне на регистър на всички производствени фирми и туристически обекти на територията на общината и създаване на база данни за отделяните производствени и битови отпадъци от тях	2	Община и предприятия	постоянен до 2027 г.	Общински, бюджет и др. източници

Програма за опазване на околната среда на община Хисаря 2021-2027 г.

	2.1.4. Пилотно въвеждане на намален размер на такса „Битови отпадъци” за домакинствата, които прилагат домашно компостиране	-	Община Общински съвет	2021-2027	-
	2.1.5. Извършване на актуален Морфологичен анализ на смесените битови отпадъци към 2024 г.	10	Община	2024	Общински бюджет, ДБ и др.
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.1.		32			
Мярка 2.2: Увеличаване на количествата рециклирани и оползотворени отпадъци и Прилагане на Стратегията и плана за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021 – 2027 г.	2.2.1. Разширяване и оптимизиране на системата за разделно събиране на отпадъци от опаковки във всички населени места на общината	100	Община, Организация по оползотворяване на отпадъци	2021-2027	Организация по оползотворяване на отпадъци от опаковки, Общински бюджет и др.
	2.2.2. Развитие на системата за събиране на масово разпространени опасни отпадъци от домакинствата /луминисцентни лампи, батерии, акумулатори и отработени масла електрически и електронни уреди и др./	50	Община	2021-2027	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС
	2.2.3. Изграждане на общинска компостираща инсталация на площ от 10 000 кв.м. в землището на село Михилци, местността Дивовец, с годишен капацитет за третиране на 2 900 тона отпадък.	3373	Община	2021-2022	ОПОС 2014-2020
	2.2.4. Ежегодна експлоатация и поддръжка на общинска открита инсталация за компостиране	100	Община	2022-2027	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС

	2.2.5. Закупуване на компостери за домашно компостиране и реализиране на пилотни проекти по населени места с увеличаване броя на обхванатите домакинства	50	Община	2021-2027	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС, ПУДООС и др.
	2.2.6. Закупуване на контейнери за разделно събиране на растителни и биоотпадъци	50	Община	2021-2022	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО
	2.2.7. Закупуване на МПС за извозване на разделно събраните растителни и биоотпадъци за компостиране на общинската инсталация	100	Община	2021-2022	ОПОС 2021-2027 ПУДООС Отчисления по чл.64 от ЗУО Общински бюджет
	2.2.8. Подготовка и реализация на проект за изграждане на общинска инсталация за третиране на строителни отпадъци	350	Община	2021-2025	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС
	2.2.9. Ежегодна експлоатация и поддръжка на общинска инсталация за третиране на строителни отпадъци	50	Община	2025-2027	Общински бюджет Отчисления по чл.64 от ЗУО ОПОС
	2.2.9. Отреждане и предоставяне на временни площадки в населените места на общината, на които гражданите да могат да оставят разделно събрани строителни отпадъци от малки ремонтни дейности.	20	Общинска администрация и Държавни администрации	2021-2027	Общински бюджет, ПУДООС, и други

	2.2.10. Организиране на информационни кампании за ползите от разделно събиране на рециклируемите отпадъци	5	Община	2021-2027	Общински бюджет и други
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.2.		4248			
Мярка 2.3: Подобряване на организацията по разделяне, временно съхранение, събиране и транспортиране и екологосъобразно обезвреждане на отпадъците	2.3.1. Участие в регионалната система за управление на отпадъците - регион Карлово	-	РСУО	2021-2027	РСУО „Карлово”, МОСВ
	2.3.2. Рекултивация, следексплоатационни грижи и мониторинг на старото общинско депо „Кочи камък” в землището на село Михилци	1000	Община	2021-2025	ПУДООС, Общински бюджет
	2.3.3. Поставяне на видеонаблюдение и контрол на критичните точки за образуване на нерегламентирани сметища	30	Община	2021-2023	Общински бюджет, Държавен бюджет, МОСВ
	2.3.4. Подновяване на амортизираните съдове за смет /закупуване на нови/, обновяване и техническа поддръжка на транспортните средства за извозване на отпадъци	200	ОП ЧОСР	2021-2027	Общински бюджет
	2.3.5. Изграждане на система за управление на животински отпадъци	2	Община	2021-2027	Общински бюджет, МОСВ
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.3.		1232			
Мярка 2.4: Нормативно регулиране и укрепване на административния капацитет на Общината за управление на отпадъците	2.4.1. Приемане на промени в общинската нормативна уредба съобразно развитието и изискванията на европейското, националното законодателство и местните политики за отпадъци	-	-	2021-2027	-

	2.4.2. Обучения на служители в ОА и други общински звена по теми за управление на отпадъците	2	Община, МОСВ, НСОРБ	2021-2027	Общински бюджет, Държавен бюджет и др.
	2.4.3. Изграждане на единна информационна система за управление на отпадъците, която да осигурява възможност за събиране, съхранение и обработка на данните	5	Община	2021-2027	Общински бюджет и др. източници
	2.4.4. Изготвяне и публикуване на годишен отчет по изпълнение на дейностите заложи в Програмата за управление на отпадъците	-	Община	Постоянен веднъж годишно до 31 март	-
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.4.		7			
Мярка 2.5: Участие на обществеността и превръщането ѝ в ключов фактор при прилагане на йерархията на управление на отпадъците	2.5.1. Публикуване на обяви за консултации, срещи, обществени обсъждания и други в процеса на вземане на решения по общински нормативни актове и документи в областта на отпадъците	-	Община	2021-2027	-
	2.5.2. Провеждане на информационни и разяснителни кампании и издаване на информационни материали за разделно събиране и подобряване на управлението на битовите отпадъци като ресурси в съответствие с мерките, предвидени в общинската програма за управление на отпадъците за различни възрастови и социални групи	3	Община	2021-2027	Общински бюджет и др.
	2.5.3. Провеждане на местни кампании по почистване на обществени зелени площи, паркове,	3	Община	2021-2027	Общински бюджет и др.

	градинки, площади и др.				
	2.5.4. Организиране на конкурси на екологична тематика за деца и ученици	3	Община, училища и детски градини	2021-2027	Общински бюджет и др.
	2.5.5. Участие в национални кампании на ПУДООС	50	Община, кметства, училища и детски градини	2021-2027	ПУДООС
ОБЩО ЗА МЯРКА 2.5.		59			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 2:		5578			

Специфична цел № 3: Опазване и поддържане на биологичното разнообразие

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка.3.1: Ограничаване на негативните влияния върху биологичното разнообразие в община Хисаря	3.1.1. Изготвяне и/или актуализация на планове за управление на Защитените зони и биоразнообразието в общината	5	Община	2021 – 2027	Общински бюджет и други
	3.1.2. Изграждане на нови и поддържане на съществуващи екопътеки в общината	50	Община, ДГС,	2021 – 2027	СПРЗСР, Общински бюджет и други
	3.1.3. Подобряване икономическата стойност на горите, увеличаване на зелените системи и залесителни мероприятия	300	Община	2021 – 2027	СПРЗСР, Общински бюджет и други

Програма за опазване на околната среда на община Хисаря 2021-2027 г.

	3.1.4. Картиране на биологичното разнообразие на територията на общината	50	Община	2021 – 2027	МОСВ, ПУДООС и др.
ОБЩО ЗА МЯРКА 3.1.		405			
Мярка 3.2: Устойчиво управление на защитените зони по Натура 2000 в община Хисаря	3.2.1. Подобряване на природозащитното състояние на видове и типове природни местообитания на територията на мрежата Натура 2000, попадащи в национални паркове, природни паркове и поддържани резервати	1000	Община РИОСВ, ДГС	2021 – 2027	ОПОС, ПУДООС и други
	3.2.2. Подпомагане изпълнението на мерки по опазване и възстановяване на редки и застрашени растителни и животински видове, както и на ценни природни територии в общината	100	РИОСВ, ДГС, Община	2021 – 2027	ОПОС, ПУДООС и други финансиращи програми
	3.2.3. Изпълнение на предвидените лесоустройствени мероприятия по горскостопанските планове за горските територии	50	Община , ДГС	2021 – 2027	ДБ, Общинския бюджет и други финансиращи програми
	3.2.4. Развитие на предприятия за преработка на диворастящи плодове, билки и гъби.	100	Частен сектор	2021 – 2027	СПРЗСР и частни инвестиции
ОБЩО ЗА МЯРКА 3.2.		1250			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 3:		1655			

Специфична цел №4: Запазване и поддържане на доброто качество на атмосферния въздух

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка 4.1: Реализиране на проекти и дейности за ограничаване вредното въздействие от употреба на твърди горива и внедряване на щадящи околната среда производства	4.1.1. Проучване и анализ на възможностите за осъществяване на връзки и последващо изграждане на газопреносна мрежа в община Хисаря	100	Община и предприятия	2021 – 2027	Частни инвестиции, Общински бюджет и др.
	4.1.2. Оказване на административно съдействие на местните предприятия, при разработване на проекти за технологично обновяване и внедряване на щадящи околната среда производства	2000	Община и предприятия	2021 – 2027	ОПИК, Частни инвестиции и др.
	4.1.3. Реализиране на проекти за енергийна ефективност в обществени административни сгради и обекти на образователната, културната, социалната и здравната инфраструктура	5000	Община	2021 – 2027	Републикански бюджет, Общински бюджет, Европейски фондове
	4.1.4. Провеждане на ежегодни информационни кампании за ползите от въвеждането на енергоспестяващи мерки и за вредното въздействие на изгарянето на твърди горива	5	Община	2021 – 2027	Общински бюджет
ОБЩО ЗА МЯРКА 4.1.		7105			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 4:		7105			

Специфична цел №5: Поддържане и развитие на зелените площи за широко обществено ползване и подобряване чистотата на населените места

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2	3	4	5	6
Мярка 5.1: Подобряване чистотата на населените места, облагородяване и озеленяване на площите за общественно ползване	5.1.1. Реконструкция, благоустрояване и подобряване на физическата среда на град Хисаря – улици, паркове и зелени площи	2000	Община	2021 – 2023	Общински бюджет, СПРЗСР, ПУДООС и други
	5.1.2. Благоустрояване на паркове, зелени площи и зони за отдих в малки населени места	500	Община	2021 – 2027	Общински бюджет, СПРЗСР, ПУДООС и други
	5.1.3. Организиране на ежегодни кампании за почистване на обществени зелени площи във всички населени на общината	5	Община	2021 – 2027	Общински бюджет
	5.1.4. Контрол за спазване на нормативните изисквания в областта на опазване на околната среда, включително изсичане на дървета и изгаряне на битови отпадъци	-	Община	2021 – 2027	-
	5.1.5. Намаляване на емисиите на прах от общински улици и пътища, чрез редовно почистване и поддържане	70	Община	2021 – 2027	Общински бюджет
ОБЩО ЗА МЯРКА 4.2.		2505			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 5:		9610			

Специфична цел №6: Подобряване на административния капацитет за управление на околната среда и ангажиране на местното население

Мерки	Дейности/Проекти	Бюджет (хил.лева)	Отговорна институция	Срок	Източници на финансиране
1	2		3	4	5
Мярка 6.1: Осигуряване на възможности за повишаване на професионалната квалификация на кадрите, компетентни по управление на околната среда в Общинска администрация - Хисаря	6.1.1. Осигуряване на възможности за повишаване на професионалната квалификация на кадрите, компетентни по управление на околната среда	10	Община	2021 – 2027 г.	НСОРБ, ДБ, Общински бюджет
	6.1.2. Създаване на общинска информационна система за мониторинг и управление на околната среда и регистър на зелени площи	20	Община	2021 – 2027 г.	Общински бюджет
ОБЩО ЗА МЯРКА 6.1.		30			
Мярка 6.2: Подобряване на информационната обезпеченост и ангажиране на местното население за опазване на околната среда	6.2.1. Консултации и обществени обсъждания в процеса на вземане на решения по общински нормативни актове и документи в областта на опазването на околната среда	-	Община	2021 – 2027 г.	-
	6.2.2. Издаване и разпространение на информационни материали, свързани с опазването на околната среда	5	Община, РИОСВ, НПО Училища	2021 – 2027 г.	ПУДООС, Общински бюджет
	6.2.3. Провеждане на анкетни проучвания за мнението на населението за опазването на околната среда	-	Община	2021 - 2027 г.	-
	6.2.4. Организиране на конкурси на екологична тематика и „зелени“ училища за деца и ученици от общината	-	Община, Училища, Детски градини	2021 - 2027 г.	-
ОБЩО ЗА МЯРКА 6.2.		5			
ОБЩО ЗА СПЕЦИФИЧНА ЦЕЛ 6:		35			
ОБЩ БЮДЖЕТ НА ПЛАНА ЗА ДЕЙСТВИЕ КЪМ ПРОГРАМАТА ЗА ОПАЗВАНЕ НА ОКОЛНАТА СРЕДА НА ОБЩИНА ХИСАРЯ 2021-2027		40698			

РАЗДЕЛ VI. ОРГАНИЗАЦИЯ ЗА ИЗПЪЛНЕНИЕТО НА ПРОГРАМАТА

Спазването на екологичното законодателство и прилагането на политиката на Община Хисаря, дефинирана в настоящата Програма за опазване на околната среда /ПООС/ за периода 2021-2027 г., се организира от Кмета на общината или от упълномощено от него друго длъжностно лице. Реализацията на Програмата може да се определи като процес на системно планиране, събиране и анализ на информация и данни, разработване на проекти, кандидатстване за финансиране, реализация на одобрените проекти и редица други контролни и съпътстващи дейности. В този смисъл е целесъобразно Общината да разработи и прилага единна стройна система, в която са ясно определени отговорниците за заложените проекти и дейности в ПООС.

Наблюдението и оценката следва да проследяват ежегодно до каква степен са изпълнени конкретните задачи (чрез показателите) за постигане целите на ПООС и спазени ли са тези основни принципи. В случаи, че не са изпълнени задачите за съответния период или не са съблюдавани принципите на публичност, прозрачност и равнопоставеност се извършва анализ на причините за това и какви действия следва да бъдат предприети с оглед на тяхното реализиране.

По отношение реализацията на заложените в Програмата цели и мероприятия, основната дейност за координация, изпълнение и отчет е задължение на еколога на общината.

Периодично да се извършва актуализация на програмата, свързана с възникнали нови обстоятелства и документи.

Да се представя ежегоден отчет за изпълнението пред Общинския съвет.

Източници на финансиране на екологични проекти

Основните източници за финансиране на екологични проекти са:

- Общинския бюджет;
- Държавния бюджет;
- Предприятието за управление на дейностите по опазване на околната среда /ПУДООС/;
- Националният доверителен екофонд;
- Национален план за възстановяване и устойчивост /НПВУ/;
- Публична инвестиционна програма на МС;
- Кохезионен фонд на ЕС;
- Европейски фонд за регионално развитие;
- Финансови ресурси по линия на МОСВ;
- Оперативна програма „Околна среда“ 2021-2027 г.;
- Финансов механизъм на ЕИП;
- Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони 2021-2027 г. (СПРЗСР);
- Програма за иновации и конкурентоспособност 2021-2027 г.;
- Специализирани кредитни линии на банкови институции;
- Механизъм „съвместно изпълнени“ в рамките на протокола от Киото към Рамковата конвенция по изменение на климата;
- Споразуменията за двустранно сътрудничество;
- Международни организации, финансови институции и др.

РАЗДЕЛ VII. МОНИТОРИНГ И КОНТРОЛ

Координиращ орган за наблюдение и оценка на изпълнението на ПООС 2021-2027 г. е РИОСВ - Пловдив. Орган за контрол по изпълнение на Програмата е Общинският съвет.

Кметът на общината информира ежегодно Общинския съвет и обществеността за изпълнението на програмата през предходната календарна година. За целта се изготвя Отчет за изпълнение на Програмата за предходната година, който се представя **в срок до 31 март** и се публикува на Интернет страницата на общината. Копие от отчета се изпраща на РИОСВ – Пловдив /ИАОС/. Препоръчва се Годишният доклад да съдържа информация за: Същността на общинската политика за опазване на околната среда; Напредъка по изпълнението на целите, приоритетите и мерките; Възникналите проблеми и предприетите мерки за тяхното решаване; Осъществяваните мероприятия за осигуряване на информация и публичност на действията по изпълнение на политиката.

За осъществяване на мониторинга се използват следните документи: Въпросници; Протокол за предаване на въпросниците; Протокол за приемане на попълнените въпросници; Анкетни карти; Протоколи от провеждане на публични мероприятия; Матрични карти за оценка на индикаторите; Мониторингови доклади.

Контролът като основна функция на системата за управление има за цел да създаде условия за подобряване работата на общинската администрация и за формулиране на правилни управленски решения във връзка с изпълнение на тази политика.

Предвид разпределението в обхвата на работа и функционалните задачи, присъщи на контрола, неговата основна задача е свързана с осигуряване на законосъобразност при изпълнението на политиките за опазване на околната среда, както и целесъобразност изразяваща се в процеса на детайлизирано проследяване работата по изпълнение на ангажиментите на длъжностните лица по тази политика.

Същностната характеристика дефинираща обхвата и съдържанието на контролния процес във висока степен се определя от съществуващите законови изисквания по отношение осигуряване на законосъобразност в публични институции и органи на местната власт.

Община Хисаря има разработена и функционираща вътрешна система за финансово управление и контрол, която на практика покрива изискванията за контрол върху законосъобразността на прилаганите инструменти при изпълнение на общински политики.

В този смисъл съществуващите субекти на контрол, вътрешни за общината и техните правомощия се уреждат от действащата вътрешна система за финансово управление и контрол. Формите и методите на работа за тях се предопределят от нормативните изисквания с вътрешен и външен характер.

Реализирането на Програмата за опазване на околната среда на община Хисаря е непрекъснат процес на изпълнение на дейностите, наблюдение, контрол и актуализация. Отчита се натрупания опит, трудностите и неуспехите, извършват се корекции на съществуващите вече насоки за развитие в посока към адаптиране на новите обстоятелства и промени във вътрешната и външна среда.

Главните рискове за постигането на стратегическите цели са свързани с комплекс от фактори, които до голяма степен са трудно предвидими в бъдещето. Това означава, че реализацията на програмата трябва да бъде непрекъснат процес на наблюдение, контрол и актуализация, анализ и корекции при грешки, трудности и неуспехи за адаптиране на планираните дейности към новите обстоятелства и пазарни условия. Основните компоненти на Програмата за опазване на околната среда (визия, цели, приоритети и мерките в плана), имат за цел да дадат преди всичко перспективи и насоки за развитие, но нямат задължителен характер. Тези компоненти не ограничават възможността да бъдат разработвани, предлагани и реализирани и други практически мерки, програми и дейности, стига да са финансово и организационно обезпечени.

РАЗДЕЛ VIII. НОРМАТИВНА И СТРАТЕГИЧЕСКА РАМКА

- Интегриран план в областта на енергетиката и климата в Република България 2021-2030 г.
- Национална стратегия за адаптация към изменението на климата и План за действие 2030 г.
- Национален план за управление на отпадъците в Република България 2021–2028 г.
- Стратегия и план за действие за преход към кръгова икономика на Република България за периода 2021–2027 г.
- Националната програма за подобряване на качеството на атмосферния въздух 2018-2024 г.
- Националната програма за контрол на замърсяването на въздуха 2020-2030 г.
- Национална стратегия за намаляване на риска от бедствия 2018-2030 г.
- Национална програма за развитие: България 2030
- Национална стратегия за регионално развитие 2012-2022 г.
- Национална програма за приоритетно изграждане на селищни пречиствателни станции за отпадъчни води
- Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие
- Национална програма за предотвратяване на образуването на отпадъци
- Стратегия на ЕО относно бъдещото управление на битовите отпадъци
- Пътната карта за ефективно използване на ресурсите в Европа
- Зелена книга за Европейска стратегия за пластмасовите отпадъци в околната среда
- Директива 2008/98/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 19 ноември 2008 г. с посл. изм. (Директива (ЕС) 2018/851) относно отпадъците и за отмяна на определени директиви и Регламент (ЕО) № 1013/2006 за трансграничен превоз на отпадъци.
- Директива (ЕС) 2019/904 Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно намаляването на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда.
- Директива 2006/66/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 6 септември 2006 г. относно батерии и акумулатори и отпадъци от батерии и акумулатори и за отмяна на Директива 91/157/ЕИО;
- Директива 2012/19/ЕС относно отпадъци от електрическо и електронно оборудване;
- Директива 94/62/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 20 декември 1994 г. относно опаковките и отпадъците от опаковки;
- Директива (ЕС) 2019/904 Европейския парламент и на Съвета от 5 юни 2019 година относно намаляването на въздействието на определени пластмасови продукти върху околната среда;
- Директива 2000/53/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 18 септември 2000 г. относно излезлите от употреба моторни превозни средства;
- Директива 75/439/ЕИО относно отработени масла;
- Директива 2020/362/ЕС на Комисията от 17 декември 2019 г. за изменение на приложение II към Директива 2000/53/ЕО на Европейския парламент и на Съвета относно излезлите от употреба превозни средства;
- Директива 96/59/ЕО на Съвета от 16 септември 1996 г. за обезвреждането на полихлорирани бифенили и полихлорирани терфенили;
- Директива 86/278/ЕИО на Съвета от 12 юни 1986 г. за опазване на околната среда, и по-специално на почвата, при използване на утайки от отпадъчни води в земеделието;
- Директива 78/176/ЕИО на Съвета от 20 февруари 1978 г. относно отпадъците от производство на титанов диоксид;
- Директива за индустриални емисии 2010/75/ЕС /относно изгаряне на отпадъци и изисквания за комплексни разрешителни за определени инсталации за третиране на отпадъци/;
- Директива 91/271/ЕИО за пречистването на градските отпадъчни води;

- Директива 99/31/ЕС за депониране на отпадъци;
- Директива 2004/35/ЕО от 21 април 2004 г. относно екологичната отговорност по отношение на предотвратяването и отстраняването на екологични щети.
- Директива 85/337/ЕЕС относно оценката на въздействието върху околната среда, изменена с Директива 97/11/ЕС, изменена и допълнена с Директива 2003/35/ЕС относно участието на обществеността при изготвянето на някои планове и програми, касаещи околната среда 31985L0337 31997L0011 32003L0035.
- Директива 90/313/ЕЕС относно достъпа до информация за състоянието на околната среда, отменена с Директива 2003/4/ЕС относно достъпа на обществеността до информация 31990L0313 32003L0004.
- Директива 2001/42/ЕС за оценка на въздействието на някои планове и програми върху околната среда 32001L0042.
- Директива 2008/50/ЕО от 21 май 2008 г. относно качеството на атмосферния въздух и за почист въздух за Европа
- Директива 2004/107/ЕО на Европейския парламент и на Съвета от 15 Декември 2004 година относно съдържанието на арсен, кадмий, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух.
- Директива 2001/80/ЕС относно ограничаване на емисиите от определени замърсители, изпускани в атмосферния въздух от големите горивни инсталации.
- Директива 94/63/ЕС за ограничаване на емисиите от ЛОС при съхранение и превоз на бензини между терминали и бензиностанции 31994L0063.
- Директиви 98/70/ЕС , изменена и допълнена с Директива 2003/17/ЕС относно нормите за съдържание на вредни вещества в бензините, газьола за промишлени и комунални цели и дизеловото гориво 31998L007032003L0017.
- Директиви 99/32/ЕС относно намаляване съдържанието на сяра в определени течни горива 31999L0032.
- Директива 2005/33/ЕС, изменяща Директива 99/32/ЕС.
- Директива 99/13/ЕС за ограничаване на емисиите от ЛОС при определени промишлени дейности 31999L0013.
- Директива 2004/42/ЕО от 21 април 2004 година относно намаляването на емисиите от летливи органични съединения, които се дължат на използването на органични разтворители в някои лакове и бои и в продукти за преобоядисване на превозните средства и за изменение на Директива 1999/13/ЕО.
- Директива 97/68/ЕС относно мерките за ограничаване на замърсяването на атмосферния въздух с газо- и прахообразни замърсители от двигатели, инсталирани в извънпътни машини.
- Рамкова Директива 2000/60/ЕС за водите 32000L0060.
- Директива 2006/7/ЕС относно управление на качеството на водите за къпане, отменяща Директива 76/160/ЕЕС 32006L0007.
- Директива 76/160/ЕЕС относно качеството на водите за къпане:31976L0160.
- Директива 98/83/ЕС относно качеството на водите, предназначени за консумация от човека 31998L0083.
- Директива 75/440/ЕЕС относно изискванията за качеството на повърхностните води, предназначени за питейно битови водоснабдяване, изменена от Директиви 79/869/ЕЕС и 91/692/ЕЕС:31975L0440 31979L0869 31991L0692.
- Директива 91/271/ЕЕС относно пречиствателните станции за отпадъчни води от населени места, изменена с Директива 98/15/ЕЕС:31991L0271 31998L0015.
- Директива 91/676/ЕЕС относно защита на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници 31991L0676.

- Директива 80/68/ЕЕС за защита на подземните води от замърсяване с опасни вещества, изменена от Директива 91/692/ЕЕС:31980L0068 и 31991L0692 и Директива 2006/118/ЕО за опазване на подземните води от замърсяване и влошаване на състоянието им
- Директива 2006/11/ЕС за замърсяването на водите с опасни вещества и 7 дъщерни директиви, отменяща Директива 76/464/ЕЕС 32006L0011.
- Директива 76/464/ЕЕС за замърсяването на водите с опасни вещества и 7 дъщерни към нея, всички изменени от Директива 91/692/ЕЕС 31976L0464 31991L0692.
- Директива 92/43/ЕЕС относно съхранението на природните местообитания и на дивата флора и фауна 31992L0043.
- Директива 79/409 за съхранението на дивите птици 31979L0409
- Директива 1999/22/ЕС относно отглеждането на диви животни в зоологическите градини.
- Директива 96/82/ЕЕС относно контрола на големите аварии с опасни химикали 31996L0082.
- Директива 2003/105/ЕС на Европейския Парламент и на Съвета от 16 декември 2003 изменяща Директива на Съвета 96/82/ЕС за контрол на големите аварии с опасни вещества 32003L0105.
- Рамкова Директива 2000/14/ЕС относно шумовите емисии на съоръжения, предназначени за употреба извън сградите 32000L0014.
- Директива 2002/49/ЕС за оценка и управление на шума в околната среда 32002L0049.
- Конвенция за опазване на дивата европейска флора и фауна и природните местообитания (Бернска), ратифицирана на 25.01.1991 г., в сила за Р България от 01.05. 1991 г., обн. ДВ, бр. 23/1995 г.
- Конвенция за биологичното разнообразие е ратифицирана на 29.02.1996 г., в сила за РБългария от 16.07.1996, обн. ДВ, бр.19/1999 г.
- Конвенция по влажните зони с международно значение, по-специално като местообитания за водолюбиви птици (Рамсарска), ратифицирана, в сила за РБългария от 24.01.1976 г., обн. ДВ, бр. 56/10.07.1992 г.
- Конвенция по международната търговия със застрашени видове от дивата фауна и флора (Вашингтонска, CITES), ратифицирана през 1990 г., в сила за Р България от 16.04.1991 г., обн. ДВ, бр. 6/1992 г.
- Конвенция за защита на световното културно и природно наследство, ратифицирана и влязла в сила за България през 1976 г.
- Конвенция за защита на мигриращите видове (Бонска), ратифицирана със закон - ДВ, бр. 69/1999 г., обн. в ДВ, бр. 16/2000 г., в сила от 01.11.1999 г.
- Закон за опазване на околната среда
- Закон за водите
- Закон за управление на отпадъците
- Закон за чистотата на атмосферния въздух
- Закон за почвите
- Закон за защита от шума в околната среда
- Закон за подземните богатства
- Закон за опазване на земеделските земи
- Закон за биологичното разнообразие
- Закон за лечебните растения
- Закон за защитените територии
- Закон за защита на растенията
- Закон за защита на животните
- Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества и препарати
- Закон за устройство на територията

- Закон за местните данъци и такси
- Закон за ратификация на Базелската Конвенция за контрол на трансграничното движение на опасни отпадъци и тяхното обезвреждане
- Наредба №7 от 22 декември 2003 г. с посл. изм. ДВ. бр.21 от 1 Март 2013 г. за правила и нормативи за устройство на отделните територии и устройствени зони;
- Наредба №7 от 3 май 1999 г. за оценка и управление на качеството на атмосферния въздух;
- Наредба №12 от 15 юли 2010 г. за норми за серен диоксид, азотен диоксид, фини прахови частици, олово, бензен, въглероден оксид и озон в атмосферния въздух, с посл. изм. и доп. ДВ бр.79 от 8 октомври 2019 г.;
- Наредба №11 от 14 май 2007 г. за норми за арсен, кадмий, живак, никел и полициклични ароматни въглеводороди в атмосферния въздух, доп. и изм. ДВ бр. 25/2017 г., в сила от 24.03.2017 г.;
- Наредба №1 от 10 октомври 2007 г. за проучване, ползване и опазване на подземните води, с посл. изм. и доп. ДВ бр.102 от 23 Декември 2016 г.;
- Наредба №2 от 13 септември 2007 г. за опазване на водите от замърсяване с нитрати от земеделски източници, с посл. изм. и доп. ДВ бр.30 / 09.12.2011 г.;
- Наредба №3 от 16 октомври 2000 г. за условията и реда за проучване, проектиране, утвърждаване и експлоатация на санитарно-охранителните зони около водоизточниците и съоръженията за питейно-битово водоснабдяване и около водоизточниците на минерални води, използвани за лечебни, профилактични, питейни и хигиенни нужди;
- Наредба №1 от 11 април 2011 г. за мониторинг на водите, с посл. изм. и доп. ДВ бр.20 от 15 март 2016 г.;
- Наредба №6 от 9 ноември 2000 г. за емисионни норми за допустимото съдържание на вредни и опасни вещества в отпадъчните води, зауствани във водни обекти, с посл. изм. и доп. ДВ бр.24 от 23 март 2004 г.;
- Наредба №9 от 16 март 2001 г. за качеството на водата, предназначена за питейно-битови цели, с посл. изм. и доп. ДВ бр.6 от 16 януари 2018 г.;
- Наредба №2 от 8 юни 2011 г. за издаване на разрешителни за заустване на отпадъчни води във водни обекти и определяне на индивидуалните емисионни ограничения на точкови източници на замърсяване, с посл. изм. и доп. ДВ бр.48 от 27 юни 2015 г.;
- Наредба №12 от 18 юни 2002 г. за качествените изисквания към повърхностни води, предназначени за питейно-битово водоснабдяване, с посл. изм. и доп. ДВ бр.15 от 21 февруари 2012 г.;
- Наредба за ползването на повърхностните води, обн. ДВ бр. 100 от 16 декември 2016 г.
- Наредба №26 (посл. изм. ДВ. бр.30 от 22 Март 2002 г.) за рекултивация на нарушени терени, подобряване на слабопродуктивни земи, отнемане и оползотворяване на хумусния пласт;
- Наредба № 1 от 04 юни 2014 г. (изм. и доп. ДВ. бр.30 от 31 Март 2020 г.) за реда и образците, по които се предоставя информация за дейностите по отпадъците, както и реда за водене на публични регистри. Наредбата определя изискванията за предоставяне на информация на НСИ и ИАОС относно отпадъците и съоръженията и инсталациите за отпадъци, вкл. информация от общините.;
- Наредба №2 от 23.07.2014 г. (изм. ДВ. бр.46 от 1 Юни 2018 г.) за класификацията на отпадъците. Наредбата въвежда европейската класификация на отпадъците, задължителна за прилагане и от общините.
- Наредба №4 от 5.04.2013 г. (изм. и доп. ДВ. бр.82 от 5 Октомври 2018 г.) за условията и изискванията за изграждането и експлоатацията на инсталации за изгаряне и инсталации за съвместно изгаряне на отпадъци;

- Наредба № 6 Обн. ДВ. бр.80 от 13 Септември 2013 г. (изм. и доп. ДВ. бр.13 от 7 Февруари 2017 г.) за условията и изискванията за изграждане и експлоатация на депа и на други съоръжения и инсталации за оползотворяване и обезвреждане на отпадъци.
- Наредба №7 от 24.08.2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят площадките за разполагане на съоръжения за третиране на отпадъци;
- Наредба №7 от 19.12.2013 год., посл. изм. и доп., ДВ бр. 7 от 20.01.2017 г. за реда и начина за изчисляване и определяне размера на обезпеченията и отчисленията, изисквани при депониране на отпадъци;
- Наредба за разделно събиране на биоотпадъци и третиране на биоразградимите отпадъци, Приета с ПМС № 20 от 25.01.2017 г., Обн. ДВ. бр.11 от 31 Януари 2017 г.
- Наредба за управление на строителните отпадъци и за влягане на рециклирани строителни материали, Обн. ДВ.. бр.98 от 8 Декември 2017 г.;
- Наредба за опаковките и отпадъците от опаковки Обн. ДВ. бр.85 от 6 Ноември 2012г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.;
- Наредба за изискванията за третиране и транспортиране на производствени и опасни отпадъци Обн. ДВ. бр.29 от 30 Март 1999 г.;
- Наредба за реда и начина за оползотворяване на утайки от пречистването на отпадъчни води чрез употребата им в земеделието Обн. ДВ. бр.63 от 12 Август 2016 г., изм. ДВ. бр.55 от 7 Юли 2017 г.;
- Наредба за отработените масла и отпадъчните нефтопродукти - 08.01.2013 г.;
- Наредба за излезлите от употреба моторни превозни средства, Обн. ДВ. бр.7 от 25 Януари 2013 г. (посл. изм. и доп. ДВ. бр.37 от 21 Април 2020 г.);
- Наредба за излязлото от употреба електрическо и електронно оборудване, Обн. ДВ. бр.100 от 19 Ноември 2013 г., изм. ДВ. бр.30 от 15 Април 2016 г., изм. и доп. ДВ. бр.47 от 5 Юни 2018 г., изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.;
- Наредба за батерии и акумулатори и за негодните за употреба батерии и акумулатори, Обн. ДВ. бр.2 от 8 Януари 2013 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.;
- Наредба за изискванията за третиране на излезли от употреба гуми, Обн. ДВ. бр.73 от 25 Септември 2012 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.60 от 20 Юли 2018 г.;
- Наредба №3 от 1 август 2008 г. за нормите за допустимо съдържание на вредни вещества в почвите;
- Наредба за инвентаризацията и проучванията на площи със замърсена почва, необходимите възстановителни мерки, както и поддържането на реализираните възстановителни мероприятия, обн. ДВ бр. 15 от 16 февруари 2007 г.;
- Наредба №4 от 12 януари 2009 г. за мониторинг на почвите;
- Наредба №2 от 20 януари 2004 г. за привалата и изискванията за събиране на билки и генетичен материал от лечебни растения, обн. ДВ бр. 14 от 29 февруари 2004 г.;
- Наредба №5 от 19 юли 2004 г. за изискванията, на които трябва да отговарят билкозаготвителните пунктове и складовете за билки, посл. изм. ДВ бр.66 от 10.08. 2018 г.;
- Наредба за разработване на планове за управление на защитени територии с посл. изм. ДВ бр.55 от 7 юли 2017 г.;
- Наредба №54 от 13 декември 2010 г. за дейността на националната система за мониторинг на шума в околната среда и за изискванията за провеждане на собствен мониторинг и предоставяне на информация от промишлените източници на шум в околната среда, обн. ДВ бр.3 от 11 януари 2011 г.;
- Наредба №6 от 26 юни 2006 г. за показателите за шум в околната среда, отчитащи степента на дискомфорт през различните части на денонощието, граничните стойности на показателите за шум в околната среда, методите за оценка на стойностите на показателите за

шум и вредните ефекти от шума върху здравето на населението, с посл. изм. и доп. ДВ. бр.26 от 29 Март 2019 г.;

- Наредба за изграждане, експлоатация и развитие на национална автоматизирана система за непрекъснат контрол на радиационния гама-фон в Република България, изм. ДВ бр.40 от 16 Май 2006 г.;
- Наредба за радиационна защита при дейности с източници на йонизиращи лъчения;
- Наредба №9 от 14 март 1991 г. за пределно допустими нива на електромагнитни полета в населени територии и определяне на хигиенно-защитни зони около излъчващи обекти, изм. ДВ. бр.8 от 22 Януари 2002 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на екологична оценка на планове и програми, Обн. ДВ. бр.57 от 2 Юли 2004 г., посл. изм. и доп. ДВ. бр.67 от 23 Август 2019 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка на въздействието върху околната среда, Обн. ДВ. бр.25 от 18 Март 2003 г., посл. изм. ДВ. бр.67 от 23 Август 2019 г.;
- Наредба за условията и реда за извършване на оценка за съвместимостта на планове, програми, проекти и инвестиционни предложения с предмета и целите на опазване на защитените зони Приета с ПМС № 201 от 31.08.2007 г., обн., ДВ, бр. 73 от 11.09.2007 г., в сила от 11.09.2007 г., посл. изм. и доп., бр. 94 от 30.11.2012 г., в сила от 30.11.2012 г.
- Указания на Министерството на околната среда и водите относно структурата и съдържанието на общинските програми за опазване на околната среда
- Интегрирана териториална стратегия за развитие на Южен централен район 2021-2027 г.
- Наредба №1 за поддържане и опазване на обществения ред, чистотата и общественото имущество на територията на община Хисаря;
- Наредба за управление на горските територии на Община Хисаря;
- Наредба за управление на отпадъците на Община Хисаря, Приета с Решение №140, Протокол №11/23.06.2020 г. на Общински съвет - Хисаря;
- Наредба за определянето и администрирането на местните такси и цени на услугите на територията на община Хисаря;
- Наредба за принудително изпълнение на заповеди за премахване на незаконни строежи или части от тях по чл. 225а, ал.3 от Закона за устройство на територията.

СПИСЪК НА ТАБЛИЦИТЕ, ФИГУРИТЕ, СХЕМИТЕ

Таблица 1: Категоризация на община Хисаря и съставните ѝ населени места

Таблица 2: Баланс на територията на община Хисаря (дка)

Таблица 3: Ресурси на минералните води – НВМ „Хисаря“

Таблица 4: Население в община Хисаря 2015 – 2019 г.

Таблица 5: Население под, в и над трудоспособна възраст по пол 2017 - 2019 г.

Таблица 6: Население по възрастови групи в община Хисаря 2016-2019 г.

Таблица 7: Естествен прираст на населението на община Хисаря 2015-2019 г.

Таблица 8: Заселени, изселени и механичен прираст в община Хисаря 2015-2019 г.

Таблица 9: Население по населени места в община Хисаря 2016-2019 г.

Таблица 10: Население по постоянен и настоящ адрес в община Хисаря 2015 г. и 2020 г.

Таблица 11: Брой нефинансови предприятия по основни икономически дейности 2014-2018 г.

Таблица 12: Основни икономически показатели на отчетените нефинансови предприятия

Таблица 13: Предприятия (без финансовите) по групи според броя на заетите в тях в община Хисаря за периода 2014 – 2018 година (брой)

Таблица 14: Средна брутна годишна работна заплата в лева

Таблица 15: Обработваема земеделска земя в община Хисаря 2015-2019 г.

Таблица 16: Брой регистрирани земеделски стопани и кооперации за периода 2015-2019 г.

- Таблица 17: Справка за засети площи и добиви по видове земеделски култури
Таблица 18: Справка за броя на животните в община Хисаря по видове
Таблица 19: Разпределение на общата горска площ по видове собственост 2017-2019 г.
Таблица 20: Характеристика на горския фонд по вид на горите за периода 2017 – 2019 г.
Таблица 21: Показатели за развитие на туризма в община Хисаря 2015-2018 г.
Таблица 22: Повърхностни водни тела на територията на Община Хисаря
Таблица 23: Екологично състояние на повърхностните водни тела в община Хисаря
Таблица 24: Ресурси на минерални води-НМВ „Хисаря“
Таблица 25: Ресурси на минералните води-НМВ „Красново“
Таблица 26: Ресурси на минералните води-НМВ „Старо Железаре“
Таблица 27: Повърхностни водни тела попадащи в зони за защита на водите, предназначени за питейно-битово водоснабдяване (ПБВ)
Таблица 28: Повърхностни водни тела попадащи в зони за защита на водите за опазване на природните местообитания
Таблица 29: Повърхностни водни тела попадащи в зони за защита на водите за опазване на дивите птици
Таблица 30: Регистър на питейните подземни водни тела като зони за защита на водите
Таблица 31: Площи от защитените зони по землища в община Хисаря
Таблица 32: Разпределение на контейнерите по населени места
Таблица 33: Справка за автомобилите, обслужващи дейност „чистота и сметосъбиране“
Таблица 34: Количество на общо обработени битови отпадъци за периода 2015-2019
Таблица 35: Морфологичен анализ на отпадъците на община Хисаря
Таблица 36: Справка за разпределение на компонентите на промила за ТБО за 2019 г.
Таблица 37: Разходи за ТБО на община Хисаря за 2020 г.

Фиг. 1: Карта на област Пловдив

Фиг. 2: Карта на община Хисаря

Фиг.3: Климатични области в България

Фиг. 4: Средни месечни температури и валежи в община Хисаря

Фиг. 5: Количество на валежите в община Хисаря

Фиг. 6: Роза на ветровете в община Хисаря

Фиг. 7: Карта на РДГ - Пловдив

Графика 1: Разпределение на площта на община Хисаря по видове територии

СПИСЪК НА ЧЕСТО ИЗПОЛЗВАНИТЕ СЪКРАЩЕНИЯ

ВиК	Водоснабдяване и канализация
ВЕЕС	Висш експертен екологичен съвет
ГПСОВ	Градски пречиствателни станции за отпадни води
ДБ	Държавен бюджет
ДЛ	Държавно лесничество
ЕРЕВВ	Европейския регистър на емисиите на вредни вещества
ЕРИПЗ	Европейски регистър за изпускане и пренос на замърсители
ЕО	Екологична оценка
ЕС	Европейски съюз
ЗБР	Закон за биологичното разнообразие
ЗВ	Закон за водите
ЗЗВВХВПП	Закон за защита от вредното въздействие на химичните вещества, препарати

	и продукти
ЗООС	Закон за опазване на околната среда
ЗЗТ	Закон за защитени територии
ЗУО	Закон за управление на отпадъците
ЗЧАВ	Закон за чистотата на атмосферния въздух
ИАОС	Изпълнителна агенция по околна среда
ИЕО	Индивидуални емисионни ограничения
ИСПА	Инструмент за структурни политики по присъединяването
ИУМПС	Излезли от употреба моторни превозни средства
КАВ	Качество на атмосферния въздух
КР	Комплексни разрешителни
ЛУП	Лесоустройствен план
МОСВ	Министерство на околната среда и водите
НДНТ	Най-добри налични техники
НПОБР	Национален план за опазване на биологичното разнообразие
НПО	Неправителствени организации
НПУДО	Национална програма за управление на дейностите по отпадъците
НСОБР	Национална стратегия за опазване на биологичното разнообразие
НСОСПД	Национална стратегия по околна среда и План за действие
ОВОС	Оценка на въздействието върху околната среда
ОБ	Общински бюджет
ОПИК	Оперативна програма „Иновации и конкурентоспособност”
ОПДУ	Оперативна програма „Добро управление”
ПД	План за действие
ПДК	Пределно допустими концентрации
ПУДООС	Предприятие за управление на дейностите по опазване на околната среда
ПРСР	Програма за развитие на селските райони
РИОСВ	Регионална инспекция за околна среда и води
СКОС	Стандарти за качество на околната среда
СПРЗСР	Стратегически план за развитие на земеделието и селските райони
ТБО	Твърди битови отпадъци
ЮЦР	Южен централен район
dka	Декар
ха	Хектар
t	Тон

ПРИЛОЖЕНИЯ

Приложение 1 - Раздел „Лечебни растения“ към Програма за опазване на околната среда на община Хисаря 2021-2027 г.